

Załącznik nr 1 do Zarządzenia Zastępczego nr 1/2017 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 listopada 2017r.
- część tekstowa Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wisznia
Mała – część I - uwarunkowania, przedstawiona w ujednoliconej formie z wyróżnieniem zmian
dotyczących wprowadzonych złóż.¹

Tekst ujednolicony
„Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wisznia Mała”
z wprowadzonymi udokumentowanymi złożami kopalin, zgodnie z art. 96 oraz art. 208
ustawy z dnia 9 czerwca 2011r. Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. z 2017r. poz. 1215).

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY WISZNIA MAŁA

UJEDNOLICONY TEKST STUDIUM

ZAŁĄCZNIK NR 5.1
DO UCHWAŁY NR VII/XXVII/210/17
RADY GMINY WISZNIA MAŁA
z dnia 25 stycznia 2017 r.

CZEŚĆ I UWARUNKOWANIA

Wisznia Mała, styczeń 2017 r.

---

¹ Zmiany w tekście studium wprowadzone ww. Zarządzeniem Zastępczym Wojewody Dolnośląskiego, zostały wyróżnione kolorem niebieskim. Zmiany wprowadził mgr inż. Tomasz Rodkiewicz nr uprawnień urbanistycznych 1645.

1. WSTĘP	5
1.1. CEL OPRACOWANIA	5
1.2. PODSTAWY PRAWNE OPRACOWANIA.....	5
1.3. MATERIAŁY WEJŚCIOWE DO OPRACOWANIA.....	6
1.4. ZAŁOŻENIA METODOLOGICZNE.....	7
1.5. ZAKRES ZAPISU UWARUNKOWAŃ PRZESTRZENNYCH GMINY	7
2. UWARUNKOWANIA ZWIĄZANE ZE STANEM ŁADU PRZESTRZENNEGO I WYMOGAMI JEGO OCHRONY	7
2.1. POŁOŻENIE GMINY	7
2.2. ŁAD PRZESTRZENNY.....	8
2.3. NAJPILNIEJSZE POTRZEBY ROZWOJOWE	8
2.4. PLANOWANIE PRZESTRZENNE.....	8
2.5. STOPIEŃ UZBROJENIA TERENÓW	8
2.6. TERENY ZAMKNIĘTE	8
3. UWARUNKOWANIA ZWIĄZANE ZE STANEM ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO WIELKOŚCI I JAKOŚCI ZASOBÓW WODNYCH ORAZ ROLNICZEJ I LEŚNEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ.....	10
3.1. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE W GMINIE.....	10
3.1.1. <i>Morfologia i ukształtowanie terenu.....</i>	<i>10</i>
3.1.2. <i>Budowa geologiczna .....</i>	<i>11</i>
3.1.3. <i>Warunki klimatyczne .....</i>	<i>11</i>
3.1.4. <i>Warunki topoklimatyczne .....</i>	<i>12</i>
3.1.5. <i>Hydrografia terenu.....</i>	<i>12</i>
3.1.6. <i>Warunki glebowe.....</i>	<i>14</i>
3.2. STAN ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO.....	15
3.2.1. <i>Naturalne predyspozycje, walory krajobrazowe gminy.....</i>	<i>15</i>
3.2.2. <i>Stan czystości wód powierzchniowych .....</i>	<i>15</i>
3.2.3. <i>Jakość wód podziemnych.....</i>	<i>16</i>
3.2.4. <i>Stan terenów zmeliorowanych.....</i>	<i>16</i>
3.2.5. <i>Zanieczyszczenie powietrza .....</i>	<i>17</i>
3.2.6. <i>Hałas i wibracje .....</i>	<i>17</i>
3.2.7. <i>Promieniowanie elektromagnetyczne.....</i>	<i>18</i>
3.3. ROLNICZA PRZESTRZEŃ PRODUKCYJNA	18
3.3.1. <i>Wartość rolniczej przestrzeni produkcyjnej, a funkcje wsi.....</i>	<i>18</i>
3.3.2. <i>Użytki rolne .....</i>	<i>18</i>
3.3.3. <i>Struktura użytkowania gruntów.....</i>	<i>19</i>
3.3.4. <i>Struktura gospodarstw rolnych .....</i>	<i>19</i>
3.3.5. <i>Produkcja rolna.....</i>	<i>20</i>
3.3.6. <i>Charakterystyka właściwości rolniczych gleb.....</i>	<i>20</i>
3.3.7. <i>Struktura użytkowania gruntów rolnych .....</i>	<i>20</i>
3.3.8. <i>Własności gruntów rolnych .....</i>	<i>20</i>
3.4. GOSPODARKA LEŚNA.....	21
3.4.1. <i>Skład gatunkowy lasów .....</i>	<i>22</i>
3.4.2. <i>Przydatność rekreacyjna lasów.....</i>	<i>22</i>
3.4.3. <i>Roślinność nieleśna .....</i>	<i>23</i>
4. UWARUNKOWANIA ZWIĄZANE Z OCHRONĄ KRAJOBRAZU KULTUROWEGO, DZIEDZICTWA KULTUROWEGO, ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ	23
4.1. CHARAKTERYSTYKA KRAJOBRAZU KULTUROWEGO	23
4.1.1. <i>Najstarsze ślady osadnictwa .....</i>	<i>23</i>
4.1.2. <i>Historia gminy.....</i>	<i>24</i>
4.1.3. <i>Rozmieszczenie zabudowy - układy osadnicze.....</i>	<i>24</i>
4.1.4. <i>Typy i charakterystyka zabudowy.....</i>	<i>24</i>
4.2. CHARAKTERYSTYKA POSZCZEGÓLNYCH WSI	25
4.2.1. <i>BISKUPICE.....</i>	<i>25</i>
4.2.2. <i>CIENIN.....</i>	<i>25</i>
4.2.3. <i>KRYNICZNO .....</i>	<i>25</i>

4.2.4. <i>TOPOLNO</i>	26
4.2.5. <i>KRZYŻANOWICE</i>	26
4.2.6. <i>LIGOTA PIĘKNA</i>	26
4.2.7. <i>MACHNICE</i>	27
4.2.8. <i>MALIN</i>	28
4.2.9. <i>KOLONIA MALIN - (KALINA)</i>	28
4.2.10. <i>MIENNICE (MIENICE)</i>	29
4.2.11. <i>OZOROWICE</i>	29
4.2.12. <i>PIERWOSZÓW</i>	30
4.2.13. <i>MAŁE SIEDLICZKI</i>	30
4.2.14. <i>PIOTRKOWICZKI</i>	31
4.2.15. <i>PSARY</i>	31
4.2.16. <i>RAKÓW WIELKI</i>	32
4.2.17. <i>RAKÓW MAŁY</i>	32
4.2.18. <i>ROGOŹ (ROGÓŹ)</i>	33
4.2.19. <i>STRZESZÓW</i>	33
4.2.20. <i>SZEWCE</i>	34
4.2.21. <i>SZYMANÓW</i>	35
4.2.22. <i>WISZNIA MAŁA</i>	35
4.2.23. <i>WYSOKI KOŚCIÓŁ</i>	36
4.3. STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE	37
4.4. ZAGROŻENIA WARTOŚCI ŚRODOWISKA KULTUROWEGO	43
4.5. DOBRA KULTURY WSPÓŁCZESNEJ	43
5. UWARUNKOWANIA ZWIĄZANE Z WARUNKAMI I JAKOŚCIĄ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW ORAZ OCHRONĄ ICH ZDROWIA	44
5.1 . DEMOGRAFIA	44
5.1a . ANALIZA POTRZEB I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU GMINY WISZNIA MAŁA	57
5.1b. BILANS TERENÓW	60
5. 2 . RYNEK PRACY	61
5.3. MIESZKALNICTWO	64
5. 4. USŁUGI	65
6. UWARUNKOWANIA ZWIĄZANE Z BEZPIECZEŃSTWEM LUDNOŚCI I JEJ MIENIA, W TYM OBSZARY NARAŻONE NA NIEBEZPIECZEŃSTWO POWODZI	69
6.1. Zagrożenie powodziowe	69
6.2. Zagrożenie pożarami	69
6.3. Zagrożenie ze strony rolnictwa	69
6.4. Zagrożenie ze strony mieszkalnictwa	69
6.5. Zagrożenia ze strony komunikacji	70
6.6. Zagrożenie ze strony zakładów produkcyjno-usługowych	70
6.7. Inne zagrożenia środowiska naturalnego	70
6.8. Nadzwyczajne zagrożenie środowiska	71
7. UWARUNKOWANIA ZWIĄZANE Z POTRZEBAMI I MOŻLIWOŚCIAMI ROZWOJU GMINY	72
7.1. POTRZEBY ROZWOJU GMINY	72
7.1.1. <i>W zakresie komunikacji kolejowej</i>	72
7.1.2. <i>W zakresie układu komunikacji drogowej</i>	72
7.1.3. <i>W zakresie infrastruktury technicznej</i>	72
7.1.4. <i>W zakresie gospodarki wodnej i ochrony przeciwpowodziowej</i>	72
7.1.5. <i>W zakresie ochrony środowiska przyrodniczego</i>	72
7.1.6. <i>W zakresie infrastruktury społecznej</i>	72
7.1.7. <i>W zakresie ochrony środowiska kulturowego</i>	73
7.1.8. <i>W zakresie turystyki i wypoczynku</i>	73
7.1.9. <i>W zakresie gospodarki rolnej</i>	73
7.1.10. <i>W zakresie aktywizacji gospodarczej gminy</i>	73
7.2. MOŻLIWOŚCI ROZWOJU GMINY	73
8. UWARUNKOWANIA ZWIĄZANE Z STANEM PRAWNYM GRUNTÓW	74
8.1. STAN WŁADANIA GRUNTÓW	74
8.2. MIENIE KOMUNALNE	75
8.3. TERENY ZAMKNIĘTE	76

9. UWARUNKOWANIA ZWIĄZANE Z WYSTĘPOWANIEM OBIEKTÓW I TERENÓW CHRONIONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODREBNYCH.....	76
9.1. OBSZARY PRZYRODNICZE PRZEWIDZIANE DO OBJĘCIA OCHRONĄ PRAWNĄ.....	76
9.2. OBIEKTY PRZYRODNICZE OBJĘTE OCHRONĄ PRAWNĄ	76
9.2.1. Pomniki przyrody	76
9.2.2. Ochrona gatunkowa	77
9.2.3. Obszary chronione	78
9.3. OCHRONA GRUNTÓW ROLNYCH I LEŚNYCH.....	80
9.4. INNE OBIEKTY CHRONIONE.	80
10. UWARUNKOWANIA ZWIĄZANE Z WYSTĘPOWANIEM OBSZARÓW NATURALNYCH ZAGROŻEŃ GEOLOGICZNYCH.....	81
11. UWARUNKOWANIA ZWIĄZANE Z WYSTĘPOWANIEM UDOKUMENTOWANYCH ZŁOŻ KOPALIN ORAZ ZASOBÓW WÓD PODZIEMNYCH	82
11.1. KRUSZYWA NATURALNE.....	82
11.2. OBSZARY WYSTĘPOWANIA ZŁOŻ SUROWCÓW NATURALNYCH.....	82
11.3. OBSZARY PRZEBADANE.....	82
11.4. WODY PODZIEMNE.....	82
12. UWARUNKOWANIA ZWIĄZANE ZE STANEM WYSTĘPOWANIA TERENÓW GÓRNICZYCH WYZNACZONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODREBNYCH	83
13. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU SYSTEMÓW KOMUNIKACJI I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ, W TYM STOPNIA UPORZĄDKOWANIA GOSPODARKI WODNO -ŚCIEKOWEJ, ENERGETYCZNEJ ORAZ GOSPODARKI ODPADAMI	83
13.1. KOMUNIKACJA.....	83
13.1.1. Położenie i ogólna charakterystyka.....	83
13.1.2. Komunikacja kolejowa	83
13.1.3. Komunikacja drogowa	83
13.1.4. Zaplecze techniczne.....	85
13.1.5. Komunikacja autobusowa	85
13.1.6. Komunikacja lotnicza.....	85
13.1.7. Komunikacja rowerowa	85
13.1.8. Komunikacja piesza	85
13.1.9. Szlaki turystyczne	85
13.2. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA	86
13.2.1. Zaopatrzenie w wodę.....	86
13.2.2. Kanalizacja sanitarna	87
13.2.3. Usuwanie i unieszkodliwianie odpadów.....	88
13.2.4. Zaopatrzenie w energię elektryczną	88
13.2.4.1. Elektroenergetyczna sieć dystrybucyjna.....	88
13.2.4.2. Elektroenergetyczna sieć przesyłowa	89
13.2.5. Zaopatrzenie w energię cieplną.....	89
13.2.6. Zaopatrzenie w gaz.....	89
13.2.7. Telekomunikacja.....	90
14. UWARUNKOWANIA ZWIĄZANE Z WYSTĘPOWANIEM ZADAŃ SŁUŻĄCYCH REALIZACJI PONADLOKALNYCH CELÓW PUBLICZNYCH.....	91
14.1. W ZAKRESIE KOMUNIKACJI KOLEJOWEJ	91
14.2. W ZAKRESIE UKŁADU KOMUNIKACJI KOŁOWEJ.....	91
14.3. W ZAKRESIE INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ.....	91
14.4. W ZAKRESIE GOSPODARKI WODNEJ I OCHRONY PRZECIWPOWODZIOWEJ	91
14.5. W ZAKRESIE OCHRONY ZASOBÓW MINERALNYCH ORAZ GOSPODARKI KOPALINAMI.....	91
14.6. W ZAKRESIE OCHRONY ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO	91
14.7. W ZAKRESIE INFRASTRUKTURY SPOŁECZNEJ	92
14.8. W ZAKRESIE OCHRONY ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO	92
14.9. W ZAKRESIE OCHRONY ŚRODOWISKA KULTUROWEGO.....	92
14.10. W ZAKRESIE TURYSTYKI I WYPOCZYNKU	92
14.11. W ZAKRESIE GOSPODARKI ROLNEJ.....	92
14.12. W ZAKRESIE AKTYWIZACJI GOSPODARCZEJ GMINY	92

1. WSTĘP

1.1. CEL OPRACOWANIA

Ustawa z dnia 27 marca 2003r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2003r. Nr 80, poz. 717 ze zm.) nakłada na samorząd gmin obowiązek sporządzenia „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego” dla obszaru gminy w granicach administracyjnych. Zadaniem „Studium” jest określenie polityki przestrzennej gminy oraz ustalenie lokalnych zasad zagospodarowania terenów. Celem „Studium” jest koordynacja działań przestrzennych na terenie gminy i stworzenie warunków do ekorozwoju i harmonijnego współdziałania sąsiadujących jednostek i terenów. Głównym celem pierwszej części opracowania jest określenie uwarunkowań przestrzennych oraz społeczno – gospodarczych w zagospodarowaniu gminy.

„Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy” nie jest aktem prawa miejscowego.

1.2. PODSTAWY PRAWNE OPRACOWANIA

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY WISZNIA MAŁA opracowano na podstawie aktualnie obowiązujących przepisów prawnych:

- Ustawa z dnia 27 marca 2003r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2003r. Nr 80, poz. 717 ze zm.);
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004 r. w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (Dz. U. Nr 118, poz. 1233);
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001r. prawo ochrony środowiska (tj.Dz. U. z 2006r. Nr 129, poz. 902 ze zm.);
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 lipca 2004r. w sprawie gatunków dziko występujących roślin objętych ochroną (Dz. U. z 2004r. Nr 168, poz. 1764);
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 28 września 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną (Dz. U. z 2004r. Nr 220, poz. 2237);
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 14 sierpnia 2001r. w sprawie określenia rodzajów siedlisk przyrodniczych podlegających ochronie (Dz. U. z 2001r. Nr 92, poz. 1029);
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2004r. Nr 92, poz. 880 ze zm.);
- Ustawa z dnia 3.02.1995r.o ochronie gruntów rolnych i leśnych (tj.Dz.U.z 2004r.Nr 121,poz.1266 ze zm.);
- Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (tj. Dz. U. z 2005r. Nr 45, poz. 435 ze zm.);
- Ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o zabytkach i opiece nad zabytkami (Dz.U.z 2003r.Nr162, poz.568 ze zm.);
- Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. - Prawo wodne (tj. Dz. U. z 2005r. Nr 239, poz. 2019 ze zm.);
- Ustawa z dnia 7 czerwca 2001r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (tj. Dz. U. z 2006r. Nr 123, poz. 858);
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (tj.. Dz. U. z 2007r Nr 39, poz. 251 ze zm.);
- Ustawa z dnia 4 lutego 1994 roku - Prawo geologiczne i górnicze (tj. Dz.U.z 2005r,Nr 228,poz.1947 ze zm.);
- Ustawa z dnia 21 marca 1985 roku o drogach publicznych (tj. Dz. U. z 2007r., Nr 19, poz. 115 ze zm.);
- Ustawa z dnia 10 kwietnia 2003r. o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych (Dz. U. Nr 80 , poz. 721 ze zm.);
- Rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 2 marca 1999 r. w sprawie warunków technicznych jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie (Dz. U. Nr 43, poz. 430);
- Ustawa z dnia 31 st. 1959 roku o cmentarzach i chowaniu zmarłych (Dz.U.z 1959r.Nr11,poz.62, ze zm.);
- Ustawa z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (tj. Dz. U. z 2001r. Nr 142, poz. 1591 ze zm.);

- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 7 maja 2004r. w sprawie sposobu uwzględniania w zagospodarowaniu przestrzennym potrzeb obronności i bezpieczeństwa państwa (Dz. U. z 2004r. Nr 125, poz. 1309).

1.3. MATERIAŁY WEJŚCIOWE DO OPRACOWANIA

W toku opracowania przeanalizowano i wykorzystano następujące materiały wejściowe oraz oceniono ich przydatność dla niniejszego opracowania:

1. Studium Uwarunkowań I Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wisznia Mała (uchwała Nr III/XIII/76/99 Rady Gminy Wisznia Mała z dnia 15.12.1999r)..
2. Zmiana Suikzpu Gminy Wisznia Mała (uchwała Nr IV/XI/54/03 Rady Gminy Wisznia Mała z dnia 30 czerwca 2003r. obejmująca południowo-wschodnią część gminy.
3. Plan Ogólny Zagospodarowania Przestrzennego Gminy (uchwała Nr V/21/93 Rady Gminy Wisznia Mała z dnia 28 lipca 1993r..
4. Aktualnie obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego obszarów położonych na terenie Gminy Wisznia Mała (1995 – 2008) – 35 mpzp;
5. Plan zagospodarowania przestrzennego Województwa Dolnośląskiego wprowadzony uchwałą Nr XLVIII/873/2002 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 30.08.2002r. opublikowaną w Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego Nr 4, poz. 100;
6. Program Ochrony Środowiska Dla Gminy Wisznia Mała na lata 2004 – 2011 załącznik nr 1 do uchwały nr IV/XXXVIII/225/05 z 30 września 2005r.
7. Plan Gospodarki Odpadami Dla Gminy Wisznia Mała na lata 2004-2011 załącznik nr 2 do uchwały nr IV/XXXVIII/225/05 z 30 września 2005r.
8. Program Rozwoju Lokalnego Gminy Wisznia Mała 2004 – 2006
9. Strategia Rozwoju Gminy
10. Opracowanie Ekofizjograficzne Gminy Wisznia Mała, Fizjo – Geo Wrocław, 2007r.
11. Plan urządzeniowo – rolny, granica rolno-leśna uchwalona uchwałą Nr IV/XLII/255/06 Rady Gminy Wisznia Mała z dnia 01 lutego 2006r.
12. Inwentaryzacja stanowisk roślin chronionych na terenie gminy Wisznia Mała; Uniwersytet Wrocławski - Instytut Botaniki (Z.Dajdok).
13. Opracowanie faunistyczne; Chronione gatunki bezkręgowców - opr. zespół Jacka Pomorskiego, Ryby - opr. zespół Jana Błachuty i Andrzeja Witkowskiego, Płazy i gady - zespół Andrzeja Jabłońskiego, Chronione gatunki ptaków - opr. zespół : B.Orłowska, E.Ranoszek, T.Stawarczyk, J. Witkowski, Ssaki chronione - opr. zespół Fr. Indyka.
14. Obszar Chronionego Krajobrazu „Wzgórza Trzebnickie”; oprac. zespół: dr W.Jankowski, dr Teresa Macicka-Pawlik, mgr R.Paszkievicz, mgr Wł. Ranoszek; Wrocław, 1998r.
15. Ewidencje założen ogrodowo-parkowych: Park Psary; opracowanie zbiorowe 1985 r., Park Szymanów; opracowanie zbiorowe 1985 r.
16. Wytyczne konserwatorskie zagospodarowania przestrzennego do studium uwarunkowań – mgr inż. arch. Jadwiga Maciejowska, mgr inż. Katarzyna Maciejowska-Bujak, mgr Mirosław Pacek; Wrocław, maj 1999r.
17. Spis zabytków w gminie Wisznia Mała - oprac. 2007 r.
18. Materiały statystyczne dotyczące demografii, zatrudnienia, własności gruntów - zebrane przez zespół autorski w ramach inwentaryzacji pośredniej w 2007 i 2008r.
19. Materiały dotyczące użytkowania terenów, granic posesji i rodzajów działalności gospodarczej zebrane przez zespół autorski w ramach inwentaryzacji bezpośredniej w 2007r.
20. Mapa sozologiczna w skali 1:50000 arkusz Trzebnica
21. Mapa sozologiczna w skali 1:50000 arkusz Oborniki Śląskie
22. Szczegółowa Mapa Geologiczna Polski w skali 1:50000 arkusz Trzebnica
23. Szczegółowa Mapa Geologiczna Polski w skali 1:50000 arkusz Oborniki Śląskie
24. Mapa glebowo – rolnicza w skali 1:5000 dla obrębów
25. Operat Urządzeniowo – Leśny Nadleśnictwa Oborniki Śląskie
26. Mapy ewidencji gruntów;
27. Mapy sytuacyjno-wysokościowe;
28. Wnioski od instytucji i osób fizycznych.

1.4. ZAŁOŻENIA METODOLOGICZNE

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wisznia Mała opracowane zostało na podstawie obowiązującej ustawy z dnia 27 marca 2003r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

W niniejszej części dotyczącej „Studium” uwzględniono uwarunkowania przestrzenne i społeczno - gospodarcze, dokonano wszechstronnej analizy stanu istniejącego w zakresie elementów zagospodarowania przestrzennego, ich rozmieszczenia i podstawowych parametrów, dokonano analizy zagadnień rolnych, środowiskowych i technicznych.

W celu zapewnienia koordynacji działań w zarządzaniu gospodarką przestrzenną zarówno na poziomie lokalnym jak i ponadlokalnym, w „Studium” zapewniono spójność niniejszego dokumentu z „Planem zagospodarowania przestrzennego Województwa Dolnośląskiego” poprzez uwzględnienie uwarunkowań wynikających z realizacji ponadlokalnych celów publicznych oraz programów zawierających zadania rządowe.

1.5. ZAKRES ZAPISU UWARUNKOWAŃ PRZESTRZENNYCH GMINY

W studium uwzględniono uwarunkowania wynikające w szczególności z:

1. Dotychczasowego przeznaczenia, zagospodarowania i uzbrojenia terenu;
2. Stanu ładu przestrzennego i wymogów jego ochrony;
3. Stanu środowiska, w tym stanu rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego;
4. stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
5. Warunków i jakości życia mieszkańców, w tym ochrony ich zdrowia;
6. Zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia;
7. Potrzeb i możliwości rozwoju gminy;
8. Stanu prawnego gruntów;
9. Występowania obiektów i terenów chronionych na podstawie przepisów odrębnych
10. Występowania obszarów naturalnych zagrożeń geologicznych;
11. Występowania udokumentowanych złóż kopalin oraz zasobów wód podziemnych;
12. Występowania terenów górniczych wyznaczonych na podstawie przepisów odrębnych;
13. Stanu systemów komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym stopnia uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej, energetycznej oraz gospodarki odpadami;
14. Zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych.

2. UWARUNKOWANIA ZWIĄZANE ZE STANEM ŁADU PRZESTRZENNEGO I WYMOGAMI JEGO OCHRONY

2.1. POŁOŻENIE GMINY

Gmina Wisznia Mała położona jest w północno - wschodniej części Województwa Dolnośląskiego, na północ od miasta Wrocławia, w jego bezpośrednim sąsiedztwie. Obejmuje obszar pomiędzy rzeką Widawą na południu a Wzgórzami Trzebnickimi na północy.

Gmina Wisznia Mała graniczy:

- od strony południowej z miastem Wrocław,
- od zachodu i północnego zachodu z gminą Oborniki Śląskie,
- od północy i północnego wschodu z gminą Trzebnica,
- od wschodu i południowego wschodu z gminą Długołęka.

Ogólna powierzchnia gminy wynosi 10 333ha, z czego 939,3ha stanowi obszar leżący w granicach poligonu wojskowego. Tereny w większości niezabudowane, użytkowane głównie do celów rolniczych, dwa kompleksy leśne oraz następujące jednostki osadnicze - wsie sołeckie : Kryniczno, Krzyżanowice, Ligota Piękna, Machnice, Malin, Mienice, Ozorowice, Pierwoszów, Piotrowiczki, Psary, Rogoź, Strzeszów, Szewce, Szymanów, Wisznia Mała, Wysoki Kościół. Wschodnia część gminy obejmuje tereny, które przez długie lata były użytkowane jako poligony wojskowe, a sposób użytkowania spowodował degradację terenu i swoisty sposób użytkowania. Część centralna i wschodnia tego terenu to głównie nieużytki rolnicze, częściowo łąki.

2.2. ŁAD PRZESTRZENNY

Stan ładu przestrzennego w gminie Wisznia Mała pozostawia wiele do życzenia. Stosunkowo najlepiej jest we wsiach, w których dominuje zabudowa historyczna wiejska - w skali, gabarytach i charakterze architektury zachowująca umiar i jedność stylistyczną. Nowa zabudowa już od lat 70 XX wieku wykazuje wiele cech niepożądanych: podziały terenów charakterystyczne dla osiedli miejskich, charakter architektury sześciąt obcych w wiejskim krajobrazie, niespójne usytuowanie budynków, niewłaściwe proporcje i nieliczenie się z zastanym sąsiedztwem. Zabudowa w latach 90 i później uległa poprawie w warstwie architektonicznej – coraz mniej obiektów urągających estetyce – natomiast chaotyczność podziałów, nader oszczędne i nie kompleksowe wytyczanie dróg dojazdowych, niewłaściwie zestawione gabaryty i funkcje na sąsiadujących terenach pogłębiają wrażenie dysharmonii w zagospodarowaniu w przestrzeni.

Największe trudności w racjonalnym zagospodarowaniu przestrzennym gminy występują ze strony przepisów prawa, które z jednej strony spowodowały unieważnienie starszych planów zagospodarowania przestrzennego, które, jakkolwiek sporządzone przed rokiem 1994, spełniały swoją rolę jeśli nie w odniesieniu do nowej zabudowy to na pewno dawały możliwość odmowy w wypadku zamiarów inwestycyjnych na terenach podlegających ochronie z różnych względów .

Dodatkowo, do czasu sporządzenia nowych planów pozwolono gminom wydawać decyzje o warunkach zabudowy bez planów za to z ominięciem ważnych przestrzennie ustaleń Studium. Woluntaryzm inwestorów przy braku dość szczegółowych ustaleń prawnych i planów pogłębi ten stan aż do uzyskania planów dla wszystkich terenów w gminie. Niestety błędów nie da się naprawić, niektóre tylko czas i rosnące drzewa ukryją przed oczami przechodniów.

2.3. NAJPILNIEJSZE POTRZEBY ROZWOJOWE

W gminie brak terenów na potrzeby inwestycyjne. Złożono 780 wniosków o przeznaczenie na cele inwestycyjne gruntów rolnych. Większość na cele mieszkaniowe gdyż na nie jest największy popyt na rynku nieruchomości w pobliżu wielkiego miasta. Występuje dotkliwy brak terenów na cele rozwoju aktywności gospodarczej we wszystkich gałęziach gospodarki. Braki w usługach sportu i rekreacji, brak nasycenia terenów mieszkaniowych usługami kultury, oświaty, opieki społecznej. Niedostateczna jest podaż usług sportu i rekreacji.

2.4. PLANOWANIE PRZESTRZENNE

Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom mieszkańców i inwestorów, gmina sporządziła miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego dla licznych terenów mieszkaniowych: we wsiach – łącznie jest 35 obowiązujących mpzp. W opracowaniu: plany dla 7 wsi sołeckich i 3 terenów we wsiach: Machnice, Wysoki Kościół; Malin, kolejne będą sporządzane aż do całkowitego pokrycia obszaru gminy planami. Rozwój budownictwa mieszkaniowego stanowi siłę napędową dla rozwoju innych branż gospodarczych a także zwiększa popyt na różnego typu usługi.

2.5. STOPIEŃ UZBROJENIA TERENÓW

Aktualny stopień uzbrojenia terenów oraz obsługi obszarów zabudowanych gminy, można uznać za zadowalający w zakresie zaopatrzenia w: wodę (stopień zwodociągowania gminy 100%), energię elektryczną oraz sieć telekomunikacyjną. Dalszego, sukcesywnego rozwoju wymaga sieć kanalizacyjna (obecnie skanalizowane i w trakcie realizacji sieci są 3 wsie).

Ponadto modernizacji i rozbudowy wymaga funkcjonująca w Strzeszowie oczyszczalnia ścieków lub we współpracy z Wrocławiem przesył ścieków do sieci miejskiej. Realizacji w pełnym zakresie wymaga sieć gazowa. oraz związana z nią wymiana systemów grzewczych aktualnie opartych w głównej mierze na indywidualnych paleniskach koksowo – węglowych. Nowych inwestycji wymagać będzie niedługo gospodarka odpadami na obszarze gminy.

Zauważa się niedostosowanie układu komunikacji drogowej gminy do współczesnych standardów. Sieć drogowa wymaga modernizacji oraz rozwoju, co stanowi nieodzowny warunek aktywizacji gospodarczej gminy.

2.6. TERENY ZAMKNIĘTE

Na obszarze gminy występują tereny zamknięte w rozumieniu ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, związane z bezpieczeństwem i obronnością państwa oraz tereny kolejowe. Dla terenów zamkniętych nie sporządza się miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i nie wprowadza

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Wisznia Mała
CZĘŚĆ I UWARUNKOWANIA

zapisów funkcjonalno-przestrzennych w Studium, co powoduje trudności w zagospodarowaniu w momencie rezygnacji z użytkowania przez wojsko i przejęcia terenów przez inwestorów.

3. UWARUNKOWANIA ZWIĄZANE ZE STANEM ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO WIELKOŚCI I JAKOŚCI ZASOBÓW WODNYCH ORAZ ROLNICZEJ I LEŚNEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ

3.1. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE W GMINIE

3.1.1. Morfologia i ukształtowanie terenu

Część środkowa i południowa gminy to tereny o stosunkowo mało urozmaiconej rzeźbie, płaskie o spadkach terenu w granicach do 1 % - 4 %, . Część północna to teren o rzeźbie urozmaiconej i spadkach dochodzących do 18 - 20%. Ogólne nachylenie terenu w kierunku południowo - wschodnim i południowym . Teren jest wzniesiony od 112,00. m.npm w części południowej do 238,00 m. npm, w części północnej.

Część południowa i środkowa terenu według podziału Polski na jednostki fizyczno - geograficzne jest położony w makroregionie Nizina Śląska, w mezoregionie Równina Oleśnicka. Część północna to makroregion Wał Trzebnicki, mezoregion Wzgórza Trzebnickie.

Pod względem geomorfologicznym można wydzielić następujące jednostki morfologiczne;

- **Wysoczyzna morenowa płaska**

W obrębie wysoczyzny morenowej płaskiej występują małe doliny o przebiegu południkowym i równoleżnikowym, o szerokości do kilkudziesięciu m miejscami do 200 - 300 metrów. Miejscami doliny zanika, brak jej jest widoczny w morfologii i w budowie geologicznej, gdzie brakuje osadów rzecznych. Doliny są nieckowate o mało widocznych granicach morfologicznych, nieznacznie wcięte poniżej poziomu wysoczyzny.

- **Dolina rzeki Widawy z systemem teras**

Dolina rzeki Widawy na znacznym odcinku w części południowej i południowo - wschodniej posiada jedynie jedną terasę zalewową, akumulacyjną z okresu holocenu. Terasa jest wzniesiona do 2,0 metrów nad średni poziom wody w rzece. W dolnym odcinku biegu w rejonie osiedla Szewce, występuje wyższa terasa zalewowa. Mocno zdenudowana, o wysokości dochodzącej do 4,0 metra nad średni poziom wody w rzece.

- **Wzgórza Trzebnickie**

Wysoczyzna morenowa płaska obejmuje środkową część gminy. Teren płaski o spadkach w przedziale 2 - 3%. Ogólne nachylenie w kierunku południowym. W obrębie wysoczyzny występują następujące formy morfologiczne:

- Pagór kemowy . Wzniesienie kemowe obejmuje część terenu wzdłuż wschodniej granicy terenów zabudowy wsi Malin. Skłon kemu jest wzniesiony 7,0 - 10,0 metrów powyżej wysoczyzny morenowej płaskiej. Spadki terenu do 4 - 5 %
- Małe doliny.
- Wzgórza Trzebnickie. Obejmują pas terenu wzdłuż północnej granicy gminy, o szerokości 1 - 3 kilometrów. Teren o żywej rzeźbie. W obrębie Wzgórz Trzebnickich występują następujące formy morfologiczne:
- Wzniesienia kopulaste, bez wyraźnego wierzchołka, przechodzące w stok bez wyraźnej granicy morfologicznej.
- Stoki o zróżnicowanej ekspozycji j nachyleniu. Profil stoku wyrównany. Przeważa ekspozycja południowa lub składowej południowej. Nachylenie stoków zróżnicowane od 3 - 5% do 20%
- Doliny w obrębie Wzgórz Trzebnickich występują dwojakie; większe jako doliny skrzynkowate, o płaskim dnie i szerokości 50 - 100 metrów, wyraźnych granicach morfologicznych, znacznym wcięciu w powierzchnię stoku. W obrębie stoków występują niewielkie obniżenia w postaci dolin nieckowatych które stanowią rynny spływu okresowego wód opadowych oraz nieliczne oraz nieliczne doliny V kształtne w miejscu występowania okresowego spływu liniowego.

W obrębie Wzgórz Trzebnickich na stromych stokach istnienia osuwisk nie stwierdzono. Miejscami są widoczne ślady okresowych zmywów powierzchniowych pyłów.

3.1.2. Budowa geologiczna

Z uwagi na odmiennność w budowie geologicznej, można wydzielić trzy rejony.

- **Wysoczyzna morenowa płaska**

Wysoczyzna morenowa. Wykonane wiercenia, zwłaszcza wykonane dla rozpoznania budowy geologicznej i materiały archiwalne potwierdziły występowanie w tym rejonie budowy geologicznej typowej dla wysoczyzny morenowej płaskiej. Główne utwory budujące wysoczyznę to gliny morenowe reprezentowane przez gliny, gliny piaszczyste, w stanie twaroplastycznym w stropie czasem plastycznym o miąższości zróżnicowanej. Gliny morenowe bezpośrednio pod glebą występują głównie w części centralnej i południowej. Miąższość glin morenowych przekracza na całym terenie 3,0metra, miejscami łącznie z cienkimi przewarstwieniami piasku może osiągać miąższość 20,0 – 30,0metrów. Miejscami występują gliny pylaste w stanie twaroplastycznym o miąższości dochodzącej w rejonie Rakowa do 8,0metra. Gliny te są określane jako mułki wodno – lodowcowe, lub jako utwory o nie określonej genezie. Gliny morenowe miejscami są przykryte przez piaski wodno – lodowcowe. Występują piaski drobne posiadają miąższość 1,0 – 4,0metrów, lokalnie zwłaszcza w części północno – wschodniej (rejon Pierwoszowa) ponad 8,0 – 10,0 metra i więcej. Kiem jest zbudowany z piasków o miąższości 1,0 – 3,0metra, na której to głębokości piaski są podścielone przez gliny morenowe. W obrębie małych dolin występują grunty głównie piaski, miejscami grunty organiczne reprezentowane przez namuły organiczne i torfy o miąższości 0,6 – 0,7metra, na tej głębokości są podścielone przez gliny morenowe lub piaski wodno-lodowcowe. Nie stwierdzono występowania gruntów nasypanych. Gliny morenowe zazwyczaj znajdują się w stanie twaroplastycznym od samej powierzchni. Jedynie miejscami w dolnych partiach wysoczyzny, stropowa partia glin o miąższości około 1,0metra była w stanie plastycznym. Piaski w rejonie wysoczyzny wykazywały stopień zagęszczenia w granicach $ID = 0,4 - 0,6$.

- **Wzgórza Trzebnickie**

Wykazują budowę geologiczną bardzo jednorodną. Pod warstwą gleby występują pyły lessowe. Miąższość zróżnicowana, przeważnie w granicach 5,0 – 10,0metrów, w rejonie Wysokiego Kościoła miąższość pyłów dochodzi do 15,0metrów. Na niższych partiach stoków w pobliżu do granicy z wysoczyzną morenową, na głębokości 1,0 – 2,0 miejscami zalegają piaski i gliny morenowe. W większych dolinach występują głównie utwory pylaste. Lessy Wzgórz Trzebnickich są zaliczane do gruntów zapadowych o nietrwalej strukturze przy nadmiernym zawilgoceniu, co często może doprowadzić do katastrof budowlanych i uszkodzeń obiektów. Pyły występujące w podłożu większych dolin, z uwagi na silne zawilgocenie znajdują się w stanie plastycznym lub miękoplastycznym. Gruntów nasypanych nie stwierdzono.

- **Dolina rzeki Widawy**

Budowa geologiczna jednolita. Pod warstwą gleby zalegają mady gliniaste, miejscami mady organiczne, o miąższości do 1,0metra. Miejscami mady nie występują. Pod warstwą mad lub bezpośrednio pod glebą występują piaski drobne i średnie średnio zagęszczone na granicy piasków luźnych, o stopniu zagęszczenia $ID = 0,35 - 0,40$. Mady gliniaste znajdują się najczęściej w stanie plastycznym. Wyższa terasa zalewowa jest zbudowana z piasków i żwirów, lokalnie przykrytych warstwą glin która przez geologów jest określana jako mułki, a przez gleboznawców uznawana jako mady. W dolinie rzeki Widawy gruntów nasypanych nie stwierdzono.

3.1.3. Warunki klimatyczne

Gmina Wisznia Mała wg klasyfikacji położona jest w dwóch regionach pluwiotermicznych Dolnego Śląska:

- nadodrzańskim wrocławsko - legnickim; najcieplejszy, o średniej rocznej temperaturze powietrza powyżej 8° C. Okres wegetacji 89 – 100 dni, opady niewielkie rzędu 550 – 600 mm,
- trzebnickim; wyraźnie chłodniejszym, o opadach ponad 650 mm rocznie. Warunki topoklimatu są silnie zróżnicowane. W nawiązaniu do morfologii wydzielić tu można następujące rejony:
  - obszary dolinne rz. Widawy i Ławy, z częstymi mgłami z zamgleniami,
  - równinę oleśnicką o wyraźnie korzystniejszych warunkach topoklimatu, dobrze przewietrzoną,
  - Wzgórza Trzebnickie o bardzo dobrych warunkach solarnych wynikających z dużych spadków i południowej ekspozycji, bardzo dobrze przewietrzane.

Podstawowe parametry meteorologiczne dla rejonu Wiszni Małej przedstawiają się następująco:

- średnia temperatura stycznia	-1.5 °C
- średnia temperatura lipca	18.2 °C
- czas trwania zimy	60 dni
- czas trwania lata	98 dni
- liczba dni pogodnych	62
- liczba dni pochmurnych	110
- opad atmosferyczny	610 mm
- liczba dni z szatą śnieżną	54
- średnia prędkość wiatru	2.3 m/s
- przeważające kierunki wiatru	N, W, SW

3.1.4. Warunki topoklimatyczne

Warunki topoklimatyczne są zróżnicowane. Wynika to z położenia ekspozycji, różnic wysokości, wielkości powierzchni. Zróżnicowanie warunków topoklimatycznych pozwala na wydzielenie rejonów:

- Rejon I obejmuje wysoczyznę płaską. Topoklimat wysoczyzny jest typowy dla terenów, płaskich, z płytkim poziomem wody gruntowej, nie predysponowany do gromadzenia się mgieł i tworzenia się zastoisk zimnego powietrza. Teren poprawnie nawietrzany i poprawnie przewietrzany, przeciętnie nasłoneczniony.
- Rejon II w większych dolinach z uwagi na płytki poziom wody gruntowej w warstwach powietrza w pobliżu gruntu tworzą się zastoiska zimnych mas powietrza o większej wilgotności. Doliny stanowią rynny okresowego spływu wód gruntowych.
- Rejon III obejmuje Wzniesienia Trzebnickie. Teren o mocno zróżnicowanych warunkach topoklimatycznych, wynikających ze wzniesienia do 300m. n.p.m, zmiennej ekspozycji, zróżnicowanego nachylenia terenu. Teren silnie nawietrzany, zwłaszcza stoki o ekspozycji północno – zachodniej. Zróżnicowane nasłonecznienie. Najlepiej nasłonecznione stoki o ekspozycji południowej i nachyleniu powyżej 5 – 6%. Stoki słabo nasłonecznione o ekspozycji składowej północnej i spadkach powyżej 8%. Większe doliny stanowią również rynny spływu zimnych mas powietrza.

3.1.5. Hydrografia terenu

Teren gminy jest położony w zlewni rzeki Widawy, która stanowi dopływ prawobrzeżny Odry. Cały teren jest odwadniany przez nieliczne małe ciekі przechodzące przez teren gminy i łączące się z rzeką Widawą na południowej granicy. Ciekі mają swoją część źródłową na Wzgórzach Trzebnickich. Mniejsze ciekі są okresowe i przy długim czasie suszy zanikają. Wody opadowe są odprowadzane do cieków przechodzących przez teren gminy, a następnie do rzeki Widawy. Większość wód opadowych wsiąka w podłoże lub okresowo stagnuje na powierzchni. W obniżeniach dolinnych występują stałe lub okresowe podmokłości. Występujące niewielkie zbiorniki wód powierzchniowych to sztuczne zbiorniki utworzone na ciekach lub zalane wyrobiska.

- **Wody powierzchniowe**

Wody powierzchniowe zajmują na terenie gminy Wisznia Mała około 113ha powierzchni. W większości są to rowy, których powierzchnia ogólna wynosi około 92ha. Wody płynące zajmują około 11ha, wody stojące 9ha.

- **Wody płynące**

Gmina położona jest w dorzeczu rzeki Odry, w zlewni rzek Widawy i Ławy. Południowa część gminy odwadniana jest systemem niewielkich cieków i rowów melioracyjnych w kierunku południowym do rzeki Widawy, stanowiącą oś hydrograficzną tej części gminy. Rzeką Widawą jest uregulowana na całej swojej długości (90km.). Przepływa przez gminę jako stosunkowo duża rzeka o zmiennych stanach wody w korycie. Rzeką Widawą prowadzi wody pozanormalne z powodu przekroczenia wartości wskaźników decydujących o klasyfikacji: azotu azotynowego, fosforu ogólnego, fosforanów, miana Coli. Centralnym ciekim na terenie gminy jest rzeka Ława, prawobrzeżny dopływ Odry, do której symetrycznie odprowadzane są wody ze środkowej i północnej części gminy. Rzeką Ławą wpływa w południowej części gminy Oleśnica i przepływa przez Wisznę jako niewielka rzeczka.

Przepływa przez wsie Pierwoszów, Wisznia Mała, Strzeszów, Ozorowice. Jest częściowo uregulowana. Wpada do Odry na terenie gminy Oborniki Śl. Rzeka Mienia nie jest uregulowana, bierze swój początek na Wzgórzach Trzebnickich i płynie w kierunku południowym przez wieś Mienice oraz północną część Ozorowic wpadając na terenie sąsiedniej gminy do rzeki Ławy.

• Wody stojące

Na terenie gminy Wisznia Mała znajduje się kilka zbiorników wód stojących (Machnice – 4, Malin – 3, Wisznia Mała, Ligota Piękna, Szewce, Wysoki Kościół, Kryniczno, Ozorowice, Rogóz, Szymanów, Psary, Pierwoszów). Są to na ogół stawy pełniące funkcję hodowlaną, przeciwpożarową oraz retencyjną. Staw w Wiszni Małej pełni funkcję rekreacyjną. Łączna powierzchnia wód stojących na terenie gminy wynosi 9ha.

• Wody gruntowe

Charakter występowania pierwszego poziomu wód gruntowych zależy jest od stylu budowy geologicznej obszaru oraz stosunków morfologicznych. Z punktu widzenia warunków wodnych można wydzielić trzy rejony różniące się między sobą warunkami występowania wody gruntowej:

- Rejon I obejmuje obszar wysoczyzny morenowej, w którym można wydzielić dwa podrejonu:
  - o Rejon Ia obejmuje obszary występowania pod warstwą gleby utworów półprzepuszczalnych glin o orientacyjnym współczynniku filtracji $k = 6 \times 10^{-6} - 10 \times 10^{-8}$ Woda gruntowa występuje lub może występować okresowo w postaci małych sączek na różnych głębokościach
  - o Rejon Ib obszary poza dolinne zbudowane z piasków drobnych i miejscami średnich piasków o orientacyjnym współczynnik filtracji $k = 1 \times 10^{-4} - 1 \times 10^{-5}$ m/s Woda gruntowa w zależności od miąższości piasków, położenia, zalegania stropu gruntów o mniejszej przepuszczalności posiada zwierciadło swobodne, występuje na różnych głębokościach, przeważnie w przedziale 1,0 – 3,0 metra, w części północnej w rejonie Pierwoszowa głębiej na głębokości 8,0 – 10,0 metra.. Woda posiada zwierciadło swobodne, wahania poziomu nie powinny przekraczać 0,2 – 0,5 metra. Na mapie warunków wodnych zaznaczono tereny z wodą na głębokości do 1,0 metra, w przedziale 1,0 – 2,0 metra i powyżej 2,0 metra.
- o W dolinach w obrębie wysoczyzny woda gruntowa występuje na głębokości do 1,0 metra, miejscami głębiej.
- Rejon II obejmuje Wzgórze Trzebnickie. Rejon zbudowany z pyłów_średnio przepuszczalnych, o współczynniku filtracji $10^{-4} - 10^{-5}$ m/s. W dolinach, gdzie mady są podścielone piaskami, woda gruntowa występuje w piaskach lub w utworach organicznych a jej poziom stabilizuje się na głębokości w przedziale 0,4 – 1,0m. Woda gruntowa występuje na znacznych głębokościach, często poniżej 10,0 – 15,0m. Lokalnie mogą wystąpić niewielkie sączenia płycej
- Rejon III obejmuje obszar współczesnej doliny Widawy oraz wyższą terasę zalewową, rzeki Widawy z występowaniem w podłożu utworów piaszczystych w przewodzie piasków drobnych o orientacyjnym współczynniku filtracji $k = 1 \times 10^{-5}$ m/s. Woda gruntowa o zwierciadle swobodnym lub nieznacznie napiętym, stabilizuje się na głębokości 1,0 – 3,0m. Wahania znaczne uzależnione od budowy geologicznej i odległości od koryta rzeki, mogą dochodzić do 1,0m. Z morfologii terenu można wnioskować, że spływ wód gruntowych ze znacznej części terenu odbywa się zgodnie z nieznacznym nachyleniem w kierunku głównie południowym do koryta rzeki.

• Wody podziemne

Gmina Wisznia Mała leży wg podziału hydrologicznego w prowincji północnej, regionie niecki wrocławskiej, podregionie wrocławskim (XVc). Wody podziemne występują tu w poziomie utworów trzeciorzędowych i czwartorzędowych. Są to zasoby niewielkie. Według Atlasu zasobów zwykłych wód podziemnych gmina położona jest w dwóch rejonach hydrologicznych:

- region trzebnicko – ostrzeszowski; cechą jest elewacyjne położenie utworów wodonośnych trzeciorzędu związane z glacic tektonicznie zaburzonym podłożem. Jest to region o słabej zasobności w wodę. Około 25 – 50% zasobów pochodzi z utworów czwartorzędu,
- region niecki wrocławskiej; obejmujący dolinę Odry i Widawy oraz wysoczyznę oleśnicką, najbardziej zasobny w wody podziemne III i IV rzędu.

3.1.6. Warunki glebowe

Z uwagi na zróżnicowanie budowy geologicznej i warunków wodnych w granicach opracowania występują przeważnie gleby bielcowe i brunatne, lokalne czarne ziemie, gleby o zróżnicowanej wartości przyrodniczej i ekonomicznej oraz użytki zielone dobre i miejscami słabe.

Wyodrębnić można następujące kompleksy;

- mad średnich piaszczystych, piasków gliniastych mocnych w mniejszym stopniu z glin pylastych i pyłów zwykłych, średnio głęboko podścielone glinami ciężkimi, glinami lekkimi, lokalnie piaskami gliniastymi lekkimi. Gleby zasobne w składniki pokarmowe, o dobrej strukturze, przepuszczalne i przewiewne, magazynujące duże ilości wody, gleby o stosunkowo wysokiej kulturze. Gleby żyzne o poprawnych stosunkach powietrzno – wodnych, głównie II - IIIa klasy gruntów ornych. Gleby kompleksu pszennego dobrego i bardzo dobrego odpowiednie do wszelkich upraw polowych i warzywnictwa odpornego na występowanie przymrozków.
- mad średnich pylastych, wytworzonych z glin średnich, piasków gliniastych mocnych, piasków gliniastych lekkich średnio głęboko podścielone gliną średnią, gliną lekką, piaskiem słabo gliniastym i piaskiem luźnym. Gleby stosunkowo mało zasobne w składniki pokarmowe, o poprawnej strukturze, przepuszczalne i przewiewne, okresowo przesuszane. Gleby średnio żyzne okresowo o nie poprawnych stosunkach powietrzno – wodnych, głównie IVa i IVb klasy gruntów ornych. Gleby kompleksu żytniego bardzo dobrego i dobrego przydatne do większości upraw polowych.
- mad lekkich wytworzonych z piasków gliniastych lekkich, piasków słabo gliniastych, średnio głęboko podścielone piaskami luźnymi. Stosunki wodno – powietrzne mało korzystne, gleby okresowo nadmiernie przesuszane. Kompleks przydatności rolniczej przeważnie żytni słaby klasy V lokalnie IVb.
- mad lekkich wytworzonych z glin średnich, glin średnich piaszczystych, średnio głęboko podścielone iłem, gliną lekką lub piaskiem gliniastym lekkim. Gleby o okresowo niekorzystnych warunkach wodnych – zbyt uwilgotnione. Kompleks przydatności rolniczej zbożowo – pastewny mocny lub słaby, klasy IVa i IVb.
- mad lekkich i średnich wytworzonych z glin średnich piaszczystych, glin ciężkich glin lekkich piasków gliniastych mocnych piasków gliniastych lekkich piasków słabo gliniastych, piasków gliniastych mocnych, średnio głęboko lub płytko podścielone piaskami luźnymi, iłem piaskiem słabo gliniastym, tworzą z uwagi na mniej korzystne warunki wodne ii stale występujący płytki poziom wody gruntowej użytki zielone średnie i dobre.
- gleb wytworzonych z glin lekkich, pyłów ilastych, pyłów zwykłych, glin średnich, pyłów zwykłych, glin średnich piaszczystych, średnio głęboko podścielone glinami średnimi, glinami ciężkimi, iłami.. Gleby o poprawnych stosunkach wodno – powietrznych i właściwościach fizyczno – chemicznych. Są to gleby przepuszczalne, przewiewne, o dobrze wykształconym poziomie próchnicznym, zasobne w składniki pokarmowe.. Na glebach uzyskuje się wysokie plony wszystkich roślin uprawnych, gleby głównie IIIa i IIIb, lokalnie II klasy gruntów ornych kompleksu pszennego dobrego i bardzo dobrego
- gleb wytworzonych z glin lekkich piaszczystych, glin lekkich, glin ciężkich plastyczny, iłów pylastych i iłów zwykłych, średnio głęboko podścielone piaskami słabogliniastymi, piaskiem gliniastym lekkim gliną ciężką, iłem pylastym. Stosunki wodno – powietrzne mało korzystne, gleby okresowo nadmiernie przesuszane. Gleby o słabo uwilgotnionych powierzchniowych warstwach, charakteryzują się dużym wahaniami plonów. Gleby skłonne do przesuszeń. IIIb i IVa klasa gruntów ornych. Gleby kompleksu pszennego wadliwego przydatne dla upraw polowych żyta, owsa, ziemniaków.
- gleb wytworzonych z glin lekkich, piasków gliniastych mocnych, piasków gliniastych przesuszanych, mocnych piaszczystych, średnio głęboko podścielone piaskami luźnymi piaskami gliniastymi lekkimi, gliną średnią i gliną lekką. Gleby mało zasobne w składniki pokarmowe, o poprawnej strukturze, przepuszczalne i przewiewne, okresowo stosunkowo wodnych, głównie IVa i IVb klasy gruntów ornych. Gleby kompleksu żytniego bardzo dobrego i dobrego przydatne do większości upraw polowych.
- piasków słabo gliniastych, piasków gliniastych mocnych, glin ciężkich, glin lekkich, średnio głęboko podścielone glinami lekkimi i średnimi oraz iłami., Gleby średnio zwarte i ciężkie, nadmiernie uwilgotnione, zasobne w składniki pokarmowe, o ograniczonym doborze roślin. Klasy IVa i IVb. Tworzą kompleks przydatności rolniczej zbożowo pastewny mocny i zbożowo – pastewny słaby.

- gleb wytworzonych z piasków gliniastych mocnych, piasków gliniastych lekkich, piasków słabo gliniastych, podścielone piaskami luźnymi. Gleby mało żyzne okresowo przesuszane, ubogie w składniki pokarmowe, Gleby tworzą kompleks przydatności rolniczej żytni słaby i żytni najniższy
- trwałych użytków zielonych bardzo dobrych i dobrych oraz średnich.
- gleb biellicowych, czarnych ziem zdegradowanych wytworzonych z lessów i lessów ilastych, lokalnie głęboko podścielonych piaskami luźnymi. Gleby porowate, zasobne w składniki pokarmowe, okresowo nadmiernie przesuszane. Na skłonach o większych spadkach może wystąpić denudacja gleb, Gleby tworzą kompleks przydatności rolniczej pszenicy bardzo dobrej i pszenicy dobrej przydatne pod uprawy rolne i sadownictwo.
- gleb biellicowych wytworzonych z lessów i lessów ilastych, podścielone średnio głęboko piaskami słabo gliniastymi. Gleby porowate o małej pojemności wodnej, zasobne w składniki pokarmowe, okresowo przesuszane. Na skłonach o większych spadkach mogą powstać zmywy denudacyjne oraz zmywy przez wody opadowe. Gleby tworzą kompleks przydatności rolniczej pszenicy wadliwej klasy gleb IIIb i IVa.
- trwałych użytków zielonych na skłonach o wysokich spadkach, zapobiegające zmywom powierzchniowym
- mursz i gleb mułowo – torfowych podścielonych glinami średnimi. Niekorzystne warunki wodne, występują trwałymi użytkami zielonymi.

3.2. STAN ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO

3.2.1. Naturalne predyspozycje, walory krajobrazowe gminy

Na obszarze gminy Wisznia Mała do najcenniejszych terenów pod względem przyrodniczym zalicza się tereny w rejonie występowania większych kompleksów leśnych i zadrzewień o łącznej powierzchni 1470ha.

Gmina Wisznia Mała usytuowana jest w niejednorodnym pod względem ukształtowania terenie. Południowa granica opiera się o rzekę Widawę, stanowiąc jednocześnie północną granicę miasta Wrocławia. Tereny południowe i zachodnie gminy są płaskie, od dawna też rozwija się tu rolnictwo oraz hodowla. Część północna z Machnicami i Wysokim Kościołem usytuowana jest już na Wzgórzach Trzebnickich, dzięki czemu miejscowości te mają wyjątkowe walory krajobrazowe. W ich przypadku niebanalną rolę odgrywają ponadto tereny zadrzewione. Kryniczno i Wisznia Mała położone są w lekko pofałdowanym terenie.

Naturalne predyspozycje obszaru gminy Wisznia Mała: łagodny klimat charakteryzujący się długim okresem wegetacyjnym, łagodna rzeźba terenu oraz występowanie gleb o wysokich walorach rolniczych, stanowią o rolniczym charakterze gminy.

Największym zagrożeniem dla środowiska przyrodniczego gminy jest komunikacja, uciążliwość istniejących zakładów przemysłowych na terenie gminy jest ograniczona z uwagi na ich lokalny charakter. Nie posiadają one istotnego negatywnego oddziaływania na środowisko.

Ze względu na powszechne stosowanie systemów grzewczych opartych na paliwach stałych (koks i węgiel), w sezonie zimowym na terenie gminy występuje zjawisko „niskiej emisji” zanieczyszczeń do powietrza atmosferycznego.

Pod względem przyrodniczym najcenniejszym obszarem jest ekosystem.

Są to tereny o stosunkowo niewielkim stopniu przekształcenia. Istniejące oraz projektowane formy ochrony przyrody (projektowane obszary chronionego krajobrazu) na obszarze gminy, świadczą o występowaniu cennych przyrodniczo terenów o dobrze zachowanych cechach środowiska naturalnego.

3.2.2. Stan czystości wód powierzchniowych

Na terenie gminy Wisznia Mała nie zostały zlokalizowane punkty kontrolne jakości wód powierzchniowych. Na stan czystości Widawy miały największy wpływ dwa dopływy – Oleśnica i w większym stopniu Dobra, gdyż wartości większości wskaźników zanieczyszczenia wzrastały wzdłuż biegu rzeki. Był to jednak wzrost bardzo umiarkowany.

Wartości graniczne eutrofizacji zostały nieznacznie przekroczone tylko dla fosforu ogólnego w przekroju poniżej ujścia Dobrej i w przekroju ujściowym. Wartości te zostały natomiast przekroczone w obu dopływach - w Oleśnicy dla azotu azotynowego i fosforu ogólnego, oraz w Dobrej – i to znacznie – dla azotu azotynowego, azotu ogólnego i fosforu. W roku 2003 znacznie obniżyły się wartości wskaźników azotowych, natomiast na niezmiennym poziomie utrzymują się wartości fosforu ogólnego. Maksymalne

stężenia azotynów kształtowały się poniżej poziomu 40 mg NO₃/l, a w 2003 roku nie przekroczyło nawet 20 mg NO₃/l.

Nie najlepszy jest również stan wód stojących.

Badania przeprowadzone na kąpielisku w Wiszni Małej w 2004 r. wykazały, że zarówno wody jak i piasek nie wykazały zanieczyszczeń i zostały zakwalifikowane do użytkowania.

Do najważniejszych źródeł zanieczyszczeń wód powierzchniowych na terenie gminy Wisznia Mała należą:

- spływy wód deszczowych z terenów zurbanizowanych i uprzemysłowionych, nie ujętych systemem kanalizacji deszczowej,
- niesprawnie działające systemy urządzeń melioracyjnych,
- niedostateczny stopień oczyszczania ścieków w istniejącej oczyszczalni,
- stosowanie nawozów azotowych i fosforowych do nawożenia pól i łąk.
- przesięki z nieszczelnych szamb z posesji położonych przy rzekach,
- spływy obszarowe z terenów uprawianych rolniczo.

Duży wpływ na czystość wód powierzchniowych ma sposób zagospodarowania zlewni. Poszczególne zanieczyszczenia w rzekach ulegają dużym sezonowym wahaniom. Wynika to przede wszystkim z nierównomiernego odpływu zanieczyszczeń pochodzenia powierzchniowego, kształtowanego przez aktualne warunki atmosferyczne. Również rozwój wodociągów, bez równoczesnego rozwoju sieci kanalizacyjnej, wpływa na zwiększenie się poboru wód oraz zwiększenie ilości wytwarzanych ścieków. W gminie brakuje rozbudowanego systemu kanalizacji. Nie oczyszczone ścieki odprowadzane są do często nieszczelnych szamb, stanowiąc poważne źródło zanieczyszczenia wód podziemnych i powierzchniowych. Są one także w sposób niekontrolowany wywożone do lasów, na pola, lub zrzucane bezpośrednio do cieków powierzchniowych.

Zagrożeniem jest także postępująca budowa sieci wodociągowej, bez równoległej realizacji budowy układu kanalizacji, gdyż pociąga to za sobą wzrost zużycia wody, a tym samym wzrost ilości ścieków nieoczyszczonych.

3.2.3. Jakość wód podziemnych

Na obszarze gminy Wisznia Mała nie ma zlokalizowanych punktów monitoringowych jakości wód podziemnych. Na obszarze gminy Wisznia Mała większość użytkowych wód zaklasyfikowano do II klasy jakości, tj. wód o jakości średniej, przy czym woda wymaga prostego uzdatniania, z reguły poprzez odżelaziania i odmanganianie.

Zagrożenia jakości wód podziemnych są powodowane przez podobne czynniki, jak w przypadku wód powierzchniowych. Są to przede wszystkim:

- Nieuporządkowana gospodarka wodno - ściekowa, której następstwem jest migracja zanieczyszczeń z sektora bytowo – gospodarczego, komunikacyjnego i przemysłowego do podłoża.
- Oddziaływanie zanieczyszczonych wód rzek przepływających przez teren gminy stanowią zagrożenie lokalne.
- Migracja substancji zanieczyszczających w rejonie tzw. „dzikich” składowisk odpadów
- Wypalanie traw i ściernisk, które jest przyczyną powstawania rakotwórczych związków WWA i ich migracji do wód podziemnych
- Spływy obszarowe z pól uprawnych
- Emisja pochodząca ze źródeł liniowych (kolej, drogi)
- Stacje paliw, magazyny surowców i zakłady produkcyjne

3.2.4. Stan terenów zmeliorowanych

Z uwagi na dobrze rozwinięty system melioracyjny, wykorzystywany na terenie gminy od kilkuset lat i lej depresyjny wywołany poborem wody przez aglomerację wrocławską znacznemu przekształceniu uległy stosunki wodne w tym rejonie. Częściowo miało to pozytywny skutek, szczególnie dla rolnictwa, jednakże w wielu przypadkach wadliwe technologie rolnicze, melioracje techniczne, niewłaściwa konserwacja i eksploatacja tego systemu stało się przyczyną silnego zaburzenia naturalnych procesów zachodzących w środowisku siedlisk hydrogenicznych.

Degradacja środowiska i zmiany przestrzeni wywołane tymi czynnikami są następujące:

- likwidacja obszarów podmokłych,
- obniżanie poziomu wód gruntowych i powierzchniowych (zaburzenia cyklu hydrologicznego),
- likwidacja oczek wodnych, mokradeł i zadrzewień śródpolnych,

- likwidacja zadrzewień brzegowych rzek,
- osuszanie terenów wywołuje niekorzystne skutki w środowisku przyrodniczym, między innymi powoduje obniżenie poziomu wód gruntowych, w wyniku czego wysychają studnie, przyspiesza również spływ wód, zmniejszając retencję. Mokradła są naturalnym magazynem wody - wiosną przyjmują jej nadmiar i umożliwiają przesączanie w głąb gleby oraz odnawianie zasobów wód gruntowych.

3.2.5. Zanieczyszczenie powietrza

Powietrze atmosferyczne jest jednym z najbardziej wrażliwych na zanieczyszczenia komponentów środowiska, który jednocześnie decyduje o warunkach życia człowieka, zwierząt i roślin. Zły stan aerosanitarny powoduje z kolei pogorszenie zdrowia ludności, straty w środowisku, zwłaszcza w drzewostanie iglastym, a także wymierne straty gospodarcze. Gmina Wisznia Mała może przyciągać inwestorów między innymi dobrymi warunkami środowiskowymi, a czyste powietrze jest jednym z najbardziej pożądanym czynników, szczególnie dla inwestorów prywatnych, chcących osiedlić się na terenie gminy. Przez zanieczyszczanie powietrza rozumie się wprowadzanie do niego organizmów żywych lub substancji chemicznych, które nie są jego naturalnymi składnikami, albo – będąc nimi – występują w stężeniach przekraczających właściwy dla nich zakres. Zanieczyszczenia powietrza mogą mieć formę stałą, płynną lub gazową i dzieli się je ogólnie na zanieczyszczenia pierwotne - emitowane do powietrza bezpośrednio ze źródeł zanieczyszczenia oraz wtórne – powstające w wyniku reakcji chemicznych zachodzących w atmosferze pomiędzy wprowadzonymi zanieczyszczeniami pierwotnymi.

Głównymi źródłami zanieczyszczeń powietrza na terenie gminy Wisznia Mała są:

- źródła komunalno – bytowe – kotłownie, emitują najczęściej zanieczyszczenia pyłowe i gazowe,
- źródła transportowe – emisja zanieczyszczeń następuje na niskiej wysokości, tworząc niską emisję,
- źródła rolnicze – związane z uprawą ziemi, orką, nawożeniem i opylaniem roślin,
- pylenie wtórne z odsłoniętej powierzchni terenu,
- zanieczyszczenia alochtoniczne, napływające spoza terenu gminy.

Emisje zanieczyszczeń pyłowych z zakładów szczególnie uciążliwych podaje się w układzie powiatowym, stąd nie wiadomo, jaka jej część pochodzi z terenu gminy Wisznia Mała. Na terenie gminy Wisznia Mała dominującym sposobem zaopatrywania w ciepło są kotłownie indywidualne oraz nieliczne kotłownie lokalne. Jest to uwarunkowane głównie rozproszonym charakterem zabudowy – tworzenie lokalnych układów ciepłowniczych o większej mocy nie jest rozwiązaniem ekonomicznym. Podstawowym paliwem jest węgiel, często o niskiej jakości, stosuje się również olej opałowy i gaz.

Można szacować, że na terenie gminy Wisznia Mała najwyższy poziom emisji zanieczyszczeń związany jest z ogrzewaniem budynków mieszkalnych i wiąże się ze spalaniem węgla w kotłach i piecach przydomowych (podstawowe zanieczyszczenia to SO², CO i pyły).

Na terenie gminy zlokalizowane zostały 3 zakłady przemysłowe wprowadzające zanieczyszczenia do atmosfery. Kotłownia z osiedla Strzeszów wyprowadza zanieczyszczenia o sumarycznej rocznej emisji ponad 10 Mg każdy. Zakład ten stanowi największe zagrożenie dla jakości powietrza na terenie gminy.

Jakość powietrza na terenie gminy Wisznia Mała jest lepsza niż w większości pozostałych obszarów województwa dolnośląskiego. Niewątpliwie wzrost zanieczyszczeń może być spowodowany, szczególnie w południowej części gminy, sąsiedztwem aglomeracji wrocławskiej. Głównym elementem wpływającym na jakość powietrza jest w lecie ruch samochodowy, a w zimie spalanie paliw w celach grzewczych oraz ruch samochodowy.

3.2.6. Hałas i wibracje

Hałas pochodzenia antropogenicznego, występujący w środowisku dzieli się na hałas komunikacyjny (drogowy, kolejowy, lotniczy), hałas komunalny i hałas przemysłowy.

- Hałas komunikacyjny

Z powodu niskiego stopnia zurbanizowania gminy Wisznia Mała, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska we Wrocławiu nie przeprowadza tutaj stałych badań z zakresu hałasu komunikacyjnego.

Na terenie gminy Wisznia Mała głównymi źródłami hałasu komunikacyjnego są:

- Droga nr 5 (E-261).
- Linia kolejowa Wrocław – Poznań
- Hałas przemysłowy

Na terenie gminy Wisznia Mała hałas przemysłowy stanowi zagrożenie o charakterze lokalnym, występujące głównie na terenach sąsiadujących z zakładami produkcyjnymi. Jest on uciążliwy głównie dla budynków zlokalizowanych w pobliżu takich obiektów. Oprócz wymienionych źródeł hałasu na terenie gminy spotykamy również inne obiekty emitujące hałas do środowiska, jednak obiekty te nie posiadają decyzji o dopuszczalnym poziomie hałasu, co powoduje, że nie są kontrolowane przez służby ochrony środowiska w tym zakresie.

Również zakłady produkcyjne i warsztaty usługowe są źródłami hałasu o ograniczonym zasięgu oddziaływania, wpływają one na warunki klimatu akustycznego, jednakże wpływ ten ma charakter lokalny. Do zakładów takich należą najczęściej: warsztaty mechaniki pojazdowej, blacharskie, ślusarskie, stolarskie, kamieniarskie i krawieckie.

hałas komunalny w zabudowie osiedlowej jednorodzinnej i zagrodowej można pominąć jako incydentalny.

3.2.7. Promieniowanie elektromagnetyczne

Pola elektromagnetyczne definiuje się jako pola elektryczne, magnetyczne o raz elektromagnetyczne o częstotliwości od 0 Hz do 300 GHz.

Głównymi źródłami promieniowania niejonizującego na terenie gminy są:

- Częstotliwość przemysłowa 50 Hz:- elektroenergetyczne linie napowietrzne o napięciach znamionowych 110 i 220 kV;
- Częstotliwości radiowe: urządzenia radiolokacyjne i radionawigacyjne, stacje przekaźnikowe telefonii komórkowej

Na terenie gminy zlokalizowanych jest 6 dużych emitorów promieniowania elektromagnetycznego.

3.3. ROLNICZA PRZESTRZEŃ PRODUKCYJNA

3.3.1. Wartość rolniczej przestrzeni produkcyjnej, a funkcje wsi

Gmina Wisznia Mała charakteryzuje się bardzo korzystnymi warunkami glebowo-klimatycznymi. Na omawianym obszarze występują bardzo dobre warunki dla rozwoju rolnictwa. Wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej określany na podstawie czterech podstawowych składników środowiska przyrodniczego: gleb, agroklimatu, rzeźby terenu i warunków wodnych wg IUNG Puławy dla gminy Wisznia Mała wynosi 89,6pkt co daje 14 lokatę w województwie przy średniej b. województwa wrocławskiego 82,0pkt.

Rolnictwo odgrywa nadal znaczącą rolę w gospodarce gminy. W wielu przypadkach stanowi podstawowe źródło utrzymania dla znacznej części mieszkańców, szczególnie w północnej części gminy, gdzie spora odległość od miasta Wrocławia nie sprzyja poszukiwaniu miejsc pracy poza rolnictwem. Funkcja rolnicza odgrywa dużą rolę w sposobie zagospodarowania terenu. Grunty użytkowane są jako: orne i użytki zielone. Ogólna powierzchnia użytków rolnych w gminie wynosi około 6755,44ha., a ich udział w poszczególnych wsiach w stosunku do powierzchni wsi przedstawia poniższa tabela.

3.3.2. Użytki rolne

Stosunek powierzchni gruntów ornych do całkowitej powierzchni użytków rolnych w poszczególnych wsiach ilustruje poniższa tabela.

LP	MIEJSCOWOŚĆ	POWIERZCHNIA WSI (ha)	POWIERZCHNIA UŻYT. ROLNYCH (ha)	UDZIAŁ UŻYTKÓW ROLNYCH (%)
1.	KRYNICZNO	474,67	388,38	81,82%
2.	KRZYŻANOWICE	221,91	134,89	60,8%
3.	LIGOTA PIĘKNA	642,39	324,26	50,5%
4.	MACHNICE	437,24	343,42	78,5%
5.	MALIN	624,11	359,48	57,6%
6.	MIENICE	1221,26	398,25	32,60%
7.	OZOROWICE	633,88	523,63	83,6%
8.	PIERWOSZÓW	512,49	447,51	87,3%
9.	PIOTROWICZKI	741,13	664,98	89,72%
10.	PSARY	384,30	292,73	76,2%
11.	ROGÓŻ	289,70	259,29	89,50%
12.	STRZESZÓW	959,92	846,13	88,14%
13.	SZEWCY	976,19	814,64	83,5%
14.	SZYMANÓW	556,75	467,81	84,0%

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Wisznia Mała
CZĘŚĆ I UWARUNKOWANIA

15.	WISZNIA MAŁA	637,58	382,28	60,0%
16.	WYSOKI KOŚCIÓŁ	125,65	107,76	85,8%
17.	POZOSTAŁE	912,0	0,0	0,0%
	RAZEM	9439,17	6755,44	74,34%

Tabela nr 1. Procentowy udział użytków rolnych w poszczególnych wsiach w stosunku do powierzchni wsi.

3.3.3. Struktura użytkowania gruntów

Użytki rolne zajmują w gminie około 64,8% ogólnej powierzchni gminy, co jest wielkością porównywalną ze średnią w województwie dolnośląskim (64,7%). Prawie 87,9% użytków rolnych w gminie stanowią grunty orne, 9,9% stanowią łąki i pastwiska 2,2% użytków rolnych stanowią sady.

Struktura użytkowania gruntów rolnych w gminie w ostatnich 17 latach

ROK	RAZEM UŻYTKI (ha)	GRUNTY ORNE (ha)	SADY (ha)	ŁĄKI (ha)	PASTWISKA (ha)
1987	4007	3291	87	397	233
1992	6530	5175	112	768	475
1995	6681	5291	88	772	530
1997	6732	5956	144	382	250
2004	6935,02	5750	86,73	595,01	502,77

Tabela nr 2. Zmiany w strukturze użytkowania gruntów rolnych w gminie w ostatnich latach.

3.3.4. Struktura gospodarstw rolnych

Na obszarze gminy przeważają nieduże gospodarstwa rolne – do 5 ha. Zdecydowanie najmniejszy udział mają gospodarstwa duże o pow. 50 ha.

Rok	Indywidualne gospodarstwa rolne (powyżej 1ha użytków rolnych)					
	razem	1-5 ha	5-10ha	10-20ha	20-50ha	>50ha
1995	606	364	172	57	12	1
2002	1042	806	161	47	16	12
2006	1474	1217	186	39	21	21

Tabela nr 3. Zmiany w strukturze powierzchniowej indywidualnych gospodarstw rolnych

Średnia wielkość gospodarstwa indywidualnego w gminie wynosi 7,3 ha.

Na obszarze gminy dominującą, a właściwie jedyną formą, jest rolnictwo indywidualne. W strukturze gospodarstw rolnych przeważają gospodarstwa o powierzchni do 1 ha, stanowią one 39,7% ogółu oraz gospodarstwa o powierzchni od 2 do 5 ha (20% ogółu).

Gospodarstwa wg rodzaju i grup obszarowych użytków rolnych		
gospodarstwa rolne		
Ogółem	gosp. rol.	1045
do 1 ha włącznie	gosp. rol.	415
powyżej 1 do mniej niż 2 ha	gosp. rol.	181
od 2 do mniej niż 5 ha	gosp. rol.	210
od 5 do mniej niż 7 ha	gosp. rol.	85
od 7 do mniej niż 10 ha	gosp. rol.	77
od 10 do mniej niż 15 ha	gosp. rol.	34
od 15 do mniej niż 20 ha	gosp. rol.	13
od 20 do mniej niż 50 ha	gosp. rol.	17
od 50 do mniej niż 100 ha	gosp. rol.	6
100 ha i więcej	gosp. rol.	7

Tabela nr4. Struktura gospodarstw rolnych według rodzaju i grup obszarów użytków rolnych.

Większość gospodarstw na terenie gminy prowadziło wyłącznie działalność rolniczą 626 gosp.rol.(60% ogółu), 9% (95 gosp.rol) prowadziło działalność rolniczą i pozarolniczą, 70 gosp.rol (7%) prowadziło wyłącznie działalność pozarolniczą. W gminie 24% (324 gosp.rol) gospodarstw nie prowadziło w ogóle żadnej działalności gospodarczej. W gminie produkuje na własne potrzeby 38% gospodarstw rolnych, natomiast 31% produkuje głównie z przeznaczeniem na rynek.

3.3.5. Produkcja rolna

Podstawowym kierunkiem produkcji rolniczej na terenie gminy jest produkcja zbóż (54% powierzchni zasiewów w indywidualnych gosp. rolnych – stan na 2002 r.), w tym uprawa pszenicy – około 56% pow. zasiewów zbóż. Ze względu na sprzyjające ukształtowanie terenu oraz korzystne warunki klimatyczne w północnej części gminy stosunkowo dużą rolę odgrywa sadownictwo.

Rola rolnictwa w strukturze zatrudnienia ludności jak i użytkowania terenu zmniejsza się systematycznie, co wynika zarówno z przechodzenia miejscowej ludności na inny sposób zarobkowania (bliskość dużej aglomeracji miejskiej) jak i malejącej opłacalności prowadzenia upraw.

3.3.6. Charakterystyka właściwości rolniczych gleb

W gminie przeważają gleby I – III klasy bonitacyjnej, a tylko sporadycznie w północno - zachodniej części gminy występują gleby słabe, V klasy. Łącznie gleby I – III klasy bonitacyjnej zajmują prawie 68% ogólnej powierzchni gruntów ornych. Gleby klas IV stanowią około 25% pow. gruntów ornych, a gleby słabych klas bonitacyjnych V i VI stanowią zaledwie 7% pow. gruntów ornych.

Według studium zagospodarowania województwa wrocławskiego, gmina Wisznia Mała jako jedyna obok gmin Malczyce i Mietków uznana została za obszar posiadający gleby nie skażone (wg badań nad zawartością kadmu, miedzi, niklu, ołowiu, siarki Okręgowej Stacji Chemiczno Rolniczej we Wrocławiu). Gleby pszenne (głównie dobre) stanowią około 63% powierzchni gruntów ornych, gleby żytnie zajmują około 35% powierzchni gruntów ornych gminy. Pozostałe to gleby zbożowo - pastewne. Powyższe dane potwierdzają wysoką waloryzację rolniczą gminy. Są to gleby wytworzone z lessów i pyłów ilastych Wzgórz Trzebnickich oraz z glin lekkich na glinach średnich i ciężkich w obrębie Równiny Oleśnickiej. Są to gleby o prawidłowych stosunkach powietrzno wodnych, bardzo żyzne, odpowiednie dla wszelkich upraw polowych, zwłaszcza intensywnych jak warzywnictwo i sadownictwo. Niewielkie powierzchnie zajmują gleby średniożyłne wytworzone z piasków gliniastych na glinach kl. IVb i V, łatwe w uprawie. Fragmentami występują gleby wytworzone z pyłów i glin napiaskowych skłonne do poruszeń. Najslabszymi są gleby z piasków głębokich, mało żyzne, zbyt ubogie i zbyt suche. Znaczne powierzchnie zajmują gleby kompleksów wadliwych położone na stokach o większej ekspozycji, w obrębie Wzgórz Trzebnickich narażone na erozję.

3.3.7. Struktura użytkowania gruntów rolnych

Z uwagi na opłacalność produkcji rolnej roślinnej oraz dopłaty do upraw wzrasta procentowy udział użytków rolnych w strukturze upraw.

Struktura użytkowania gruntów rolnych.

I.p.	grupy obszarowe	pow. ha	razem	pow. ha
1.	grunty orne	5729	użytki rolne	6921
2.	sady	86		
3.	łąki i pastwiska	1106		
4.	lasy i grunty leśne	1373	grunty pod lasami i zadrzewienia	1470
5.	grunty zadrzewione	97		

Tabela nr5. podział gruntów ze względu na sposób zagospodarowania

3.3.8. Własności gruntów rolnych

W gminie stale maleje udział własności państwowej w produkcji rolnej.

WYSZCZEGÓLNIENIE	POW. (w ha)	POW. (w %)
Gospodarstwa indywidualne	4731	64,46
Skarb Państwa (dawny PGR) – obecnie AWIRSP	1279	17,43
Inne państwowe i społeczne gospodarstwa rolne	0	0
RSP i SKR	0	0
Lasy Państwowe	1305	17,78
Pozostałe	24	0,33
Razem powierzchnia ogólna gruntów	7339	100,0

Tabela nr 6. Struktura władania użytkami rolnymi w gminie wg własności terenu.

Rolnictwo na terenie gminy charakteryzuje się:

- dużym udziałem użytków rolnych w powierzchni ogólnej gminy;
- dobrymi glebami (około 70% użytków rolnych mieści się w klasach I – III);
- uprawia się głównie pszenicę i kukurydzę;
- wyższymi od średniej wojewódzkiej plonami płodów rolnych z hektara;
- niższą od przeciętnej liczbą zwierząt gospodarskich – koncentracja na produkcji roślinnej;
- brakiem dostatecznej liczby punktów skupu płodów rolnych oraz zakładów przetwórczych.

Do najważniejszych problemów z zakresu gospodarki należą:

- zbyt duże rozdrobnienie gospodarstw uniemożliwiające w dużym stopniu czerpanie widocznych korzyści z działalności rolniczej;
- niedostateczna infrastruktura techniczna gospodarstw prowadzących działalność rolniczą;
- niedostatecznie wykształcone instytucjonalne otoczenie rolnictwa, brak wystarczającej liczby punktów skupu płodów rolnych oraz dużych zakładów przetwórczych, wymagający udoskonalenia system informacji rynkowej;
- przewaga osób starszych wśród osób prowadzących działalność rolniczą;
- niska konkurencyjność towarów na rynku lokalnym, regionalnym i międzynarodowym, brak rozpoznawalnej marki produktów rolniczych kojarzonej z gminą;
- niewielka liczba ekologicznych gospodarstw rolnych;
- konieczność różnicowania działalności gospodarczej w celu zapewnienia różnorodności działań i alternatywnych źródeł dochodu.

3.4. GOSPODARKA LEŚNA

W ogólnym zestawieniu powierzchni gminy lasy zajmują około 12,7% powierzchni, co stanowi bardzo niski wskaźnik lesistości. Na obszarze gminy, wg danych statystycznych, grunty leśne zajmują około 1345ha powierzchni. Grunty zadrzewione i zakrzewione zajmują dodatkowo powierzchnię około 55ha. Łącznie grunty pod lasami zajmują na terenie gminy około 1420ha powierzchni. Zdecydowaną większość, bo ponad 1305 ha stanowią lasy państwowe. Lasy prywatne zajmują około 36ha.

Lasy we wsiach w gminie

L.P.	MIEJSCOWOŚĆ	LASY I GRUNTY LEŚNE	GRUNTY ZADRZEWIONE I ZAKRZEWIONE	RAZEM GRUNTY POD LASAMI
1.	STRZESZÓW	28,6	6,18	34,78
2.	PSARY	10,95	4,44	15,39
3.	SZEWCE	4,58	10,24	14,82
4.	SZYMANÓW	12,26	2,20	14,46
5.	LIGOTA PIĘKNA	205,28	0,81	206,09
6.	WISZNIA MAŁA	166,85	0,84	167,69
7.	KRZYŻANOWICE	0,16	0,30	0,46
8.	MALIN	58,77	25,22	83,99
9.	PIOTRKOWICZKI	11,86	5,95	17,81
10.	KRYNICZNO	7,71	13,16	20,87
11.	OZOROWICE	27,43	6,37	33,8
12.	MACHNICE	60,18	3,09	63,27
13.	MIENICE	765,10	6,76	771,86
14.	ROGOŹ	0,41	0,73	1,14
15.	PIERWOSZÓW	2,27	5,23	7,5
16.	WYSOKI KOŚCIÓŁ	0,28	0,08	0,36
	RAZEM	1362,69	91,60	1454,29

Tabela nr 7. Powierzchnie geodezyjne lasów w poszczególnych wsiach na terenie gminy

Niektóre wsie są zupełnie pozbawione atrakcyjnego sąsiedztwa terenów zalesionych, wskazane jest wzbogacenie krajobrazowe wielu terenów w gminie.

Struktura własności gruntów leśnych

ogółem	1 367,1	ha
lasy ogółem	1 320,9	ha
grunty leśne publiczne ogółem	1 321,6	ha
grunty leśne publiczne Skarbu Państwa	1 305,6	ha
grunty leśne publiczne Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych	1 303,0	ha
grunty leśne prywatne	45,5	ha
lesistość w %	12,80	%
powierzchnia gruntów leśnych ogółem	61,50	ha
lasy ogółem	61,50	ha
lasy ochronne	0	ha
grunty leśne prywatne ogółem	45,50	ha
grunty leśne prywatne osób fizycznych	38,50	ha
grunty leśne gminne ogółem	16,00	ha
grunty leśne gminne lasy ogółem	16,00	ha

Tabela nr 8. Lasy i grunty leśne

3.4.1. Skład gatunkowy lasów

Zróznicowane gleby oraz warunki wodno - gruntowe spowodowały, że siedliska występują w dużej gamie od świeżych borowych do lasów wilgotnych i olsów wyróżniono kompleksy leśne o różnym siedlisku:

- Siedlisko boru świeżego (B św.)
- Siedlisko boru mieszanego świeżego (BM św.)
- Drzewostan zbudowany z sosny, dębu i świerka z domieszką brzozy, grabu, modrzewia. Runo leśne liczne i dobrze rozwinięte. Podszyty niezbyt liczne.
- Siedlisko lasu mieszanego świeżego (LM św.)
- Siedlisko lasu świeżego (L św.)
- Drzewostan zbudowany z dębu, sosny i świerka z udziałem buka i brzozy. Runo leśne i podszyty liczne i dobrze rozwinięte.
- Siedliska wilgotne lasu mieszanego wilgotnego (LMW)
- Siedliska olsu (Ol.)
- Drzewostan zbudowany z dębu, jesionu i olszy z udziałem brzozy i świerka. Runo bujne, podszyty liczne i dobrze rozwinięte.

Na terenie gminy przeważa siedlisko boru mieszanego świeżego. Lasy tego siedliska występują w zdecydowanej większości w północno - zachodniej części gminy na terenie wsi Mienice. Niewielka część siedliska boru mieszanego świeżego występuje w kompleksie leśnym w okolicach Malina na terenie wsi Ligota Piękna. Ogółem siedlisko boru mieszanego świeżego zajmuje ponad 60% całości lasów w gminie. Stosunkowo duże połacie zajmuje siedlisko lasu mieszanego świeżego. Las świeży występuje w północnej i północno – wschodniej części gminy w okolicach Machnic i Wysokiego Kościoła w niewielkich rozproszonych kompleksach leśnych. Jest to siedlisko cennego lasu bukowego proponowanego do objęcia ochroną poprzez utworzenie użytku ekologicznego. Zdecydowanie najmniejszy udział posiada siedlisko olsu (okolice Ozorowic i Mienic) oraz boru świeżego (również okolice Ozorowic).

3.4.2. Przydatność rekreacyjna lasów

Najważniejszym gatunkiem lasotwórczym pod względem zajmowanej powierzchni oraz udziału w budowie drzewostanów jest sosna. Z innych ważniejszych gatunków lasotwórczych, które występują jako panujące wymienić należy jesion, świerk, oraz brzozę.

Pozostałe gatunki nie mają większego znaczenia gospodarczego, występują w zmieszaniu, podnoszą stan zdrowotny lasu, zwiększają walory estetyczne krajobrazu leśnego oraz wzbogacają biocenozę leśną.

Wyróżniono kompleksy leśne o różnym charakterze i przydatności dla celów rekreacyjnych :

- lasy o bardzo dużej i dużej przydatności dla rekreacji,
- lasy o średniej przydatności dla rekreacji,
- lasy nieprzydatne dla rekreacji.

Lasy o dużej przydatności dla rekreacji występują głównie w północno – zachodniej części gminy. Zajmują około 30% powierzchni kompleksu leśnego przylegającego bezpośrednio do granicy sąsiedniej gminy. Głównym siedliskiem tego kompleksu jest bór mieszany świeży posiadający korzystne warunki dla penetracji wnętrza lasu i zbierania owoców runa leśnego. Ponadto lasy o dużej przydatności dla rekreacji występują w zachodniej części kompleksu leśnego w okolicach Ligoty Pięknej oraz Wiszni Małej.

Lasy nieprzydatne dla rekreacji stanowią około 25% całej powierzchni leśnej w gminie. występują na obszarze całej gminy w kompleksach o różnej wielkości. Posiadają niekorzystne warunki do penetracji wnętrza lasu głównie z uwagi na występujące podmokłości.

Ponadto wyróżnia się lasy młode (w wieku do 40 lat), czasowo chronione z uwagi na podatność na zniszczenie mechaniczne i zagrożenie pożarowe. Poruszanie się po nich możliwe jest tylko po drogach i duktach leśnych.

3.4.3. Roślinność nieleśna

Poza lasami na terenie gminy Wisznia Mała stosunkowo bogatą szatę roślinną stanowi roślinność nieleśna występująca wzdłuż rzek: Widawy i Ławy. W dolinie strumienia Ławy znajduje się pas lasu, który wraz z przyległymi łąkami stanowi teren źródliskowy. Na stosunkowo niewielkiej powierzchni rozwija się bardzo ważna populacja wawrzynka *Daphne mezereum* oraz mniejsze skupienia *Ribes nigrum*. W bogatym runie duży udział ma *Cardamine amara* i *Chrysosplenium alternifolium*. Na podmokłej łące, w fitocenozach *Cirsio-Polygonetum* i rzadszego zespołu *Cirsietum rivularis* rozwija się liczna populacja (kilkadziesiąt okazów) storczyka szerokolistnego *Dactylorhiza majalis*.

W Malinie, w terenie położonym w brzeżnych partiach kompleksu leśnego na wschód od wsi, znajduje się dolina strumienia, którą porasta łęg jesionowo-olszowy bogaty w liczne gatunki siedlisk eutroficznych, (m.in. czworolist, czyściec, śledziennica, jarzmianka większa, zerwa kłosowa) oraz duże populacje kopytnika. Na szczególną uwagę zasługują rośliny chronione omówione odrębnie.

4. UWARUNKOWANIA ZWIĄZANE Z OCHRONĄ KRAJOBRAZU KULTUROWEGO, DZIEDZICTWA KULTUROWEGO, ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ

4.1. CHARAKTERYSTYKA KRAJOBRAZU KULTUROWEGO

Gmina Wisznia Mała usytuowana jest w niejednorodnym pod względem ukształtowania terenie. Południowa granica opiera się o rzeczkę Widawa, stanowiącą równocześnie północną granicę miasta Wrocławia. Tereny południowe i zachodnie gminy są płaskie, od dawna też rozwija się tu rolnictwo oraz hodowla. Część północna z Machnicami i Wysokim Kościołem usytuowana jest już na wzgórzach Trzebnickich, dzięki czemu miejscowości te mają wyjątkowe walory krajobrazowe. W ich przypadku niebanalną rolę odgrywają ponadto tereny zadrzewione. Kryniczno i Wisznia Mała położone są w lekko pofałdowanym terenie, a dzięki usytuowaniu kościoła w Krynicznie na najwyższym w tej okolicy wzniesieniu jest on dominantą wysokościową okolicy.

4.1.1. Najstarsze ślady osadnictwa

Najstarsze znane w chwili obecnej ślady pobytu człowieka na obszarze dzisiejszej gminy Wisznia Mała pochodzą ze środkowego okresu epoki kamienia - mezolitu (7900 lat p.n.e. - 4500 lat p.n.e.). Natrafiono na nie we wsi Pierwoszków. Znaleziono tu mezolityczny wiór krzemienisty z widocznymi śladami pracy tym narzędziem.

Kolejne etapy zasiedlania tego terenu mają swe odbicie w poszczególnych epokach i okresach archeologicznych. Zdecydowana większość stanowisk archeologicznych na terenie gminy Wisznia Mała jest stanowiskami wielokulturowymi. Z młodszej epoki kamienia - neolitu (4500 lat p.n.e. - 1800 lat p.n.e.) znanych jest 7 osad i śladów osadnictwa. W świetle dotychczasowych badań pierwsze widoczne nasilenie zagospodarowywania omawianego terenu, przypada w epoce brązu (kultura łużycka). Ówczesne społeczeństwa pozostawiły po sobie znaczną liczbę (40) osad i śladów osadnictwa oraz cmentarzysk ciałopalnych (8). Z okresu lateńskiego (epoka żelaza - 400 r. p.n.e. do przełomu er) znane są jedynie dwa ślady osadnictwa. Następny okres w obrębie epoki żelaza - okres wpływów rzymskich, przypadający na początek n.e. do około 375 roku n.e. - reprezentowany jest przez 23 osady i ślady osadnictwa,

w tym 3 cmentarzyska ciałopalne. Z okresu wędrówek ludów (375 r. - przełomu VI/VII w.) w chwili obecnej znany jest tylko jeden ślad osadnictwa.

Największe nasilenie osadnictwa na omawianym terenie ma miejsce w okresie średniowiecza (VII - XV w.). Z tego okresu rozpoznanych zostało 90 osad i śladów osadnictwa, w tym 2 cmentarzyska szkieletowe i 1 grodzisko stożkowate. Z okresu nowożytnego (XVI - XVIII w.) znanych jest 9 osad i śladów osadnictwa. 50 osad i śladów osadnictwa zaklasyfikowanych zostało ogólnie jako pradziejowe. Jak dotąd nie zaobserwowano w obrębie gminy Wisznia Mała występowania cmentarzysk kurhanowych.

4.1.2. Historia gminy

Przez długi okres czasu miejscowości z obecnej gminy Wisznia Mała były na tyle oddalone od Wrocławia, że pozostawały w orbicie wpływów Trzebnicy i z dziejami tej ziemi wiąże się ich historia. Wyjątkowo niektóre z nich (np. Strzeszów) należy przez pewien czas do okręgu wrocławskiego. Jedynie Psary związane były z Psim Polem podległością kościelną.

Zainteresowanie Wrocławian tą ziemią rozpoczyna się w końcu XVIII w. od Psar oczywiście; w większej liczbie zaczynają tu bywać i osiedlać się w 2. poł. XIX w.

Jako jednostka administracyjna gmina jest tworem nowym, nieuzasadnionym ani granicami topograficznymi, ani historycznymi.

4.1.3. Rozmieszczenie zabudowy - układy osadnicze

Dla gminy charakterystyczne są wyraźnie określone i wyodrębnione układy osadnicze. Większość z nich wykształciła się najprawdopodobniej z ulicówek lub układów jednorodnych: Mienice, Ozorowice, Piotrkowiczki, Rogoź, Strzeszów, Szewce, Szymanów. Posiadają zabudowę mniej lub bardziej zwartą, na działkach usytuowanych bezpośrednio przy drodze wiejskiej. W niektórych wykształciło się nawsie, nierzadko ze względu na przepływający przez wieś ciek wodny. W wielu z nich znajdują się dawne majątki, w postaci folwarków (np. w Piotrkowiczkach) lub zespołów pałcowo-parkowych z folwarkami (np. Ozorowice, Strzeszów) lecz nigdy nie są one układem dominującym. Pozostałe miejscowości mają układy wielodrożne. W kilku z nich rzeczywiście dominującym zespołem w układzie przestrzennym jest dawne założenie dworskie: w Malinie, Wiszni Małej, Machnicach. W gminie tej istnieje ponadto kilka nietypowych wsi. Jedną z nich jest Pierwoszów - wieś powstała przez połączenie dwóch niezależnych niegdyś układów. Są tu jeszcze miejsca po wsiach istniejących w przeszłości: z powierzchni ziemi zniknęły Biskupice, Biskupiczki oraz Mały Raków. W zredukowanej postaci zachował się Raków Wielki, Cienin oraz Topolno.

4.1.4. Typy i charakterystyka zabudowy

Większość budynków pochodzi z 2. poł. XIX w. oraz z 1. poł. XX w., lecz zdarzają się budowle powstałe jeszcze w 2. poł. XVIII w. i w 1. poł. XIX w.

Spotykane są następujące układy budynków :

- folwarki,
- zagrody, składające się zazwyczaj z budynku mieszkalnego, 1 lub 2 budynków gospodarczych, stodoły i prostokątnego podwórka między nimi;
- obejścia gospodarskie, składające się z domu mieszkalnego oraz niewielkiego budynku gospodarczego.

Zagrody komponowane są na stosunkowo niewielkich działkach i przeważa w nich zabudowa zwarta, często budynki połączone są ze sobą.

Podstawowym materiałem budowlanym jest cegła. Elewacje zewnętrzne pozostawiane są często jako ceglane ze skromnym, ceramicznym detalem architektonicznym (fryzy, gzymsy, nadokienniki) lub tynkowane, także z tynkowym detalem architektonicznym. Większość budynków zakładana jest na rzucie prostokąta o stosunku boków zbliżonym do 1:2. Najczęściej stosowane są dachy dwuspadowe, nierzadko z naczółkami oraz dachy łamane i mansardowe. Charakterystycznym elementem wielu domów mieszkalnych, urozmaicającym bryłę budynku, są drewniane ganki z ażurowymi ściankami i dwuspadowymi daszkami. Niewłaściwe jest zastępowanie ich murowanymi wiatrolapami, najczęściej z płaskimi dachami. Zanikającym, a również typowym elementem są bramy przejazdowe.

Charakterystycznym elementem wielu wsi są kapliczki, pochodzące z różnego okresu.

Pomimo, iż zachowana zabudowa to w większości budynki wiejskie, nie pretendujące do miana dzieł sztuki, zabudowa ta posiada znaczące walory zabytkowe: bryły budynków, dachy kryte najczęściej dachówką ceramiczną, detal architektoniczny. W wielu wypadkach w budynkach zachowały się interesujące elementy wystroju lub konstrukcji wnętrza oraz ciekawy detal architektoniczny.

4.2. CHARAKTERYSTYKA POSZCZEGÓLNYCH WSI

4.2.1. BISKUPICE

a) Poprzednie nazwy miejscowości

Byscupicz, Biscowicz, Biskowicz, Bischwitz, Bischkowitz + Kl. Bischkowitz, Klein Bischwitz.

b) Znaczenie i pochodzenie nazwy wsi

Nazwa niemiecka jest zniekształconym zapisem fonetycznym nazwy polskiej, wywodzącej się od wyrazu „biskup” i oznaczającej wieś biskupią.

c) Położenie i obecny układ przestrzenny miejscowości

Wieś nie istnieje. Biskupice są tylko obrębem geodezyjnym bez osady.

d) Stan zachowania układu przestrzennego i jego elementów składowych

Biskupice nie istnieją. Pozostał po nich jeden budynek, usytuowany już na terenie miasta Wrocław.

4.2.2. CIENIN

a) Poprzednie nazwy miejscowości

Langenau, Nagelnow, Langena.

b) Znaczenie i pochodzenie nazwy wsi

Obecna nazwa nie ma żadnego związku z nazwą znaną ze źródeł. Możliwe, że polskie pochodzenie ma nazwa zacytowana w 1818 r.: Nagelnow - Nagielniów?

c) Położenie i obecny układ przestrzenny miejscowości

Miejscowość nie istnieje. Pozostały resztki dwóch obejść. Istnieją też dwa nowe budynki związane z byłymi terenami wojskowymi.

d) Stan zachowania układu przestrzennego i jego elementów składowych

Zachowany jest jedynie dawny teren ogrodów i zieleni parkowe po północnej stronie drogi i resztki dwóch obejść po jej południowej stronie.

4.2.3. KRYNICZNO

a) Poprzednie nazwy miejscowości

Chitinchici lub Chitindrici, Cruczicz albo Caputsdorf, Capunsdorff, Capusdorff, Capusdorf, Cabsdorf, Kapsdorff, Kapsdorf, Kopska Wies.

b) Znaczenie i pochodzenie nazwy wsi - Nieznane.

Nazwa, pojawiająca się w 1305 r. i później wywodzi się od kopca. Potwierdza to zachowana nazwa polska zanotowana w 1845 r. Obecna nazwa nie ma uzasadnienia historycznego, kojarzy się z krynica, czyli źródłem.

c) Położenie i obecny układ przestrzenny miejscowości

Ulicówka o osi wschód-zachód z bardzo wydłużonym nawsiem. Przez środkową część wsi z południa na północ przebiega droga z Wrocławia do Trzebnicy. Nieco na północ od centralnej części wsi, po wschodniej stronie drogi Wrocław-Trzebnica, na szczycie wyniesienia zlokalizowany jest kościół otoczony cmentarzem. Zabudowa zagrodowa zwłaszcza po południowej stronie wiejskiej drogi dość zwarta. Sytuuje się także przy szosie Wrocław-Trzebnica. Na południowy wschód od wschodniego krańca wsi znajduje się niewielki przysiółek, złożony z kilku zagród usytuowanych przy polnej drodze o osi północ-południe.

d) Stan zachowania układu przestrzennego i jego elementów składowych

Zachowany jest zasadniczy układ wsi oraz kościół z otoczeniem. Na drogach we wsi, oprócz prowadzącej do kościoła, utrzymane są nawierzchnie kamienne z szaro-beżowej kostki w układzie skośnym.

L.p.	Obiekt	Adres	Wiek
1	Szkoła nieczynna i budynek gospodarczy	Ul. Szkolna 2	XIX/XX
2	Dom mieszkalny	Ul. Trzebnicka 5	ok 1900
3	Kościół parafialny	Ul. Trzebnicka 12	
4	Budynek plebanii	Ul. Trzebnicka 12	
5	Dom mieszkalny	Ul. Spacerowa 16	p. XX
6	Bud. gospodarczy	Ul. Spacerowa 16A	p. XX

7	Dom mieszkalny	Ul. Spacerowa 27	
8	Kapliczka przydrożna	Ul. Szkolna 6	
9	Kapliczka przydrożna	-----	

Tabela nr 9. Wykaz obiektów w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz wpisanych do rejestru zabytków

4.2.4. TOPOLNO

a) Poprzednie nazwy miejscowości

Pappelhof.

b) Znaczenie i pochodzenie nazwy wsi

Nazwa niemiecka oznacza dosłownie topolowy dziedziniec, gospodarstwo.

c) Położenie i obecny układ przestrzenny miejscowości

Topolno położone jest naprzeciw Rakowa Wielkiego, po zachodniej stronie drogi Krzyżanowice - Pasikurowice, krzyżującej się tu z drogą do Kryniczna. Składają się nań resztki po-PGR-owskich zabudowań po północnej stronie drogi z Rakowa Wielkiego do Kryniczna oraz bardzo zaniedbany drzewostan po południowej stronie tej drogi.

d) Stan zachowania układu przestrzennego i jego elementów składowych

Zabudowania majątku nie są zachowane; nawet fundamenty nie są czytelne. Zachowany jest dawny teren zieleni parkowej.

4.2.5. KRZYŻANOWICE

a) Poprzednie nazwy miejscowości

Kryzaniwicz, Krisanowitz, Krischanowitz, Krzyzanowitz, Kryschnowitz, Krzizanowitz, Kryczanowitz, Kryschanowitz, Weidebrück.

b) Znaczenie i pochodzenie nazwy wsi

Nazwa niemiecka jest zniekształconym zapisem fonetycznym nazwy polskiej, wywodzącej się od słowa „krzyż”.

c) Położenie i obecny układ przestrzenny miejscowości

Niewielka wielodrożnica położona nad rozlewiskami Widawy. Zabudowa wiejska sytuuje się głównie przy dwóch drogach stykających się pod kątem prostym. Zabudowa sprzed 1945 r. ulokowana jest głównie przy drodze o osi północ - południe; przy drugiej drodze dominuje nowa zabudowa. Historyczna zabudowa wsi jest zagrodowa, miejscami zwarta. Nowa zabudowa sytuuje się przy wszystkich drogach. Ma ona charakter podmiejskiej zabudowy willowej: domy jednorodzinne sytuowane w środkowej części działki, czasem z towarzyszącym im wolnostojącym garażem. W południowo wschodniej części miejscowości znajduje się owalna forma ziemna - grodzisko otoczone fosą. Znajduje się na nim zabudowa mieszkaniowa - bliźniak z lat 60-tych XX w. oraz wiele obiektów gospodarczych, o tymczasowym charakterze. Wszystkie te obiekty, także mieszkalne, odznaczają się tandetną i niewłaściwą w tym miejscu formą architektoniczną.

d) Stan zachowania układu przestrzennego i jego elementów składowych

Zachowany jest zasadniczy charakter przestrzenny miejscowości. Jedyne fosa ma zarys owalu. Dawny majątek jest zdegradowany. W miejscu dawnej siedziby wybudowano w latach 60-tych mieszkalny bliźniak. Folwark nie istnieje, ani żadne znajdujące się tam niegdyś urządzenia. Nie istnieje również *Zollhaus*.

4.2.6. LIGOTA PIĘKNA

a) Poprzednie nazwy miejscowości

Elgoth, Schön Ellgut, Schön Elguth, Schön-Ellguth, Schön Ellgut.

b) Znaczenie i pochodzenie nazwy wsi

Obecna nazwa polska jest dokładnym tłumaczeniem nazwy niemieckiej: Elguth = ligota, Schön = piękna. Nazwę „Ligota” nadawano miejscom i osadom zwolnionym (przynajmniej przez jakiś czas) z opłat.

c) Położenie i obecny układ przestrzenny miejscowości

Wielodrożnica usytuowana przy szosie Wrocław - Trzebnica. Zasadniczy układ komunikacyjny wsi tworzą drogi o osi wschód-zachód, przecinające szosę oraz prostopadłe do nich przecznice. W centrum południowej części wsi położony jest teren zielony z oczkiem wodnym w północnej części.

Także drzewostan zgrupowany jest w tej części. W części południowej tego terenu znajduje się niewielki opuszczony budynek – domek odźwiernego. Do zespołu prowadzi od szosy wrocławskiej aleja lipowa. Na północ od terenu zielonego znajduje się część gospodarcza dawnego majątku z prostokątnym majdanem, przez który przechodzi jedna z wiejskich dróg. Dwa rzędy budynków, dziś mieszkalno – gospodarczych, ciągną się wzdłuż wschodniego i zachodniego boku majdanu. Od strony północnej zamyka go budynek mieszkalny. Zabudowa południowej części wsi zagrodowa, w większości kalenicowa. Nowa zabudowa, sytuująca się na obrzeżach dotychczasowego zainwestowania. W przeważającej części jednorodzinna, ale też wielorodzinna i rezydencjonalna.

d) Stan zachowania układu przestrzennego i jego elementów składowych.

Zachowany jest układ historycznej części wsi, stanowiący jądro obecnej miejscowości. Teren zespołu pałacowo-parkowego od północy ogrodzony jest murem z cegły ceramicznej. Zachowane jest oczko wodne oraz starodrzew w północnej partii założenia. Brak siedziby, w jej sąsiedztwie zrealizowane są przypadkowe obiekty. Istnieje domek odźwiernego, lecz nieużytkowany niszczeje. Przez dawny folwark przeprowadzona jest droga (ulica Na Kolonii), co zmienia jego charakter i dyspozycję przestrzenną. Utrzymana jest dawna zabudowa, w większości znacząco przebudowana. Zachowana jest kamienna nawierzchnia na kilku wiejskich drogach: ul. Głównej i prostopadłej do niej. Są to dwa rodzaje nawierzchni kamiennej: granitowa, prostokątna kostka o dość wypukłej powierzchni, szara kostka granitowa, o nieregularnych rozmiarach i płaskiej powierzchni, w układzie „skośnym” oraz bruk z otoczków, miejscami przykryty dywanikiem asfaltowym.

L.p.	Obiekt	Adres	Wiek
1.	Zespół folwarczny:		
a.	Dom mieszk.-gosp.	ul. Na Kolonii 81-83	1894
b.	Dom mieszk., d. spichlerz	ul. Na Kolonii 76	1896, ok. 1920
2.	Dom mieszk.	ul. Prosta 9	k. XIX
3.	Dom mieszk.-gosp.	ul. Prosta 23	ok. 1920
4.	Dom mieszk.	ul. Wrocławska 1	ok. 1905
5.	Dom mieszk.	ul. Wrocławska 3	XIX/XX
a.	Dom mieszk.	ul. Wrocławska 5	k. XIX
6.	Dom mieszk.	ul. Wrocławska 7	p. XX
7.	Dom mieszk.	ul. Wrocławska 8	1920-25
8.	Dom mieszk.	ul. Wrocławska 9	ok. 1905

Tabela nr 10. Wykaz obiektów w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz wpisanych do rejestru zabytków.

4.2.7. MACHNICE

a) Poprzednie nazwy miejscowości

Villa Macnici, Machniz, Machnitz, Machnice.

b) Znaczenie i pochodzenie nazwy wsi

Nazwa niemiecka Machnitz jest zniekształconym zapisem nazwy pierwotnej. Badacze niemieccy wywodzą nazwę od wyrazu „mączyć” (mehlicht), „mącznica” (Mehlloch), zatem wieś określana była jako miejscowość pańszczyźnianych piekarzy klasztornych. Nazwa folwarku też ma źródłosłów polski.

c) Położenie i obecny układ przestrzenny miejscowości

Jednodrożnica o osi wschód-zachód, położona na wschód od drogi Wrocław - Trzebnica w dolinie niewielkiego potoku, na którym utworzono trzy stawy. Od południa ogranicza ją zalesiony pagórek, od północy drugie wzgórze, którego południowe stoki zalesione są na tyle, że wieś jest prawie niewidoczna z drogi. Wieś jest zdominowana przez założenie pałacowo-parkowe z folwarkiem.

Wydłużony, prostokątny majdan usytuowany jest na stoku północnego wzgórza i obudowany dwoma ciągami zabudowy folwarcznej od wschodu i zachodu. Od północy zamyka go pałac i rozciągający się na północ odcinek park. Przez południową część majdanu przebiega wiejska droga; od południa zamyka dziedziniec oficyna mieszkalna, na południe od niej znajduje się trzeci ze stawów. Zabudowa wsi niejednorodna, w większości usytuowana wzdłuż wiejskiej drogi.

Tabela nr 11. Wykaz obiektów w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz wpisanych do rejestru zabytków.

4.2.8. MALIN

a) Poprzednie nazwy miejscowości

Mahlen.

b) Znaczenie i pochodzenie nazwy wsi

Nazwa niemiecka jest zniekształconym zapisem fonetycznym nazwy polskiej-pierwotnej wywodzącej się od słowa „maliny”.

c) Położenie i obecny układ przestrzenny miejscowości

Wielodrożnica z założeniem pałacowo-parkowym w południowo-zachodniej części wsi.

Południową partię założenia zajmuje park z półruiną pałacu w północnej strefie. Folwark ma prostokątny majdan, przez który przechodzi jedna z wiejskich dróg. Zabudowa pozostałej części wsi składa się z zagród oraz pojedynczych budynków. Wiele budynków powstało w ostatnich 20 latach.

L.p.	Obiekt	Adres	Wiek	Rejestr Zabytków
1.	Cmentarz rodowy	w pn.-zach. części wsi	1821?	
2.	Zespół pałacowy:			441/W z dn. 13.04.79
a.	Pałac, ob. biura i przedszkole	Nr 8	p. XIX, 2 poł. XIX	441/W z dn. 13.04.79
b.	Spichlerz	Nr 8	1 poł. XIX	441/W z dn. 13.04.79
c.	Bud. gosp. (rozebrany)	Nr 8	1 poł. XIX	441/W z dn. 13.04.79
d.	Dom mieszk.	Nr 13	XIX/XX	
e.	Park pałacowy		1830	440/W z dn. 13.04.79
3.	Dom mieszk.	Nr 2	XIX/XX	
4.	Dom mieszk.	Nr 19	XIX/XX	
5.	Dom mieszk.	Nr 5/1	1900	

Mają one charakter willi podmiejskich.

d) Stan zachowania układu przestrzennego i jego elementów składowych

Zachowany jest zasadniczy układ wsi, lecz niektóre jego elementy zostały zdegradowane. Częściowo rozebrany i bardzo zaniedbany jest pałac. Folwark ma zmienioną dyspozycję przestrzenną: przez majdan wydzielono drogę, otaczającą go zabudowę podzielono na posesje i wydzielono je płotami, zlikwidowano dwa mniejsze dziedzince przylegające do północnej części majdanu głównego.

L.p.	Obiekt	Adres	Wiek	Rejestr Zabytków
1.	Zespół pałacowy:			454/W z dn. 29.11.80
a.	Pałac, ob. dom mieszk.	Ul. Parkowa 9	k. XVIII, XIX	454/W z dn. 29.11.80
b.	Park pałacowy		2 poł. XIX	454/W z dn. 29.11.80
2.	Dom mieszk.	Ul. Główna 68	ok. 1915	

Tabela nr 12. Wykaz obiektów w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz wpisanych do rejestru zabytków

4.2.9. KOLONIA MALIN - (KALINA)

a) Poprzednie nazwy miejscowości

Rüscheley, Riesenthal, Rischelei, Riesenthal oraz Richeley Sive (nazwa folwarku), Riesenthal, Richeley, Risenthal-Rischeley.

b) Znaczenie i pochodzenie nazwy wsi

Nazwa niemiecka oznacza Dolinę Olbrzymów. Nazwa polska nie ma historycznego uzasadnienia.

c) Położenie i obecny układ przestrzenny miejscowości

Niewielki przysiółek położony na południowy zachód od Malina i północny wschód od Krynicy, złożony z kilku obejść.

d) Stan zachowania układu przestrzennego i jego elementów składowych

Zachowany jest charakter przysiółka, lecz jego zasadnicza część - folwark nie istnieje.

4.2.10. MIENNICE (MIENICE)

a) Poprzednie nazwy miejscowości

Minichi, Minitz, Mühnitz, Mieniz, Mienitz.

b) Znaczenie i pochodzenie nazwy wsi

Badacze niemieccy wywodzą nazwę wsi od wyrazu „Mönch” = mnich, co pozwala tłumaczyć ją jako Mönchsort = mnisia wieś.

c) Położenie i obecny układ przestrzenny miejscowości

Ulicówka o osi północ-południe położona w niewielkiej dolinie rzeczki Mienia. W centrum, po zachodniej stronie drogi wiejskiej znajduje się dawny folwark. Na północ od niego usytuowany jest dwór - obecnie w ruinie. Wzdłuż głównej drogi wiejskiej rosną drzewa: klony, dęby, kasztanowce tworzące aleję. Przy wyjeździe ze wsi w kierunku Piotrkowiczek, po wschodniej stronie tej drogi kasztanowiec, klony i dęby tworzą szpaler drzew.

d) Stan zachowania układu przestrzennego i jego elementów składowych

Zachowany jest zasadniczy układ miejscowości. Folwark jest zachowany, lecz budynki znajdują się w ruinie lub wymagają kapitalnego remontu. Pałac-dwór jest zrujnowany. Zachowane są kamienne nawierzchnie dróg. Na głównej drodze wiejskiej pod dywanikiem asfaltowym.

L.p.	Obiekt	Adres	Wiek	Rejestr Zabytków
1.	Zespół pałacowy:			
a.	Pałac (ruina)	Nr 27	ok. 1720	640/W z dn. 30.05.90
b.	Dom mieszk.	Nr 23	ok. 1890	
c.	Bud. gosp.	Nr 23	1893	
d.	Dom mieszk.	Nr 25	ok. 1890	
e.	Dom mieszk.	Nr 31	ok. 1905	
2.	Dom mieszk.	Nr 4	1913	
3.	Dom mieszk.	Nr 12	1909	
a.	Bud. gosp.	Nr 12	1909	
4.	Dom mieszk.	Nr 20	1896	
5.	Dom mieszk.	Nr 21	1890-1900	
a.	Bud. gosp.	Nr 21	2 poł. XIX	
6.	Dom mieszk.	Nr 29	k. XIX	
7.	Dom mieszk.	Nr 30	ok. 1915	
8.	Dom mieszk.-gosp.	Nr 36	1910-15	
a.	Stodoła	Nr 36	p. XX	
9.	Dom mieszk.-gosp.	Nr 37	1910-15	
a.	Stodoła	Nr 37	XIX/XX	
10.	Dom mieszk.	Nr 41	ok. 1915	

Tabela nr 13. Wykaz obiektów w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz wpisanych do rejestru zabytków.

4.2.11. OZOROWICE

a) Poprzednie nazwy miejscowości

Sponsbrueck, Sponsbrücke, Sponsbruke, Sponsbrucke, Sponsbrocke, Sponsberg.

b) Znaczenie i pochodzenie nazwy wsi

Pierwotna nazwa ma brzmienie niemieckie i wywodzona jest od imienia Spon oraz od wyrazu „Brucke” = most.

c) Położenie i obecny układ przestrzenny miejscowości

Widlica (?) o osi wschód - zachód, położona wzdłuż cieku wodnego. W części południowo-wschodniej znajduje się założenie pałacowo-parkowe z folwarkiem oraz zespół kościelny, na który składa się kościół oraz dzwonnica. Od wschodu przytyka doń dawny folwark, ograniczony od północy jednym z ramion widlicy. Po jego północnej stronie i po przeciwnej stronie drogi zlokalizowana jest ruina dworu w otoczeniu niewielkiego terenu zadrzewionego.

Zabudowa wiejska zagrodowa, dość regularna. Między ramionami widlicy, przy strumieniu, usytuowanych jest kilka pojedynczych budynków.

d) Stan zachowania układu przestrzennego i jego elementów składowych

Zachowany jest zasadniczy układ wsi. Pałac jest ruiną bez dachu, zabezpieczoną tymczasowo. Teren zadrzewiony wokół niego nie ma czytelnego układu, jest zarośnięty i zachwaszczony. Folwark uległ degradacji. Budynki albo popadły w ruinę, albo zostały przebudowane i w wyniku przebudów zatraciły cechy stylowe.

L.p.	Obiekt	Adres	Wiek	Rejestr Zabytków
1.	Zespół kościelny:			
a.	Kościół fil. św. Jana Chrzyciciela	Ul. Młynarska	1 ćw. XV, XVI, XVIII	1205 z dn. 15.12.64
b.	Dzwonnica	Ul. Młynarska	XIX	
c.	D. cmentarz par.	Ul. Młynarska	ok. 1353	
2.	Zespół dworski:	Ul. Wiśniowa		
a.	Dwór (ruina)	Ul. Wiśniowa	k. XVIII, p. XX	1206 z dn. 15.12.64
b.	Oficyna dworska	Ul. Wiśniowa	ok. 1905	
c.	Obora	Ul. Wiśniowa	ok. 1890	
d.	Park dworski		2 poł. XIX	449/W z dn. 3.05.79
3.	Dom mieszk.	Ul. Pęgowska 30	ok. 1920	
4.	Dom mieszk.	Ul. Leśna 1	1900-05	

Tabela nr 14. Wykaz obiektów w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz wpisanych do rejestru zabytków.

4.2.12. PIERWOSZÓW

a) Poprzednie nazwy miejscowości

Pirwosow, Pirwuschaw, Pirwischaw, Birbischau, Purbischau z karczmą Blößel, Klein-Schwundnig, Kl. Schwiendnig (część północna), Klein-Schwundig, Pürbischau i Klein-Schwundnig, Pürbischau.

b) Znaczenie i pochodzenie nazwy wsi

Nazwa niemiecka jest zniekształconym zapisem fonetycznym nazwy polskiej-pierwotnej.

c) Położenie i obecny układ przestrzenny miejscowości

Niewielka wielodrożnica położona w łagodnie pofalowanym terenie nad ciekim wodnym o nazwie Ława. W części centralnej teren zielony. Zabudowa nieregularna, dość luźna, częściowo zagrodowa.

d) Stan zachowania układu przestrzennego i jego elementów składowych

Zachowany jest zasadniczy układ wsi. Wiele budynków, powstałych przed 1945 r., jest w bardzo złym stanie technicznym, a nawet w ruinie. W miejscu kolonii jest parę pojedynczych budynków.

L.p.	Obiekt	Adres	Wiek
1.	Obora, ob. chlewnia	Ul. Parkowa 12/1	1890-1900
2.	Dom mieszk.	Ul. Parkowa 12/3	1900-05
a.	Stodoła, stajnia i obora	Ul. Wierzbowa 3	2 poł. XIX, XX

Tabela nr 15. Wykaz obiektów w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz wpisanych do rejestru zabytków.

4.2.13. MAŁE SIEDLICZKI

a) Poprzednie nazwy miejscowości

Heydekretschem, Weiser Zed. Heide Kretschm, Heidkretscham, Heidekretscham + Klein-Zedlitz, Heide Kretscham + Klein Sedlitz;

b) Znaczenie i pochodzenie nazwy wsi

Nazwa niemiecka *Heidekretscham* oznacza karczmę na pustkowiu, natomiast *Klein Sedlitz* zostało dosłownie przetłumaczone na Małe Siedliczki.

c) Położenie i obecny układ przestrzenny miejscowości

Niewielka osada złożona głównie ze współczesnej zabudowy mieszkaniowej i produkcyjnej, położona przy drodze z Malina do Pierwoszowa.

d) Stan zachowania układu przestrzennego i jego elementów składowych

Historyczna osada nie zachowała się. W tym miejscu rozwija się współczesna zabudowa jednorodzinna oraz rolnicza.

4.2.14 PIOTRKOWICZKI

a) Poprzednie nazwy miejscowości

Potrcouichi, Potrcowichi, Petrcouice lub Petrcovice in montibus, Petirwicz, Peterwicz, Peterwitz, Pitterwitz.

b) Znaczenie i pochodzenie nazwy wsi

Nazwy najwcześniejsze są próbą zapisu fonetycznego nazwy polskiej-pierwotnej, która najprawdopodobniej brzmiała: Piotrkowice. Późniejsze nazwy niemieckie powstały od imienia Piotr = Peter, są więc niemal dosłownym tłumaczeniem nazwy pierwotnej.

c) Położenie i obecny układ przestrzenny miejscowości

Ulicówka o osi wschód-zachód z niewielkim nawsiem w centrum. W zachodniej części nawsia zlokalizowany jest kościół. Na północ od niego położony jest dawny folwark. Zabudowa w większości jednokondygnacyjna, zagrodowa zwarta. Czytelne są drogi gospodarcze, ograniczające działki siedliskowe od południa i północy.

d) Stan zachowania układu przestrzennego i jego elementów składowych

Zachowany jest zasadniczy układ wsi. Folwark jest zachowany w stosunkowo dobrym stanie. Droga do folwarku zachowała nawierzchnię brukową, tzw. kocie łby. Zachowane są kamienne nawierzchnie dróg bocznych. Główna droga pokryta jest dywanikiem asfaltowym.

L.p.	Obiekt	Adres	Wiek	Rejestr Zabytków
1.	Zespół kościelny:			1718 z dn. 20.06.66
a.	Kościół fil. Najświętszego Serca Pana Jezusa	Piotrowiczki 109	p. XV, XVIII	1718 z dn. 20.06.66
b.	Dzwonnica	Piotrowiczki 109	XVIII, ok. Nowa: 1985	1718 z dn. 20.06.66
c.	D. cmentarz par.		po 1375	
2.	Dwór	Piotrowiczki 35	1880-90	
3.	Dom mieszk.	Piotrowiczki 133	ok. 1915	
4.	Dom mieszk.	Piotrowiczki 45	XIX/XX	
5.	Dom mieszk.	Piotrowiczki 131	1905-10	
6.	Dom mieszk.-gosp.	Piotrowiczki 20	k. XIX	
7.	Dom mieszk.	Piotrowiczki 44	1915-20	
8.	Dom mieszk.	Piotrowiczki 18	ok. 1920	
9.	Dom mieszk.	Piotrowiczki 28	ok. 1915	
10.	Dom mieszk.	Piotrowiczki 49	p. XX	
11.	Dom mieszk.	Piotrowiczki 22	1905	
12.	Dom mieszk.	Piotrowiczki 43	ok. 1905	
13.	Dom mieszk. I GOK	Piotrowiczki 107	1900-05	

Tabela nr 16. Wykaz obiektów w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz wpisanych do rejestru zabytków.

4.2.15. PSARY

a) Poprzednie nazwy miejscowości

Hundern sive psari, Hundyrn, Psar, Hünern, Hühnern, Psary.

b) Znaczenie i pochodzenie nazwy wsi

Nazwa niemiecka wywodzi się od wyrazu „Hund” czyli pies. Podobnie nazwa polska.

c) Położenie i obecny układ przestrzenny miejscowości

Wielodrożnica. Zasadniczy układ komunikacyjny tworzy szosa Wrocław - Trzebnica oraz odchodzące od niej ku wschodowi dwie drogi, zbliżające się do siebie. Na wschodnim krańcu wsi znajduje się niezbyt duży teren zielony. Od tych dróg oraz ich skrzyżowań odchodzą liczne inne drogi - ulice wiejskie.

d) Stan zachowania układu przestrzennego i jego elementów składowych

Zachowany jest zasadniczy charakter miejscowości. Folwark został zdegradowany. Zachowały się jedynie 2 budynki mieszkalne oraz fragment zabudowy gospodarczej skrzydła północnego. Teren folwarku został po II wojnie światowej podzielony pomiędzy repatriantów - budynki stanowią własność prywatną indywidualną lub wspólnot lokatorskich. Częściowo zachowany jest park, we wsi jest dużo nowej zabudowy.

Lp.	Obiekt	Adres	Datowanie
1.	Zespół pałacowo - folwarczny	ul. Parkowa 37	
a)	Dom mieszk.	ul. Parkowa 37	XIX / XX w.
b)	Obora	ul. Parkowa 37	1870-80r.
c)	Park krajobrazowy		2 poł. XIX w.
2.	Dom mieszk.	ul. Główna 9	p. XX w.
3.	Dom mieszk.	ul. Główna 11	1926r.
4.	Dom mieszk.	ul. Główna 17	p. XX w.
5.	Dom mieszk.	ul. Główna 18	k. XIX w, ok. 1910r.
6.	Dom mieszk.	ul. Główna 19	ok. 1905r.
7.	Dom mieszk.	ul. Główna 35	
8.	Dom mieszk.	ul. Główna 36	p.XX
9.	Szkoła	ul. Główna 40	1870 – 80r.
10.	Zespół budynków dawnego Zakładu Doświadczalnego AR	ul. Główna 50	
a)	Dom mieszk.	ul. Główna 50 a	1895r.
b)	Dom mieszk.	ul. Główna 50 b	ok. 1915r.
c)	Dom mieszk.	ul. Główna 50 c	p. XX w.
11	Bud. gospod.	ul. Główna 52	ok. 1915r.
12.	Dom mieszk.	ul. Długa 3	
13.	Dom mieszk.	ul. Długa 10	
14.	Dom mieszk.	ul. Długa 42	XIX / XX w.

Tabela nr 17. Wykaz obiektów w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz wpisanych do rejestru zabytków.

4.2.16. RAKÓW WIELKI

a) Poprzednie nazwy miejscowości

Grossin Rackaw, Gr. Rake, Gr. Racke, Groß-Raake, Gross-Raake, Gr. Raake.

b) Znaczenie i pochodzenie nazwy wsi

Nazwa niemiecka jest przekształconym zapisem nazwy polskiej-pierwotnej i wywodzi się od wyrazu „rak”.

c) Położenie i obecny układ przestrzenny miejscowości

Niewielka osada, na która składa się zaledwie kilka budynków oraz obszar zieleni, położony po wschodniej stronie drogi Krzyżanowice - Pasikurowice.

d) Stan zachowania układu przestrzennego i jego elementów składowych

Miejscowość jest zdegradowana. Na obszarze dawnego majątku urządzono Ośrodek Szkolenia Jeździeckiego WKS Śląsk. Folwark zachowany w niewielkim stopniu: jedynie zachodnie skrzydło, fragmentarycznie uzupełnione. Na majdanie urządzono wybieg dla koni.

4.2.17. RAKÓW MAŁY

a) Poprzednie nazwy miejscowości

Rackaw, Kl. Rake, Kl. Racke, Klein-Raake, Kl. Raake.

b) Znaczenie i pochodzenie nazwy wsi

Nazwa niemiecka jest zniekształconym zapisem fonetycznym nazwy polskiej-pierwotnej.

c) Położenie i obecny układ przestrzenny miejscowości

Obecnie miejscowość nie istnieje.

d) Stan zachowania układu przestrzennego i jego elementów składowych

Miejscowość nie istnieje.

4.2.18. ROGOŹ (ROGÓŹ)

a) Poprzednie nazwy miejscowości

Rocos, Rux.

b) Znaczenie i pochodzenie nazwy wsi

Nazwa z XIII w. jest prawdopodobnie transkrypcją pierwotnej nazwy polskiej (rogoża jest to mata pleciona z sitowia lub łyka).

c) Położenie i obecny układ przestrzenny miejscowości

Wielodrożnica położona w płaskim terenie o zasadniczej osi wschód-zachód. Na wschodnim krańcu wsi pozostałości założenia pałacowo-parkowego z folwarkiem. Zabudowa wiejska zagrodowa. Przy drogach wylotowych sytuuje się nowa zabudowa, w sposobie rozplanowania na działce oraz w charakterze architektury zbliżona do zabudowy willowej.

d) Stan zachowania układu przestrzennego i jego elementów składowych

Zachowany jest charakter układu przestrzennego wsi, lecz niektóre jego elementy są zdegradowane, ponadto wieś obrasta nową zabudową. Zespół pałacowo-parkowy jest zdegradowany. Pałac, stanowiący wspólnotę mieszkaniową, wymaga pilnie remontu. Zieleń parkowa prawie nie istnieje. Długi budynek między parkiem a folwarkiem jeszcze istnieje, lecz w złym stanie technicznym. Są to dwie stodoły; część budowli między nimi zawaliła się. Zachowany jest bruk (kocie łby) na niewielkim fragmencie ul. Wierzbowej (od skrzyżowania z ul. Parkową do końca oficyny mieszkalnej przy ul. Wierzbowej nr 12).

L.p.	Obiekt	Adres	Wiek	Rejestr Zabytków
1.	Zespół folwarczny:			
a.	Dom mieszk.	Ul. Parkowa 84	k. XIX, XX	
b.	Park krajobrazowy		k. XIX	530/W z dn. 31.01.84
2.	Dom mieszk.	Ul. Lipowa 10	ok. 1880	
3.	Dom mieszk.	Ul. Lipowa 6	p. XX	
4.	Dom mieszk.	Ul. Lipowa 15	1922	

Tabela nr 18. Wykaz obiektów w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz wpisanych do rejestru zabytków.

4.2.19. STRZESZÓW

a) Poprzednie nazwy miejscowości

Stresevic, Stresow, Stresicz, Stroša, Striese.

b) Znaczenie i pochodzenie nazwy wsi

Nazwa niemiecka jest zniekształconym zapisem fonetycznym nazwy polskiej-pierwotnej, która mogła brzmieć: Strzeszowice.

c) Położenie i obecny układ przestrzenny miejscowości

Wieś o zasadniczym układzie widlicowym wzdłuż ciek w wodnego, o osi południowy zachód - północny wschód (dalej sprowadzonej do kierunku wschód - zachód). Dobrze czytelne są drogi gospodarcze: północna i południowa. Zabudowa wiejska zagrodowa, miejscami zwarta. Północno - wschodnią część wsi zajmuje założenie pałacowo-parkowe z folwarkiem oraz położony na zachód od niego zespół kościelny. Na zachodnim krańcu wsi, po południowej stronie drogi usytuowane są dwa zespoły trzykondygnacyjnych bloków mieszkalnych.

d) Stan zachowania układu przestrzennego i jego elementów składowych

Wieś jest zachowana w swym zasadniczym układzie. Rozpoczyna się zabudowywanie drogi na zachód (na Ozorowice i Szewce). Przy drodze na wschód - do Wiszni Małej usytuowano osiedle bloków mieszkaniowych. Zespół podworski jest podzielony własnościowo: innego właściciela ma zespół pałacowo-parkowy; innego folwark, z którego wydzielono ponadto dwa budynki i sprzedano najemcom.

L.p.	Obiekt	Adres	Wiek	Rejestr Zabytków
1.	Zespół kościelny:	ul. Miennicka 10		
a.	Kościół par. Podwyższenia Krzyża św.	ul. Miennicka 10	2 poł. XIII, XV	1040 z dn. 23.01.64
b.	Dzwonnica	ul. Miennicka 10	XIX	1719 z dn. 20.06.66
c.	D. cmentarz	ul. Miennicka 10	2 poł. XIV	
2.	Zespół pałacowo-folwarczny:	ul. Miennicka 6-8		
a.	Pałac	ul. Miennicka 6 b	ok. 1567, ok. 1649, XVIII, k. XIX	450/W z dn. 10.10.80
b.	Bud. mieszk.	ul. Miennicka 6	k. XIX	
c.	Stajnia i magazyn	ul. Miennicka	k. XIX	
d.	Dom administratora, ob. mieszk. i biuro	ul. Miennicka 6 d	k. XIX	
e.	Spichlerz	ul. Miennicka	p. XX	
f.	Obora, ob. magazyn	ul. Miennicka	ok. 1900	
g.	Bud. wagi, bud. dla psów	ul. Miennicka	k. XIX	
h.	D. cieleśnik	ul. Miennicka	k. XIX	
i.	Bud. mieszk.	ul. Miennicka 8	k. XIX	
j.	Dom ogrodnika	ul. Miennicka	ok. 1900	
b.	Park pałacowy		2 poł. XIX	451/W z dn. 3.05.79
3.	Dom mieszk.	ul. Lipowa 19	XIX/XX	
4.	Dom mieszk.-gosp.	ul. Lipowa 20	p. XX	
5.	Dom mieszk.	ul. Lipowa 32	ok. 1920	
6.	Dom mieszk., ob. szkoła	ul. Lipowa 35	ok. 1920	
7.	Dom mieszk.	ul. Lipowa 69	1915-20	
8.	Dom mieszk.	ul. Lipowa 10		

Tabela nr 19. Wykaz obiektów w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz wpisanych do rejestru zabytków.

4.2.20. SZEWCE

a) Poprzednie nazwy miejscowości

Szewecz, Schebicz, Schabitz, Schepitz, Schebitz.

b) Znaczenie i pochodzenie nazwy wsi

Nazwa niemiecka jest zniekształconym zapisem fonetycznym nazwy polskiej-pierwotnej, pochodzącej prawdopodobnie od wyrazu „szewc”.

c) Położenie i obecny układ przestrzenny miejscowości

Ulicówka o układzie równoleżnikowym z niewielkim nawsiem. We wchodniej części wsi dawne założenie folwarczne: prawie kwadratowy majdan otoczony z czterech stron zabudową. Na zachód od folwarku teren z kościołem przytyka północną krawędzią do nawsia. Zabudowa zagrodowa, zachowane są dawne drogi gospodarcze: północna i południowa.

d) Stan zachowania układu przestrzennego i jego elementów składowych

Zachowany jest zasadniczy układ miejscowości. W ostatnich latach skanalizowano ciek, płynący wzdłuż środkiem wsi i wyasfaltowano ul. Strzeszowską - główną drogę wiejską, przez co uzyskała ona znaczną, nietypową dla obszarów wiejskich, szerokość.

L.p.	Obiekt	Adres	Wiek	Rejestr Zabytków
1.	Zespół kościelny:			
a.	Kościół par. św. Anny	ul. Strzeszowska 46	1 poł. XIV, XVIII	1209 z dn. 15.12.64
b.	D. cmentarz par.		1 poł. XIII	
c.	Plebania		XIX, XX, XX	

2.	Park dworski		XIX/XX	
3.	Szkoła podstawowa	ul. Strzeszowska 7	1910-15	
4.	Dom mieszk.	Ul. Strzeszowska 8	ok. 1920	
5.	Dom mieszk.	Ul. Strzeszowska 48	ok. 1915	
6.	Dom mieszk.	Ul. Strzeszowska 44	1915-20	
7.	Budynek kolejowy			

Tabela nr 20. Wykaz obiektów w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz wpisanych do rejestru zabytków.

4.2.21. SZYMANÓW

a) Poprzednie nazwy miejscowości

Simonis villa, Seinsdorf, Simsdorf, Seinsdorf, Simsdorf.

b) Znaczenie i pochodzenie nazwy wsi

Nazwę niemiecką wywodzi się od imienia kanonika Johanna Simona, który podarował młyn we wsi katedrze we Wrocławiu.

c) Położenie i obecny układ przestrzenny miejscowości

Wieś położona na północnym brzegu Widawy. Układ dróg przypomina widlicę o osi południowy wschód - północny zachód przeciętą w połowie drogą prowadzącą do przeprawy przez rzekę. Na południe od wschodniego krańca rozciąga się dawny park. Zabudowa zagrodowa sytuuje się przy wszystkich drogach, najstarsza jej część i najbardziej zwarta zlokalizowana jest przy południowej drodze.

d) Stan zachowania układu przestrzennego i jego elementów składowych

Zachowany jest zasadniczy układ wsi. Północny folwark jest zdegradowany: zachował się jedynie jeden budynek, nie posiadający istotnych cech stylowych. Lepiej zachowany jest drugi zespół. Istnieje park, choć nie jest zachowana rezydencja. Drzewostan parku jest znacznie przetrzebiony, większość drzew rośnie na jego obrzeżach. Na terenie parku wybudowano nowy dom kultury. Zachowała się brama wjazdowa do zespołu parkowego od strony wsi. Grobowiec, usytuowany na łące poza parkiem, jest półruiną. Od czasu powodzi w 1997 r. znajduje się w nim woda. Z usytuowanego na zachód od parku folwarku zachowały się budynki, lecz na majdanie pobudowano pawilonowe garaże i komórki, przez co zniszczono jego dyspozycję przestrzenną. Na ulicy Mostowej zachowana jest nawierzchnia z szaro-beżowej, wypukłej i nieregularnej kostki granitowej.

Nr.	Rodzaj budynku	Adres	Data powstania
1.	Dom mieszk.	Ul. Przy Krzyżu 16	ok. 1925
2.	Dom mieszk.	Ul. Lipowa 46	ok. 1915
3.	Dom mieszk.	Ul. Mostowa 12-12a	ok. 1920
4.	Dom mieszk.-gosp.	Ul. Lipowa 5B	XIX/XX
5.	Bud. gosp.	Ul. Lipowa 5B	XIX/XX
6.	Brama wjazdowa na teren d. zespołu podworskiego	Ul. Lotnicza 19	p. XIXw.
7.	Park krajobrazowy		p. XIXw.

Tabela nr 21. Wykaz obiektów w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz wpisanych do rejestru zabytków.

4.2.22. WISZNIA MAŁA

a) Poprzednie nazwy miejscowości

Parua Wezna, Wiese, - Wiese, Wezna, Wiese, Łąka, Wiese.

b) Znaczenie i pochodzenie nazwy wsi

Nazwa niemiecka oznacza łąkę i taka polska nazwa poświadczona jest w 1845 r. Inna hipoteza wywodzi tę nazwę od wesny = wiosny. Obecna nazwa Wisznia Mała została nadana po 1945r. i nawiązuje do najwcześniej zapisanej nazwy (parva = mała).

c) Położenie i obecny układ przestrzenny miejscowości

Wielodrożnica rozciągnięta z północy na południe, położona w pofalowanym terenie, rozdzielona na dwie wyraźne części przez rzeczkę Ławę. Część północną, usytuowaną po wschodniej stronie drogi Wrocław-Trzebnica, zamyka od północy założenie pałacowo-parkowe z folwarkiem. Na południe od niego zasadniczy układ komunikacyjny tworzą dwie drogi o przebiegu południkowym. Układ ten zamyka droga o łukowym kształcie, łącząca się z trasą Wrocław - Trzebnica. Część południowa, zlokalizowana po zachodniej stronie trasy Wrocław - Trzebnica, nie posiada wyraźnego układu komunikacyjnego; dominuje w niej zbiornik wodny. Zabudowa związana jest z główną szosą; niektóre głębiej położone posesje posiadają do niej własny dojazd. Dalej na południe, po wschodniej stronie trasy Wrocław-Trzebnica, rozwija się nowa zabudowa i łączy się bezpośrednio z Ligotą Piękną.

d) Stan zachowania układu przestrzennego i jego elementów składowych

Zachowany jest zasadniczy układ wsi, lecz jest ona rozbudowywana, zwłaszcza w kierunkach wschodnim, południowym i południowo-wschodnim aż do granic Ligoty Piękną. Założenie pałacowo-parkowe jest podzielone własnościowo. Pałac i park zostały wydzielone; mieści się tam szkoła podstawowa. Folwark stanowi własność prywatną. Utrzymana jest jego dyspozycja przestrzenna oraz większość budynków – w skrzydle północnym obiekty są poważnie zdewastowane. Spichlerz, usytuowany na zachód od folwarku (bliżej szkoły) również posiada prywatnego właściciela - innego niż folwark. Jest adaptowany na cele mieszkalne.

L.p.	Obiekt	Adres	Wiek	Rejestr Zabytków
1.	Zespół pałacowy:			
a.	Pałac, ob. szkoła	ul. Szkolna 51	1 poł. XIX, XX	418/W z dn. 29.06.78
b.	Dom mieszk.-gosp.	ul. Szkolna 49	ok. 1880	
c.	Dom mieszk.-gosp.	ul. Szkolna 26, 26a	ok. 1900	
d.	Dom mieszk.	ul. Szkolna 28	ok. 1890	
e.	Park pałacowy	ul. Szkolna	poł. XIX	418/W z dn. 29.06.78
2.	Dom mieszk.	ul. Strzeszowska 2	XIX/XX	
3.	Ośrodek Zdrowia	ul. Wrocławska 2	1910-15	
4.	Urząd Gminy	ul. Wrocławska 9	1905-10	

Tabela nr 22. Wykaz obiektów w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz wpisanych do rejestru zabytków.

4.2.23. WYSOKI KOŚCIÓŁ

a) Poprzednie nazwy miejscowości

Hokirche, Hochkirch, Hochkirch, Wysoki Kościół, Hochkirch.

b) Znaczenie i pochodzenie nazwy wsi

Nazwa polska jest dosłownym tłumaczeniem nazwy niemieckiej – stanowiącej tłumaczenie nazwy łacińskiej.

c) Położenie i obecny układ przestrzenny miejscowości

Niewielka wieś wielodrożna usytuowana na południowym zboczu wzgórza. W północno-zachodniej części zlokalizowany jest kościół w otoczeniu terenu pocmentarnego. Na północny zachód od niego, po przeciwnej stronie drogi znajduje się drugi cmentarz z neogotycką kaplicą cmentarną.

Zabudowa wiejska usytuowana jest przy drodze, odchodzącej na wschód od trasy Wrocław - Trzebnica oraz przy prostopadłych do niej przecznicach. Rozmieszczona nieregularnie, ma charakter zagrodowy.

d) Stan zachowania układu przestrzennego i jego elementów składowych

Utrzymany jest zasadniczy układ przestrzenny wsi oraz większość zabudowy. Zaniknęło południowe ramię rozwidlenia przy dojściu wiejskiej drogi do szosy Wrocław - Trzebnica.

L.p.	Obiekt	Adres	Wiek	Rejestr Zabytków
1.	Zespół kościelny:	Ul Zacisze		646/W z dn. 29.05.90
a.	Kościół par. Niepokalanego Serca NMP	Ul Zacisze	2 poł. XVI, 2 poł. XIX	646/W z dn. 29.05.90
b.	Kaplica cmentarna	Ul Zacisze	1869	646/W z dn. 29.05.90

c.	Kaplica grobowa	Ul Zacisze	1801-02	1723 z dn. 20.06.66
d.	Cmentarz kat.		ok. 1870	
e.	Cmentarz par. poewangelicki.		XIV, XIX	
2.	Dom mieszk.	Ul.Cicha 7	ok. 1915	
3.	Dom mieszk.	Ul Zacisze	1895	
a.	Stodoła	Ul Zacisze	XIX]/XX	
4.	Dom mieszk., d. szkoła	Ul. Parkowa 7/1 – 7/3	ok. 1900	
5.	Dom mieszk.	Ul Cicha 3	1910-15	

Tabela nr 23. Wykaz obiektów w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz wpisanych do rejestru zabytków.

4.3. STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE

Wykaz stanowisk archeologicznych na terenie gminy Wisznia Mała

Biskupice

Obszar AZP 78-29

1. Stanowisko nr 3/61
- osada kultury przeworskiej z III w. n. e.
  - osada z okresu wczesnego średniowiecza

Obszar AZP 78-29 - stanowiska bez lokalizacji na mapie

2. Stanowisko nr 6/62
- osada kultury łużyckiej z epoki brązu

Cienin

Obszar AZP 78-29

3. Stanowisko nr 1/56
- osada z okresu wczesnego średniowiecza
4. Stanowisko nr 2/57
- osada z okresu wczesnego średniowiecza
5. Stanowisko nr 3/58
- osada kultury przeworskiej z IV w. n. e.

Obszar AZP 78-29 - stanowiska bez lokalizacji na mapie

6. Stanowisko nr 4/59
- osada z okresu późnego średniowiecza

Krynitzno

Obszar AZP 78-29

7. Stanowisko nr 1/55
- cmentarzysko ciałopalne kultury łużyckiej z V okr. epoki brązu

Obszar AZP 78-28

8. Stanowisko nr 2/50
- osada pradziejowa
9. Stanowisko nr 3/51
- ślad osadnictwa pradziejowy
  - ślad osadnictwa z późnego średniowiecza i okr. nowożytnego
10. Stanowisko nr 4/52
- ślad osadnictwa pradziejowy
11. Stanowisko nr 5/53
- osada pradziejowa
12. Stanowisko nr 6/54
- ślad osadnictwa pradziejowy
  - ślad osadnictwa z okresu nowożytnego
13. Stanowisko nr 7/55
- ślad osadnictwa pradziejowy
14. Stanowisko nr 8/56
- osada z okresu wczesnego średniowiecza (faza młodsza)
  - osada z okresu późnego średniowiecza i okr. nowożytnego

Krzyżanowice

Obszar AZP 78-28

15. Stanowisko nr 1/70
- grodzisko z okresu późnego średniowiecza
RZ nr 1296/773 (bez daty)
16. Stanowisko nr 2/71
- nieokreślone kultury łużyckiej z epoki brązu i okresu halsztackiego
  - osada kultury łużyckiej
  - osada pradziejowa

17. Stanowisko nr 3/72
- osada z okresu wczesnego średniowiecza
  - ślad osadnictwa pradziejowy
  - ślad osadnictwa z okresu wczesnego średniowiecza (fazy młodsze)

Ligota Piękna

Obszar AZP 78-29

18. Stanowisko nr 1/67:
- ślad osadnictwa kultury celtyckiej z okresu lateńskiego

Obszar AZP 77-28

19. Stanowisko nr 2/18:

- ślad osadnictwa z IV w. n. e.

20. Stanowisko nr 3/19:

- osada ? z okresu wczesnego średniowiecza

21. Stanowisko nr 4/20:

- osada z okresu halsztackiego i okresu lateńskiego

22. Stanowisko nr 5/21:

- ślad osadnictwa z okresu neolitu
- stanowisko bez lokalizacji na mapie

23. Stanowisko nr 6/37:

- osada ? z okresu wczesnego średniowiecza (faza starsza)
- ślad osadnictwa z okresu późnego średniowiecza
- ślad osadnictwa z okresu późnego średniowiecza

24. Stanowisko nr 7/36:

Obszar AZP 77-29

25. Stanowisko nr 8/68:

- ślad osadnictwa z okresu wczesnego średniowiecza

26. Stanowisko nr 9/69:

- ślad osadnictwa z okresu wpływów rzymskich

27. Stanowisko nr 10/70:

- ślad osadnictwa z okresu neolitu

28. Stanowisko nr 11/71:

- ślad osadnictwa z późnego średniowiecza

Machnice

Obszar AZP 76-29

29. Stanowisko nr 1/51:

- punkt osadniczy kultury łużyckiej

30. Stanowisko nr 2/52:

- wieś z okresu wczesnego średniowiecza
- stanowisko bez lokalizacji na mapie

Malin

Obszar AZP 77-29

31. Stanowisko nr 1/64:

- ślad osadnictwa z okresu neolitu
- stanowisko bez lokalizacji na mapie

32. Stanowisko nr 2/65:

- ślad osadnictwa z późnego średniowiecza

33. Stanowisko nr 3/66:

- ślad osadnictwa z okresu średniowiecza

Obszar AZP 78-28

34. Stanowisko nr 4/48:

- ślad osadnictwa pradziejowy i z okresu wczesnego średniowiecza ?

35. Stanowisko nr 5/49:

- osada kultury przeworskiej z okresu wpływów rzymskich
- osada pradziejowa
- ślad osadnictwa z okresu wczesnego średniowiecza (faza młodsza)

Mienice

36. Stanowisko nr 3:

- osada z epoki brązu i okresu halsztackiego archiwalne

37. Stanowisko nr 4:

- osada o nieokreślonej przynależności archiwalne kulturowej i chronologicznej

38. Skarb archiwalny o nieokreślonej przynależności kulturowej i chronologicznej

Ozorowice

Obszar AZP 77-28

39. Stanowisko nr 1/5:

- cmentarzysko szkieletowe z okresu wczesnego średniowiecza (1000 r.-1250 r.)

40. Stanowisko nr 2/6:

- cmentarzysko ciałopalne z III-V okresu epoki brązu

41. Stanowisko nr 3/7:

- ślad osadnictwa z okresu neolitu

42. Stanowisko nr 4/8:

- ślad osadnictwa z okresu średniowiecza

43. Stanowisko nr 5/9:

- stanowisko bez lokalizacji na mapie osada z I-III w. n. e.

44. Stanowisko nr 6/24:   • ślad osadnictwa pradziejowy
  • ślad osadnictwa z okresu późnego średniowiecza
45. Stanowisko nr 7/25:   • osada ? z okresu wczesnego średniowiecza
  • osada ? z okresu późnego średniowiecza
46. Stanowisko nr 8/23:   • ślad osadnictwa z okresu późnego średniowiecza
47. Stanowisko nr 9/22:   • ślad osadnictwa z okresu późnego średniowiecza

Pierwoszów

Obszar AZP 77-29

48. Stanowisko nr 1/12:   • ślad osadnictwa z okresu mezolitu
  • osada z okresu wczesnego średniowiecza
  • osada z okresu średniowiecza
  RZ nr 896/Arch/79, 18. XII 1979
49. Stanowisko nr 2/13:   • osada z okresu średniowiecza (fazy późne)
  RZ nr 897/Arch/79, 18. XII 1979
50. Stanowisko nr 3/14:   • osada kultury łużyckiej
  • ślad osadnictwa z okresu wpływów rzymskich
  • ślad osadnictwa pradziejowy
  • ślad osadnictwa z okresu wczesnego średniowiecza
  (fazy starsze)
  • osada z XII-XIII w.
  • ślad osadnictwa z okresu średniowiecza
51. Stanowisko nr 4/15:   • stanowisko bez lokalizacji na mapie
  • ślad osadnictwa z okresu średniowiecza
52. Stanowisko nr 5/16:   • ślad osadnictwa z okresu wczesnego średniowiecza
53. Stanowisko nr 6/17:   • ślad osadnictwa z okresu późnego średniowiecza

Psary

Obszar AZP 78-28

Stanowiska bez lokalizacji na mapie:

54. Stanowisko nr 1/57:   • cmentarzysko ciałopalne kultury łużyckiej z epoki brązu
55. Stanowisko nr 2/58:   • ślad osadnictwa pradziejowy
56. Stanowisko nr 3/59:   • cmentarzysko szkieletowe z X-XI w.
57. Stanowisko nr 4/60:   • cmentarzysko ciałopalne kultury przeworskiej z okresu
  wpływow rzymskich
58. Stanowisko nr 5/61:   • ślad osadnictwa z epoki kamienia ?
59. Stanowisko nr 6/62:   • grób ciałopalny kultury przeworskiej z III w. n. e.
60. Stanowisko nr 7/63:   • osada z okresu średniowiecza
61. Stanowisko nr 8/64:   • osada kultury łużyckiej z epoki brązu
62. Stanowisko nr 9/65:   • osada kultury łużyckiej z okresu halsztackiego

Stanowiska zlokalizowane na mapie:

63. Stanowisko nr 10/66:   • ślad osadnictwa pradziejowy
  • ślad osadnictwa z okresu nowożytnego
64. Stanowisko nr 11/67:   • ślad osadnictwa pradziejowy
65. Stanowisko nr 12/68:   • ślad osadnictwa pradziejowy
  • ślad osadnictwa z okresu wczesnego średniowiecza
  • ślad osadnictwa z okresu późnego średniowiecza
  i okresu nowożytnego
66. Stanowisko nr 13/69:   • ślad osadnictwa pradziejowy
  • ślad osadnictwa z okresu późnego średniowiecza
  i okresu nowożytnego

Raków Wielki

Obszar AZP 78-29

67. Stanowisko nr 1/60:   • ślad osadnictwa o nieokreślonej przynależności

kulturowej i chronologicznej
stanowisko bez lokalizacji na mapie

Rogóż

Obszar AZP 77-28

68. Stanowisko nr 1/31:   • ślad osadnictwa z epoki kamienia
  • ślad osadnictwa z okresu późnego średniowiecza
69. Stanowisko nr 2/32:   • ślad osadnictwa z okresu późnego średniowiecza

Strzeszów.

Obszar AZP 77-28

70. Stanowisko nr 1/1:   • cmentarzysko ciałopalne kultury łużyckiej
  z okresu halsztackiego
71. Stanowisko nr 2/2:   • osada? z okresu wczesnego średniowiecza
72. Stanowisko nr 3/3:   • ślad osadnictwa z okresu wczesnego średniowiecza
73. Stanowisko nr 4/4:   • cmentarzysko ciałopalne kultury przeworskiej z I-II w. n. e.
74. Stanowisko nr 5/28:   • ślad osadnictwa z okresu późnego średniowiecza
75. Stanowisko nr 6/35:   • osada ? kultury przeworskiej z późnego okresu
  wpływow rzymskich i wczesnego okresu wędrówek ludów
  • ślad osadnictwa z okresu wczesnego średniowiecza

Szewce

Obszar AZP 78-28

76. Stanowisko nr 1/4:   • cmentarzysko ciałopalne kultury łużyckiej
  • osada kultury przeworskiej
  • osada pradziejowa osada z okresu wczesnego średniowiecza
77. Stanowisko nr 2/5:   • cmentarzysko ciałopalne kultury łużyckiej z V okresu
  epoki brązu

Obszar AZP 77-28

78. Stanowisko nr 3/10:   • cmentarzysko ciałopalne z III-V okresu epoki brązu
  i okresu halsztackiego
79. Stanowisko nr 5/13:   • ślad osadnictwa z okresu wczesnego średniowiecza
80. Stanowisko nr 6/6:   • osada z okresu wczesnego średniowiecza
81. Stanowisko nr 7/12:   • osada kultury łużyckiej i okresu halsztackiego
  • osada kultury przeworskiej z I w. n. e.
  • ślad osadnictwa z okresu późnego średniowiecza
82. Stanowisko nr 8/14:   • ślad osadnictwa ? z XI-XII w.

stanowisko bez lokalizacji na mapie

83. Stanowisko nr 9/26:   • ślad osadnictwa z okresu późnego średniowiecza
84. Stanowisko nr 10/27:   • ślad osadnictwa pradziejowy
  • ślad osadnictwa z okresu późnego średniowiecza
85. Stanowisko nr 11/33:   • ślad osadnictwa z okresu późnego średniowiecza
86. Stanowisko nr 12/34:   • ślad osadnictwa z okresu późnego średniowiecza

Obszar AZP 78-28

87. Stanowisko nr 13/7:   • ślad osadnictwa kultury łużyckiej z III okresu epoki
  brązu i okresu halsztackiego C
88. Stanowisko nr 14/8:   • osada kultury łużyckiej
  • osada kultury przeworskiej z okresu wpływów rzymskich
  • osada pradziejowa
89. Stanowisko nr 15/9:   • ślad osadnictwa pradziejowy
  • ślad osadnictwa z okresu późnego średniowiecza
90. Stanowisko nr 16/10:   • ślad osadnictwa pradziejowy
  • ślad osadnictwa z okresu późnego średniowiecza
91. Stanowisko nr 17/11:   • ślad osadnictwa pradziejowy
  • ślad osadnictwa z okresu późnego średniowiecza

92. Stanowisko nr 18/12:   • ślad osadnictwa kultury łużyckiej
  • osada pradziejowa
  • ślad osadnictwa z okresu wczesnego średniowiecza
93. Stanowisko nr 19/13:   • ślad osadnictwa pradziejowy
94. Stanowisko nr 20/14:   • osada kultury łużyckiej
  • osada kultury przeworskiej z okresu wpływów rzymskich
  • osada pradziejowa
95. Stanowisko nr 21/15:   • osada pradziejowa ślad osadnictwa z okresu nowożytnego
96. Stanowisko nr 22/16:   • ślad osadnictwa kultury łużyckiej
  • ślad osadnictwa pradziejowy
  • ślad osadnictwa z okresu wczesnego średniowiecza
  (faza młodsza)
97. Stanowisko nr 23/17:   • ślad osadnictwa pradziejowy
  • ślad osadnictwa z okresu wczesnego średniowiecza
  (faza młodsza)
98. Stanowisko nr 24/18:   • ślad osadnictwa kultury łużyckiej
  • osada pradziejowa
  • ślad osadnictwa z okresu wczesnego średniowiecza
  (faza młodsza)
99. Stanowisko nr 25/19:   • ślad osadnictwa z okresu wczesnego średniowiecza
  (faza młodsza)
  • ślad osadnictwa pradziejowy
  • ślad osadnictwa z okresu nowożytnego
100. Stanowisko nr 26/20:   • osada kultury łużyckiej
  • ślad osadnictwa kultury przeworskiej z okresu rzymskiego
  (B2C1)
101. Stanowisko nr 27/21:   • ślad osadnictwa z okresu wczesnego średniowiecza
  (faza młodsza)
102. Stanowisko nr 28/22:   • osada kultury przeworskiej z późnego okresu wpływów
  rzymskich
  • ślad osadnictwa z okresu wczesnego średniowiecza
  (faza młodsza)
103. Stanowisko nr 29/23:   • ślad osadnictwa pradziejowy
  • ślad osadnictwa z okresu wczesnego średniowiecza
  (faza młodsza)
104. Stanowisko nr 30/24:   • ślad osadnictwa kultury łużyckiej
  • ślad osadnictwa z okresu wczesnego średniowiecza
  (faza młodsza)
105. Stanowisko nr 31/25:   • osada kultury łużyckiej ślad osadnictwa pradziejowy
  • osada z okresu wczesnego średniowiecza
  (faza młodsza)

Szymanów

Obszar AZP 78-28

106. Stanowisko nr 1/26:   • osada z okresu wczesnego średniowiecza
  stanowisko bez lokalizacji na mapie
107. Stanowisko nr 2/27:   • ślad osadnictwa pradziejowy
108. Stanowisko nr 3/28:   • osada kultury łużyckiej
109. Stanowisko nr 4/29:   • ślad osadnictwa pradziejowy
  • ślad osadnictwa z okresu wczesnego średniowiecza
110. Stanowisko nr 5/30:   • ślad osadnictwa kultury przeworskiej z późnego
  okresu wpływów rzymskich
  • ślad osadnictwa pradziejowy
111. Stanowisko nr 6/31:   • ślad osadnictwa pradziejowy

112. Stanowisko nr 7/32:   • ślad osadnictwa kultury przeworskiej z późnego okresu wpływów rzymskich
• osada pradziejowa
• ślad osadnictwa z okresu wczesnego średniowiecza
113. Stanowisko nr 8/33:   • osada pradziejowa
• ślad osadnictwa z okresu wczesnego średniowiecza (fazy młodsze)
114. Stanowisko nr 9/34:   • osada kultury przeworskiej z okresu wpływów rzymskich
• ślad osadnictwa z okresu wczesnego średniowiecza (fazy młodsze)
115. Stanowisko nr 10/35:   • ślad osadnictwa pradziejowy
116. Stanowisko nr 11/36:   • ślad osadnictwa kultury łużyckiej
117. Stanowisko nr 12/37:   • ślad osadnictwa kultury łużyckiej
• osada pradziejowa
• osada z okresu wczesnego średniowiecza X-XI w.
118. Stanowisko nr 13/38:   • osada kultury łużyckiej
• osada z okresu wczesnego średniowiecza (fazy młodsze)
• osada z okresu późnego średniowiecza i okresu nowożytnego
119. Stanowisko nr 14/39:   • ślad osadnictwa kultury przeworskiej ? z okresu wpływów rzymskich
120. Stanowisko nr 15/40:   • ślad osadnictwa pradziejowy
• ślad osadnictwa z okresu wczesnego średniowiecza
• osada z okresu późnego średniowiecza i okresu nowożytnego
121. Stanowisko nr 16/41:   • ślad osadnictwa pradziejowy
122. Stanowisko nr 17/42:   • ślad osadnictwa kultury łużyckiej
• osada pradziejowa
123. Stanowisko nr 18/43:   • ślad osadnictwa pradziejowy
124. Stanowisko nr 19/44:   • ślad osadnictwa pradziejowy
125. Stanowisko nr 20/45:   • ślad osadnictwa pradziejowy
126. Stanowisko nr 21/46:   • osada kultury łużyckiej
127. Stanowisko nr 22/47:   • ślad osadnictwa pradziejowy

Wisznia Mała

Stanowiska zlokalizowane na mapie

Obszar AZP 77-28

128. Stanowisko nr 1/17:   • osada z epoki brązu
129. Stanowisko nr 2/15:   • cmentarzysko ciałopalne kultury łużyckiej z IV-V okresu epoki brązu osada z okresu wczesnego średniowiecza osada ? z okresu późnego średniowiecza
130. Stanowisko nr 3/16:   • osada kultury przeworskiej z II-III w. n. e.
• osada z okresu późnego średniowiecza

Obszar AZP 77-29

131. Stanowisko nr 1/1:   • osada kultury przeworskiej z późnego okresu wpływów rzymskich
• osada z okresu średniowiecza
RZ nr 890/Arch/79, 12. XII 1979
132. Stanowisko nr 2/2:   • ślad osadnictwa pradziejowy
• ślad osadnictwa z okresu wczesnego średniowiecza
• ślad osadnictwa z okresu późnego średniowiecza
133. Stanowisko nr 3/3:   • osada kultury łużyckiej
• osada z okresu wczesnego średniowiecza
RZ nr 892/Arch/79, 12. XII 1979
134. Stanowisko nr 4/4:   • ślad osadnictwa pradziejowy
• osada z okresu średniowiecza

Stanowiska bez lokalizacji na mapie

- 135. Stanowisko nr 8/5: • cmentarzysko z V okresu epoki brązu
- 136. Stanowisko nr 9/6: • ślad osadnictwa kultury łużyckiej z epoki brązu
stanowisko bez lokalizacji na mapie
- 137. Stanowisko nr 10/7: • ślad osadnictwa z epoki brązu
stanowisko bez lokalizacji na mapie
- 138. Stanowisko nr 11/8: • ślad osadnictwa kultury łużyckiej z epoki brązu
stanowisko bez lokalizacji na mapie
- 139. Stanowisko nr 12/9: • ślad osadnictwa o nieokreślonej przynależności kulturowej i
chronologicznej

Stanowiska zlokalizowane na mapie

- 140. Stanowisko nr 13/10: • ślad osadnictwa z okresu średniowiecza
- 141. Stanowisko nr 14/11: • ślad osadnictwa z okresu średniowiecza

Wysoki Kościół

Obszar AZP 76-29

- 142. Stanowisko nr 1/53: • ślad osadnictwa kultury łużyckiej
- 143. Stanowisko nr 2/54: • ślad osadnictwa z okresu neolitu

4.4. ZAGROŻENIA WARTOŚCI ŚRODOWISKA KULTUROWEGO

Efekty dotychczasowej ochrony konserwatorskiej są niewystarczające. Jedynie obiekty sakralne zachowane są w dość dobrym stanie, ale tylko w zakresie formy architektonicznej, natomiast ich otoczenie (kontekst krajobrazowy) jest niezadowolające.

Stosunek mieszkańców do obiektów historycznych jest przeważnie lekceważący. Remonty, adaptacje, rozbudowy najczęściej prowadzone są niezgodnie z zasadami konserwatorskimi, co najprawdopodobniej wiąże się z brakiem wiedzy historycznej i świadomości społecznej. Sporym zagrożeniem jest postępujący proces nieudolnego łączenia nowych elementów z historyczną tkanką wiejskiej zabudowy. Problem ten dotyczy zarówno rewaloryzacji starej tkanki, nieprawidłowego sytuowania nowych obiektów na działkach jak i samej architektury (materiały używane do pokrycia dachów, kąty nachylenia połaci, zmiany historycznych otworów okiennych).

4.5. DOBRA KULTURY WSPÓŁCZESNEJ

Na terenie gminy nie występują wybitne dzieła kultury współczesnej: architektury, rzeźby, założeń parkowych i innych. Obiektem dziedzictwa kultury jest Pomnik Pamięci Narodowej w Piotrkowiczkach. Obiekt ten znajduje się w bardzo dobrym stanie technicznym.

5. UWARUNKOWANIA ZWIĄZANE Z WARUNKAMI I JAKOŚCIĄ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW ORAZ OCHRONĄ ICH ZDROWIA

Do prawidłowego rozwoju gminy oraz zapewnienia jego mieszkańcom dogodnych warunków życia konieczne są:

- odpowiednia ilość terenów przeznaczonych dla potrzeb budownictwa mieszkaniowego oraz zapewnienie właściwej struktury obszarów mieszkalnych;
- różnorodne miejsca pracy (poza rolnictwem), których generowanie wspomagane jest właściwą polityką ekonomiczną polegającą między innymi na przeznaczaniu odpowiedniej ilości terenu dla potrzeb rozwoju aktywności gospodarczej;
- dostępność usług w zakresie: oświaty, ochrony zdrowia, kultury, handlu, rzemiosła, gastronomii, sportu i rekreacji;
- funkcjonowanie środków komunikacji zbiorowej;
- właściwa pod względem przebiegu i stanu technicznego sieć drogową;
- ochrona i właściwe kształtowanie środowiska przyrodniczego oraz wstrzymanie jego degradacji,
- dostępność i prawidłowe funkcjonowanie infrastruktury technicznej związanej z zaopatrzeniem terenów zurbanizowanych w media;
- komfort estetyczny i funkcjonalno – przestrzenny, warunkowany właściwą polityką architektoniczno - budowlaną oraz krajobrazową, a także uporządkowanie przestrzenne istniejącego układu;
- integracja miejscowego społeczeństwa.

5.1. DEMOGRAFIA

² (uchylono)

³Gminę Wisznia Mała zamieszkuje 9911 osób (2015 r.), co stanowi około 0,34 % ludności województwa dolnośląskiego oraz 11,87 % ludności powiatu trzebnickiego. Gęstość zaludnienia w 2015 roku wynosiła 96 osób/km². W gminie Wisznia Mała od roku 1995, zgodnie z danymi Urzędu Statystycznego, odnotowuje się dodatni przyrost naturalny. W obecnym czasie, w całym kraju, notuje się niską liczbę narodzin oraz obserwuje się tzw. zjawisko starzenia się społeczeństwa. Wynika to z aktualnej sytuacji politycznej, ekonomicznej oraz kulturowej w kraju. Dane przedstawione w poniższych tabelach, obrazują sytuację demograficzną w gminie, jaka miała miejsce w ostatnich latach.

Analiza zachodzących procesów demograficznych na obszarze gminy Wisznia Mała stanowi podstawę określania kierunków dalszego rozwoju przestrzennego. Aktualny stan liczby ludności, jej struktury, znajomość zachodzących zmian oraz prognoz na przyszłość daje podstawę do określenia konsekwencji społeczno – ekonomicznych między innymi takich jak: określenie zapotrzebowania na miejsca w przedszkolach, szkołach, nowe miejsca pracy czy też prognozowania potrzeb mieszkaniowych.

Zamieszczone poniżej zestawienia tabelaryczne oraz wykresy prezentują procesy demograficzne zachodzące w gminie na przestrzeni ostatnich lat, z wyróżnieniem na poszczególne miejscowości gminy Wisznia Mała.

Analizą procesów demograficznych objęto zagadnienia:

- liczby ludności,
- stanu ludności (mężczyzn, kobiet, ludności ogółem),
- liczby zawartych małżeństw,
- stanu cywilnego mieszkańców,
- ruchu naturalnego (urodzeń, zgonów),
- migracji (napływów i odpływów),
- struktury wiekowej ludności (z podziałem na grupy wiekowe oraz klasy wiekowe).

---

² ustalenia uchylone uchwałą Nr ..... Rady gminy Wisznia Mała z dnia ..... w sprawie: uchwalenia Zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wisznia Mała dla działki nr ewid. 260/1 w obrębie Pierwoszków

³ ustalenia dodane uchwałą, o której mowa w przypisie 1

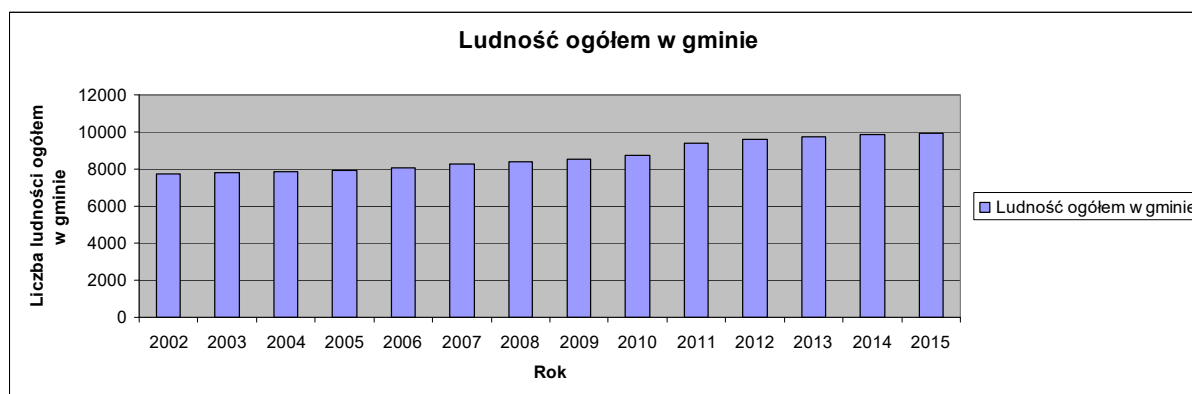
Liczba ludności ogółem na terenie gminy w latach 2002-2015 oscyluje w granicach wartości 7743-9911. Najwięcej ludności zamieszkuje w miejscowości Psary. Pod względem udziału kobiet i mężczyzn, występuje równowaga płci, z niewielką przewagą kobiet – 51%. Przedstawiony trend jest aktualny na czas obecny i wiąże się z procesem rozwoju terenów zurbanizowanych, a w szczególności zabudowy mieszkaniowej w terenach sąsiadujących z Wrocławiem. Jest to proces charakterystyczny dla większości dużych miast, w których następują migracje mieszkańców na tereny podmiejskie. W latach 2002-2015 liczba mieszkańców gminy Wisznia Mała wzrosła o 28,0%. Średni wiek mieszkańców gminy wynosi 37,8 lat i jest mniejszy od średniego wieku mieszkańców województwa dolnośląskiego oraz mniejszy od średniego wieku mieszkańców całej Polski. Mieszkańcy gminy Wisznia Mała zawarli w 2014 roku 37 małżeństw, co odpowiada 3,7 małżeństwom na 1000 mieszkańców. Jest to znacznie mniej od wartości dla województwa dolnośląskiego oraz znacznie mniej od wartości dla całej Polski.

Poniższa analiza przedstawia liczbę ludności zarówno w gminie Wisznia Mała, jak również w województwie dolnośląskim oraz w powiecie trzebnickim.

Rok	Liczba ludności ogółem		
	w gminie	w powiecie	w województwie
2002	7743	76397	2904694
2003	7776	76644	2898313
2004	7869	77072	2893055
2005	7912	77172	2888323
2006	8050	77599	2882317
2007	8279	78248	2878410
2008	8414	78703	2877059
2009	8565	79166	2876627
2010	8763	79934	2877840
2011	9429	82015	2916577
2012	9572	82552	2914362
2013	9712	83041	2914362
2014	9848	83358	2908457
2015	9911	83515	2905347

Tabela 1 Liczba ludności w gminie Wisznia Mała na tle powiatu trzebnickiego oraz województwa dolnośląskiego według danych z Głównego Urzędu Statystycznego

Jak widać z przedstawionych danych od 2002 do 2015 roku była tendencja wzrostowa liczby ludności w gminie. Bliskość miasta Wrocław ma bardzo znaczący wpływ na stale rosnącą liczbę ludności w gminie.

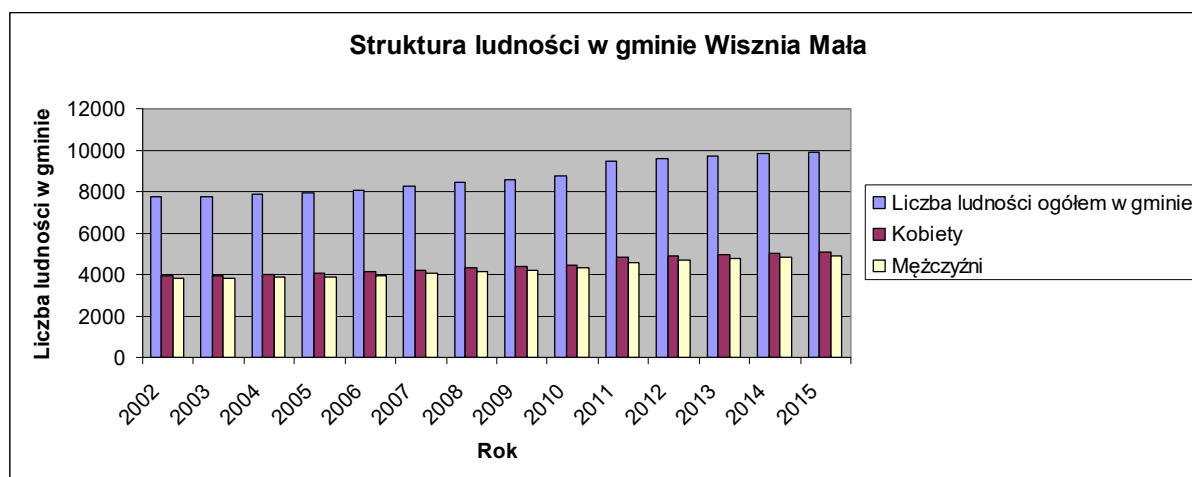

Wykres 1 Liczba ludność ogółem w gminie Wisznia Mała według danych z Głównego Urzędu Statystycznego

Z poniższych danych należy zauważyć przewagę liczby kobiet nad mężczyznami w latach 2002-2015 na terenie gminy. Przewaga ta wynosiła od 119 w roku 2007, aż do 237 w roku 2011. Średnia przewaga kobiet nad mężczyznami w gminie w latach 2002-2015 wynosiła 178. W 2015 roku kobiety w gminie stanowiły 51% mieszkańców.

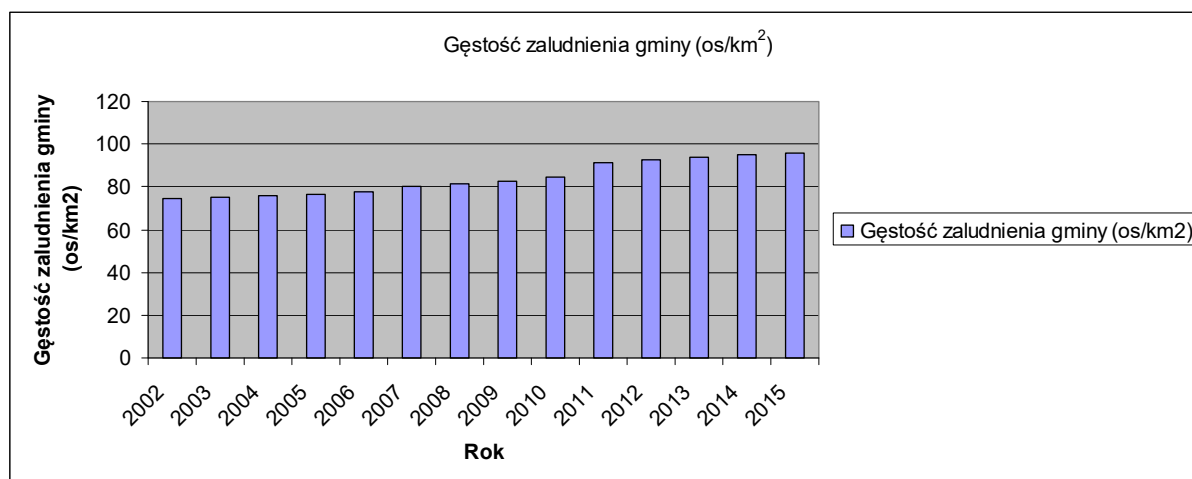
Rok	Liczba ludności ogółem			
	Kobiety	Mężczyźni	Ludność ogółem w gminie	Gęstość zaludnienia gminy (os/km ²)
2002	3938	3805	7743	75
2003	3954	3822	7776	75
2004	4009	3860	7869	76
2005	4045	3867	7912	77
2006	4103	3947	8050	78
2007	4199	4080	8279	80
2008	4289	4125	8414	81
2009	4383	4182	8565	83
2010	4472	4291	8763	85
2011	4833	4596	9429	91
2012	4889	4683	9572	93
2013	4971	4741	9712	94
2014	5027	4821	9848	95
2015	5053	4858	9911	96

Tabela 2 Stan i struktura ludności oraz gęstość zaludnienia na obszarze gminy w latach 2002-2015 według danych z Głównego Urzędu Statystycznego

Wykres 2 Stan i struktura ludności na obszarze gminy w latach 2002-2015 według danych z Głównego Urzędu Statystycznego

Gmina Wisznia Mała posiada średni wskaźnik gęstości zaludnienia, który w roku 2015 wyniósł 96 osób/km². Liczba ta jest średnia w porównaniu z innymi gminami powiatu trzebnickiego.

Wykres 3 Gęstość zaludnienia na obszarze gminy w latach 2002-2015 według danych z Głównego Urzędu Statystycznego

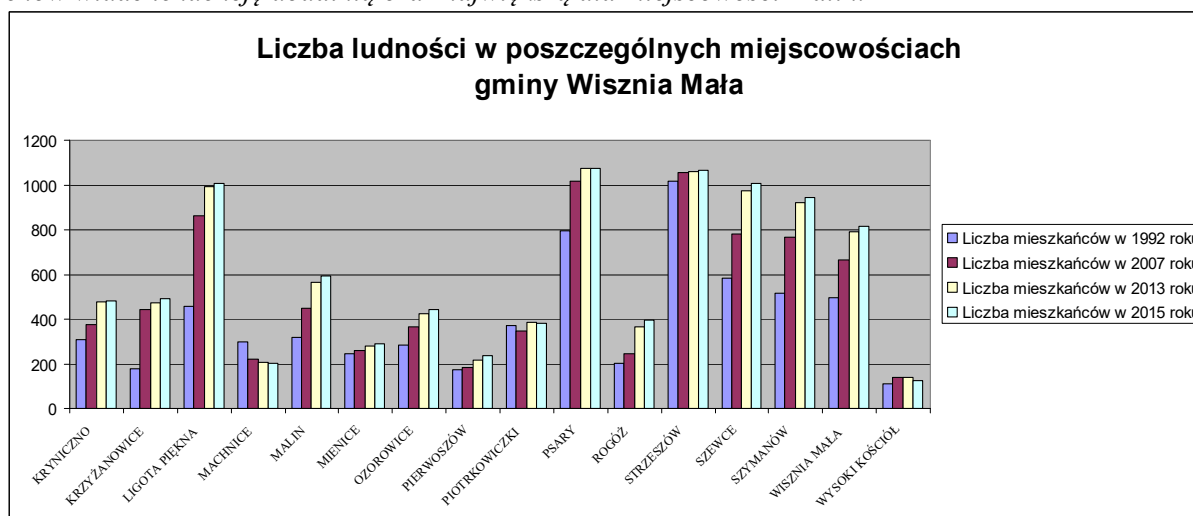
Analizując dane dotyczące liczby ludności w poszczególnych miejscowościach gminy Wisznia Mała w latach: 1992, 2007, 2013, 2015 widać znaczne zróżnicowanie liczby ludności. Można zauważyć, że w tym przedziale czasowym występowała tendencja wzrostowa liczby ludności. We wszystkich miejscowościach w tym okresie czasu liczba ludności się zwiększyła oprócz miejscowości Machnice, gdzie odnotowano tendencję spadkową. Średnia liczba ludności w tym przedziale czasowym w poszczególnych miejscowościach gminy Wisznia Mała wynosiła 522, minimalna liczba ludności to 113 w miejscowości Wysoki Kościół w roku 1992, a maksymalna 1075 w Psarach w 2013 roku.

Lp.	MIEJSCOWOŚĆ	Liczba mieszkańców w 1992 r.	Liczba mieszkańców w 2007 r.	Liczba mieszkańców w 2013 r.	Liczba mieszkańców w 2015 r.	Wzrost liczby mieszkańców od 1992 r.	Wzrost procentowy od 1992 r.	Prognoza demograficzna wg rezerw terenu w studium
1)	KRYNICZNO	308	375	478	481	173	56,2	800
2)	KRZYŻANOWICE	180	442	473	492	312	173,3	860
3)	LIGOTA PIĘKNA	460	864	993	1009	549	119,3	1300
4)	MACHNICE	299	222	209	204	-95	- 31,8	250
5)	MALIN	320	449	565	595	275	85,9	3600
6)	MIENICE	245	261	281	287	42	17,1	400
7)	OZOROWICE	284	365	422	444	160	156,3	2100
8)	PIERWOSZÓW	175	181	218	235	60	34,3	550
9)	PIOTRKOWICZKI	369	346	387	379	10	2,7	470
10)	PSARY	795	1018	1075	1073	278	34,9	1700
11)	ROGÓŻ	202	246	364	393	191	94,5	550
12)	STRZESZÓW	1016	1054	1059	1064	48	4,7	1400

13)	SZEWCE	583	779	975	1007	424	72,7	1400
14)	SZYMANÓW	515	764	920	944	429	83,3	1500
15)	WISZNIA MAŁA	497	664	788	815	318	63,9	1100
16)	WYSOKI KOŚCIÓŁ	113	140	142	127	14	12,4	200

Tabela 3 Liczba ludność poszczególnych miejscowości gminy Wisznia Mała według danych z Urzędu Gminy

Analizując dane widać znaczną przewagę ludności w miejscowości Psary. To właśnie ta miejscowość jest w gminie największa pod względem liczby ludności. Znow najmniejszą pod względem liczby ludności jest miejscowość Wysoki Kościół. Analizując prognozę demograficzną według rezerw terenów widać tendencję dodatnią oraz największą dla miejscowości Malin.

Wykres 4 Liczba ludność gminy Wisznia Mała w latach 1992, 2007, 2013 i 2015 według danych z Urzędu Gminy

Kolejna analiza przedstawia liczbę zameldowań i wymeldowań w gminie Wisznia Mała w latach 2000-2014. Prognoza ta jest dość korzystna, gdyż jak widać w ostatnich latach w gminie jest więcej zameldowań niż wymeldowań.

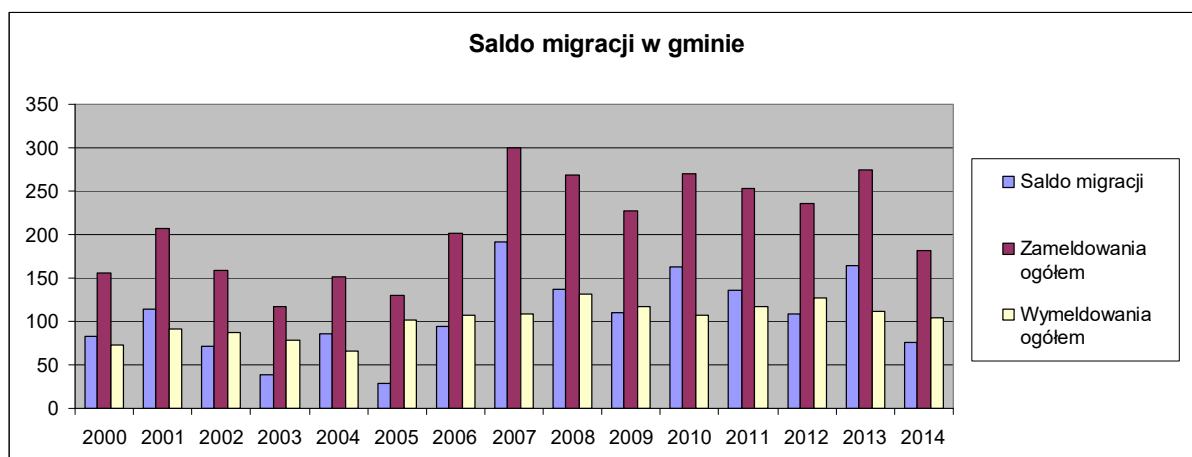
Obserwuje się wahania wskaźnika salda migracji, zjawisko odpływu ludności z obszaru gminy do większych miast, jak również i za granicę. Jednak bardzo istotne jest to, że w gminie Wisznia Mała saldo migracji w latach 2000-2014 jest stale dodatnie.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Zameldowania ogółem	156	207	159	117	152	130	202	300	268	227	270	253	236	275	181
w ruchu wewnętrznym	156	203	159	117	152	130	201	299	267	226	268	252	235	274	180
z zagranicy	0	4	0	0	0	0	1	1	1	1	2	1	1	1	1
Wymeldowania ogółem	73	92	87	79	66	102	107	109	131	117	107	117	127	111	105
w ruchu wewnętrznym	73	92	87	79	66	102	107	108	130	116	107	117	124	108	104
za granicę	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	0	0	3	3	1
Saldo migracji	83	115	72	38	86	28	95	191	137	110	163	136	109	164	76

Tabela 4 Migracje ludności na obszarze gminy w latach 2000-2014 według danych z Głównego Urzędu Statystycznego

Saldo migracji w gminie w latach 2000-2014 ulegało znacznym wahaniom, choć cały czas jest ono z tendencją dodatnią.

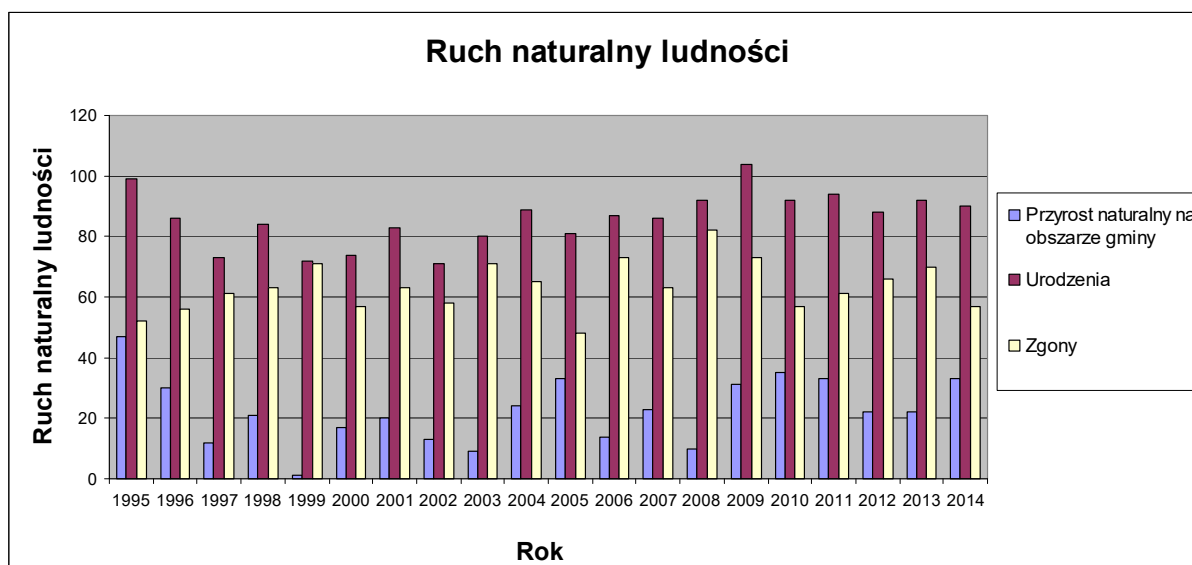

Wykres 5 Migracje ludności na obszarze gminy w latach 2000-2014 według danych z Głównego Urzędu Statystycznego

W latach 1995-2014 odnotowano w gminie Wisznia Mała dodatni odsetek urodzeń. Przyrost naturalny w gminie w roku 2014 wyniósł 33. Prognozy demograficzne wskazują, że w kolejnych dekadach wydłużać się będzie średnia długość życia. Według prognoz GUS w roku 2050 średnia długość życia na świecie wyniesie ponad 74 lata, w regionach najwyżej rozwiniętych będzie to poziom 82 lat, a w najmniej 65 lat.

Rok	Ruch naturalny ludności			Przyrost naturalny na obszarze gminy
	Urodzenia	Zgony	Zgony niemowląt	
1995	99	52	0	47
1996	86	56	1	30
1997	73	61	1	12
1998	84	63	1	21
1999	72	71	2	1
2000	74	57	1	17
2001	83	63	2	20
2002	71	58	1	13
2003	80	71	0	9
2004	89	65	1	24
2005	81	48	1	33
2006	87	73	1	14
2007	86	63	0	23
2008	92	82	0	10
2009	104	73	1	31
2010	92	57	0	35
2011	94	61	0	33
2012	88	66	4	22
2013	92	70	0	22
2014	90	57	0	33

Tabela 5 Ruch naturalny oraz przyrost naturalny ludności na obszarze gminy w latach 1995-2014 według danych z Głównego Urzędu Statystycznego

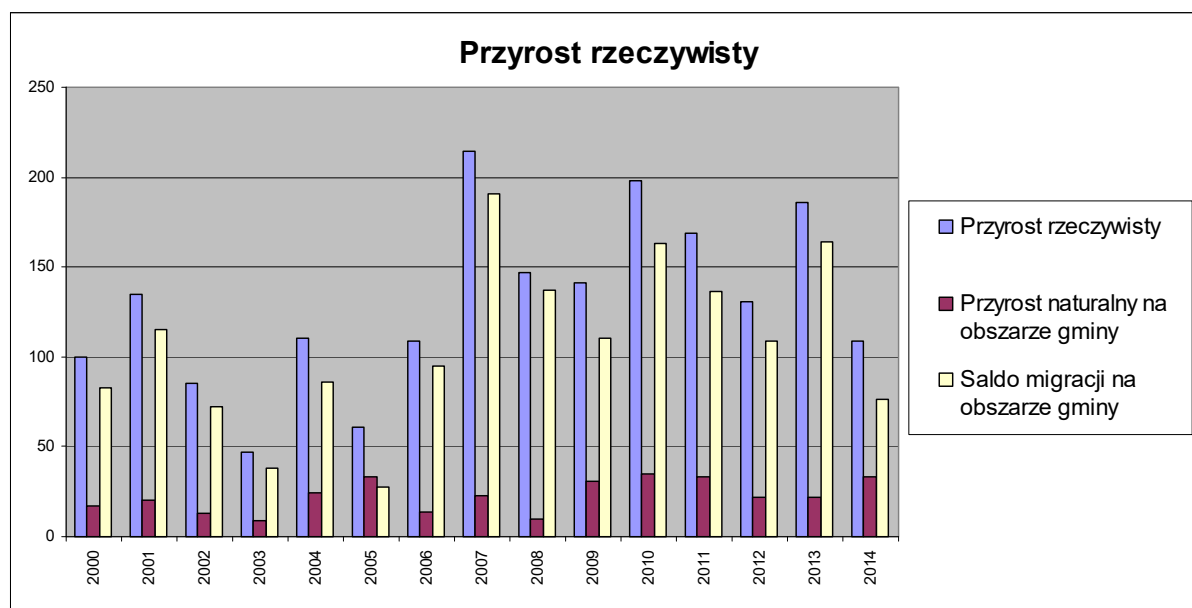

Wykres 6 Ruch naturalny oraz przyrost naturalny ludności na obszarze gminy w latach 1995-2014 według danych z Głównego Urzędu Statystycznego

Podobnie sytuacja wygląda analizując przyrost rzeczywisty w gminie Wisznia Mała w latach 2000-2014. W przedstawionym okresie czasu przyrost ten ma tendencję skokową od 47 do 214. Średni wskaźnik przyrostu rzeczywistego w przeciągu badanych czternastu lat wyniósł 129.

Rok	Przyrost naturalny na obszarze gminy	Saldo migracji na obszarze gminy	Przyrost rzeczywisty
2000	17	83	100
2001	20	115	135
2002	13	72	85
2003	9	38	47
2004	24	86	110
2005	33	28	61
2006	14	95	109
2007	23	191	214
2008	10	137	147
2009	31	110	141
2010	35	163	198
2011	33	136	169
2012	22	109	131
2013	22	164	186
2014	33	76	109

Tabela 6 Przyrost rzeczywisty ludności na obszarze gminy w latach 2000-2014 według danych z Głównego Urzędu Statystycznego

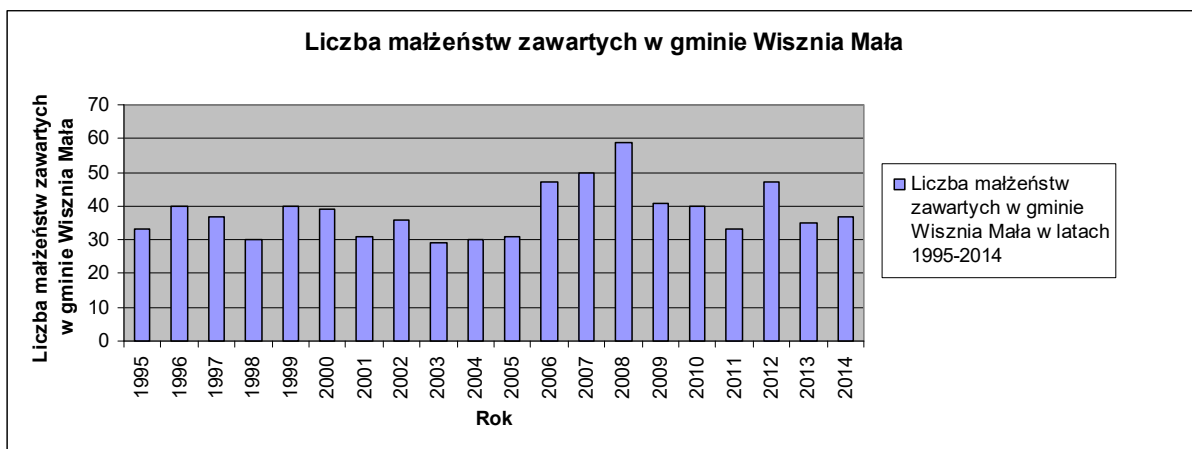

Wykres 7 Przyrost rzeczywisty ludności na obszarze gminy w latach 2000-2014 według danych z Głównego Urzędu Statystycznego

Analizując liczbę zawartych małżeństw w gminie Wisznia Mała w latach 1995-2014 można zauważyć tendencję skokową. Najmniejszą liczbę małżeństw odnotowano w 2003 roku i wyniosła ona zaledwie 29, znów największą w roku 2008 i wyniosła ona 59. Średnia liczba zawartych małżeństw w latach 1995-2014 wyniosła 38.

Rok	Liczba małżeństw zawartych w gminie Wisznia Mała w latach 1995-2014
1995	33
1996	40
1997	37
1998	30
1999	40
2000	39
2001	31
2002	36
2003	29
2004	30
2005	31
2006	47
2007	50
2008	59
2009	41
2010	40
2011	33
2012	47
2013	35
2014	37

Tabela 7 Liczba małżeństw zawartych w gminie Wisznia Mała w latach 1995-2014 według danych z Głównego Urzędu Statystycznego

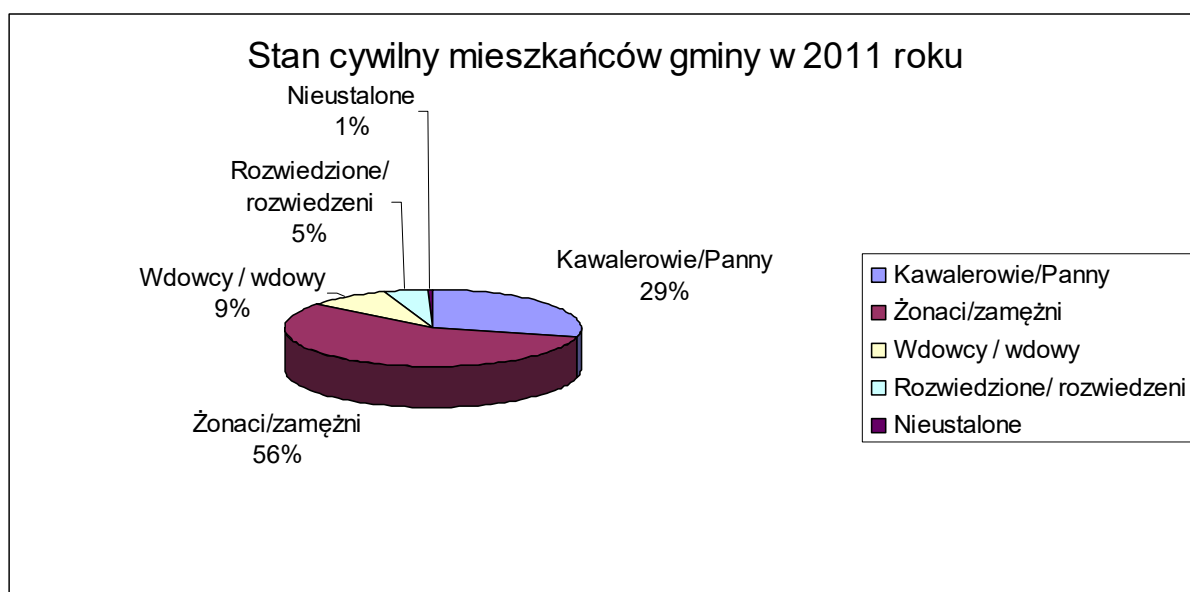

Wykres 8 Liczba zawartych małżeństw w gminie Wisznia Mała w latach 1995-2014 według danych z Głównego Urzędu Statystycznego

Analizując stan cywilny mieszkańców gminy Wisznia Mała w roku 2011 odnotowano największą liczbę osób żonatych i zamężnych, bo aż 4412. Następne grupy w kolejności to kawalerowie i panny, wdowcy i wdowy, rozwiedzeni oraz rozwiedzione. Najmniejsza ilość osób to osoby o nieustalonym stanie cywilnym.

Stan cywilny mieszkańców gminy w 2011 roku			
Grupa wieku	Kobiety	Mężczyźni	Razem
Kawalerowie/Panny	957	1298	2255
Żonaci/zamężni	2227	2185	4412
Wdowcy / wdowy	584	117	701
Rozwiedzione/ rozwiedzeni	207	169	376
Nieustalone	23	22	45

Tabela 8 Stan cywilny mieszkańców gminy w roku 2011 według danych z Narodowego Spisu Powszechnego 2011

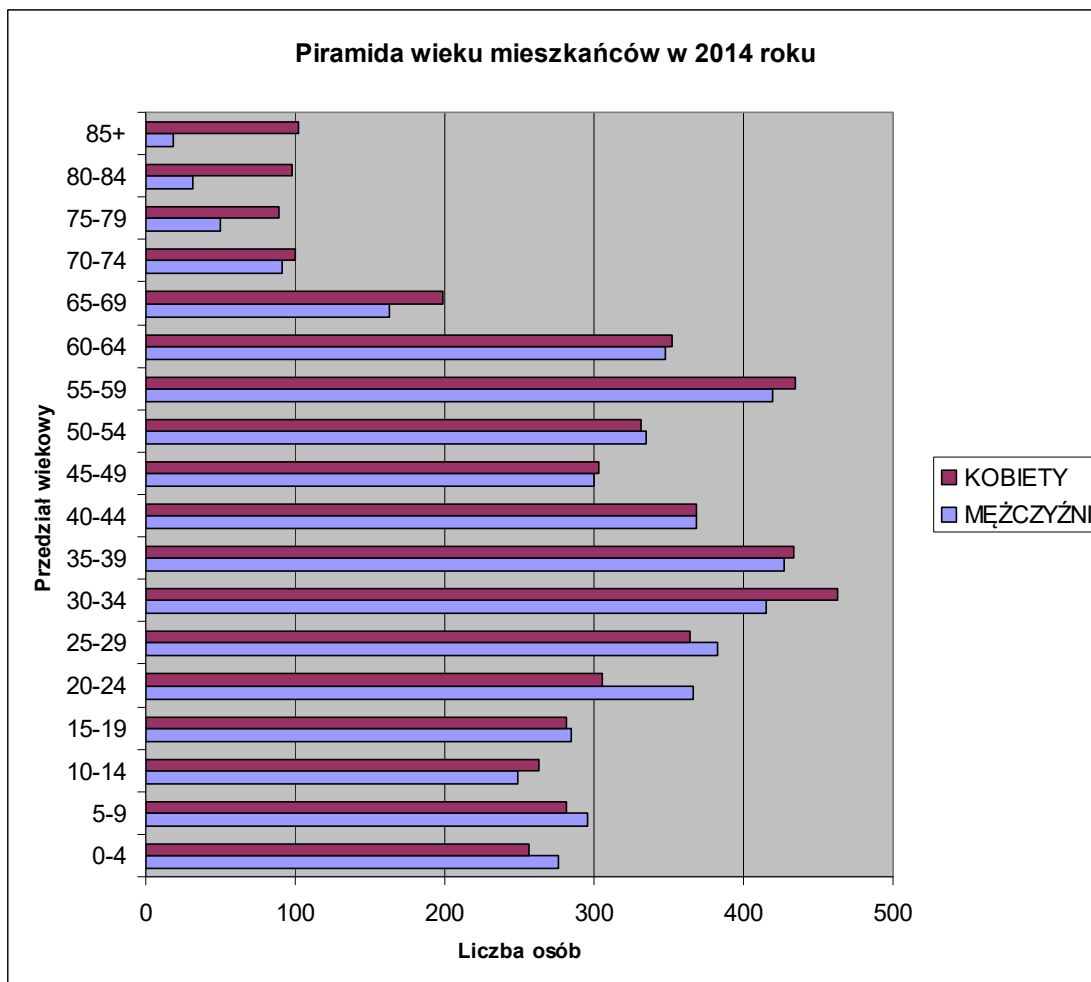
Wykres 9 Stan cywilny mieszkańców gminy Wisznia Mała w roku 2011 według danych z Narodowego Spisu Powszechnego 2011

Analizując wiek mężczyzn i kobiet w roku 2014 widać znaczącą przewagę osób w wieku 30-34, co jest dość korzystnym zjawiskiem. Poza tym można zauważyć przewagę kobiet nad mężczyznami.

MĘŻCZYŹNI		KOBIETY	
WIEK	LICZBA	WIEK	LICZBA
0-4	276	0-4	257
5-9	296	5-9	281
10-14	249	10-14	263
15-19	285	15-19	282
20-24	366	20-24	305
25-29	383	25-29	364
30-34	415	30-34	463
35-39	427	35-39	434
40-44	368	40-44	368
45-49	300	45-49	303
50-54	335	50-54	331
55-59	420	55-59	435
60-64	348	60-64	352
65-69	163	65-69	199

70-74	91	70-74	100
75-79	50	75-79	89
80-84	32	80-84	98
85+	19	85+	102
SUMA (M)	4823	SUMA (K)	5026
RAZEM M+K			9849

Tabela 9 Piramida wieku mieszkańców gminy Wisznia Mała w 2014 roku według danych z Głównego Urzędu Statystycznego

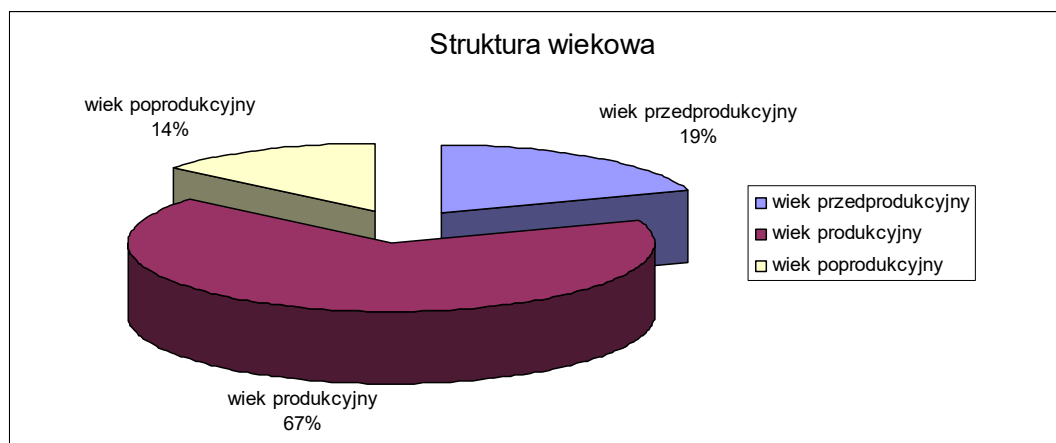

Wykres 10 Piramida wieku mieszkańców w 2014 roku według danych z Głównego Urzędu Statystycznego

W strukturze wiekowej w roku 2014 znacznie zaznacza się przewaga osób w wieku produkcyjnym, wynosi ona aż 6557. Natomiast osób w wieku poprodukcyjnym było 1379, a w wieku przedprodukcyjnym 1912, co jest zjawiskiem dość korzystnym.

Struktura wiekowa w 2014 roku		
Grupa wieku	Klasy wiekowe	Gmina
0-19	wiek przedprodukcyjny	1912
20-59	wiek produkcyjny	6557
60 i więcej	wiek poprodukcyjny	1379

Tabela 10 *Struktura wiekowa ludności na obszarze gminy w roku 2014 według danych z Głównego Urzędu Statystycznego*

Wykres 11 *Struktura wiekowa ludności na obszarze gminy w roku 2014 według danych z Głównego Urzędu Statystycznego*

Prognoza demograficzna

Gminę Wisznia Mała zamieszkuje 9911 mieszkańców, z czego 51,0 % stanowią kobiety, a 49,0 % mężczyźni. W latach 2002-2015 liczba mieszkańców wzrosła o 28,0%. Średni wiek mieszkańców wynosi 37,8 lat i jest mniejszy od średniego wieku mieszkańców województwa dolnośląskiego. Mieszkańcy gminy Wisznia Mała zawarli w roku 2014 tylko 37 małżeństw, co odpowiada 3,8 małżeństwom na 1000 mieszkańców. W tym samym czasie odnotowano 1,5 rozwodów przypadających na 1000 mieszkańców. Około 28,9 % mieszkańców gminy Wisznia Mała jest stanu wolnego, 56,6 % żyje w małżeństwie, 4,8 % mieszkańców jest po rozwodzie, a 9,0 % to wdowy i wdowcy. Gmina Wisznia Mała ma dodatni przyrost naturalny. Odpowiada to przyrostowi naturalnemu 3,4 na 1000 mieszkańców gminy Wisznia Mała. W 2014 roku urodziło się 90 dzieci, w tym 56,7 % to dziewczynki i 43,3 % to chłopcy. Współczynnik dynamiki demograficznej, czyli stosunek liczby urodzeń żywych do liczby zgonów wynosi 1,04 i jest znacznie większy od średniej dla województwa oraz nieznacznie większy od współczynnika dynamiki demograficznej dla całego kraju. Na 1000 ludności gminy Wisznia Mała przypada 5,84 zgonów. Jest to znacznie mniej od wartości średniej dla województwa dolnośląskiego oraz znacznie mniej od wartości średniej dla kraju. W 2014 roku zarejestrowano 180 zameldowań w ruchu wewnętrznym oraz 104 wymeldowań.

Gmina Wisznia Mała nie poddaje się trendom obowiązującym w całym województwie dolnośląskim, gdzie następuje zmniejszenie liczby ludności i wzrasta wskaźnik obciążenia demograficznego. Poprawa sytuacji demograficznej na obszarze gminy może stanowić impuls rozwojowy w różnych sferach życia społecznego, gospodarczego i ekonomicznego, co jest podstawą możliwości wytwórczych (produkcji i usług)

oraz przyczynia się do zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej obszarów. Przekładając przewidywane procesy demograficzne na program potrzeb należy zasygnalizować konieczność tworzenia nowych miejsc pracy poprzez wykorzystanie potencjału gospodarczego rejonu, pozyskanie rynków zewnętrznych, inwestorów krajowych i zagranicznych oraz firm poszukujących nowych obszarów działalności, a także potrzebę poprawy warunków życia ludności na obszarach wiejskich poprzez sukcesywne zwiększenie dostępności usług z zakresu podstawowych i ponadpodstawowych. Analizując prognozę demograficzną dla gmin województwa dolnośląskiego do roku 2035 widać, że w gminie Wisznia Mała od roku 2020 do 2035 przewiduje się tendencję wzrostową.

Rok	Prognozowana liczba ludności		
	Kobiety	Mężczyźni	Ludność ogółem w gminie
2020	5480	5209	10689
2025	5739	5426	11165
2030	5933	5538	11471
2035	6048	5588	11636

Tabela 11 Prognozowana liczba ludności dla gminy Wisznia Mała na podstawie Prognozy demograficznej dla gmin województwa dolnośląskiego do roku 2035
(https://www.irt.wroc.pl/aktualnosc-309-prognoza_demograficzna_dla_gmin.html)

Podobnie przedstawia się prognoza dotycząca struktury według ekonomicznych grup wieku, gdzie widać od 2020 roku tendencję spadkową ludności w wieku przedprodukcyjnym. Natomiast pozytywnym zjawiskiem jest tendencja wzrostowa liczby ludności w wieku produkcyjnym. Niestety niekorzystnym zjawiskiem jest najmniejsza liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym w roku 2035.

Rok	Prognozowana liczba ludności		
	w wieku przedprodukcyjnym	w wieku produkcyjny	w wieku poprodukcyjnym
2020	2111	6611	1967
2025	2107	6759	2299
2030	2027	6934	2510
2035	1988	6949	2699

Tabela 12 Prognozowana struktura według ekonomicznych grup wieku dla gminy Wisznia Mała na podstawie Prognozy demograficznej dla gmin województwa dolnośląskiego do roku 2035
(https://www.irt.wroc.pl/aktualnosc-309-prognoza_demograficzna_dla_gmin.html)

45.1a. Analiza potrzeb i możliwości rozwoju gminy Wisznia Mała

Cel i metodologia opracowania analizy

Celem opracowania Analizy potrzeb i możliwości rozwoju gminy Wisznia Mała jest określenie, czy w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, istnieje możliwość wprowadzenia nowych obszarów inwestycyjnych, w szczególności w zakresie zabudowy mieszkalnej. Punktem wyjścia dla oszacowania możliwości i potrzeb dalszego potencjalnego rozwoju terenów inwestycyjnych na obszarze gminy, jest określenie prognozy demograficznej dla gminy Wisznia Mała. Analiza procesów demograficznych, opartych na obserwowanych na przestrzeni ostatnich lat trendów zmian liczby ludności każdej z miejscowości, w korelacji z bilansem terenów jeszcze niezainwestowanych, przeznaczonych w obowiązującym studium pod zabudowę - w granicach obszarów o zwartej strukturze funkcjonalno - przestrzennej w obrębie jednostek osadniczych - w rozumieniu art. 2 pkt 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 2003 r. o urzędowych nazwach miejscowości i obiektów fizjograficznych (zwanym dalej w skrócie "jednostkami osadniczymi") oraz w planach zagospodarowania przestrzennego, powinny dać odpowiedź, czy istnieje zapotrzebowanie na wskazywanie nowych terenów inwestycyjnych na obszarze gminy. Należy w tym wypadku podkreślić, iż prognozy przewiduje się na okres 30 lat z 30% - ową tolerancją.

Należy stwierdzić, iż studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, jest dokumentem planistycznym wyrażającym politykę przestrzenną gminy o dość ogólnym stopniu szczegółowości, w związku z czym, nie istnieje możliwość odniesienia się w sposób wiążący do tak precyzyjnych danych jak powierzchnia użytkowa zabudowy w przeliczeniu na poszczególne funkcje terenu. W wyznaczonych w Studium strefach mieszkaniowych, dopuszczalne jest lokalizowanie, oprócz funkcji mieszkalnej, również zabudowy usługowej. Już sama definicja budynku mieszkalnego jednorodzinnego określona w przepisach budowlanych, wskazuje na możliwość wydzielenie w budynku mieszkalnym lokalu użytkowego. Nie istnieje zatem możliwość określenia jednoznacznych rezerw terenowych lub zapotrzebowania na nowe tereny w rozbiciu na poszczególne funkcje, a w dodatku w odniesieniu do powierzchni użytkowej budynków.

Wydaje się, iż jedynym logicznym wskaźnikiem obrazującym stan zainwestowania obszaru gminy jak również określającym ewentualne potrzeby na nowe tereny inwestycyjne, jest bilans powierzchni terenów określonych w studium jako tereny zabudowy mieszkaniowej brutto w odniesieniu do stopnia zainwestowania tych terenów w granicach "jednostek osadniczych". W tym wypadku należy założyć maksymalne możliwości zabudowy ww. stref zabudową mieszkalną, tym bardziej, iż gmina posiada charakter rolniczy, który - z uwagi na bliskie sąsiedztwo z miastem Wrocław - stopniowo zanika na poczet rozwoju funkcji osadniczej o charakterze mieszkalnych osiedli podmiejskich (głównie część południowa gminy). Niewątpliwie tak szacowany wskaźnik, będzie miał charakter nieco ogólny, jednakże będzie obrazował sytuację przestrzenną gminy w zakresie polityki określonej w studium w odniesieniu do realizujących ją miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zainwestowania terenów poszczególnych miejscowości. W zakresie zabudowy usługowej i produkcyjnej należy stwierdzić, iż prognozowanie zapotrzebowania na tego typu tereny, jest na etapie studium trudne do określenia. Można jedynie zbadać, czy istnieją rezerwy terenowe dla potrzeb rozwoju aktywności gospodarczych, jednakże ich wykorzystanie zależy od bardzo różnych czynników, nie zawsze stanowiących pochodną procesów demograficznych danej miejscowości. W przypadku funkcji usług podstawowych, niewątpliwie należy przewidywać, iż ich rozwój będzie towarzyszył rozwojowi tkanki osadniczej, ale z uwagi na elastyczność zapisów studium pozwalających - i słusznie - na lokalizowanie usług towarzyszących funkcji mieszkalnej, zapotrzebowanie na tereny związane z usługami będzie zapewnione w ramach wyznaczonych stref mieszkalnych. Ich rozwój determinowany jest i będzie na obszarach nowych inwestycji poprzez rynkowe mechanizmy warunkowane przez popyt na dane usługi. Zadaniem Gminy jest stworzenie podstaw prawnych umożliwiających rozwój funkcji towarzyszących rozwojowi zabudowy mieszkalnej i te działania zapewnione są w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy poprzez elastyczność zapisów Studium, w zakresie możliwości lokalizacji określonego katalogu funkcji w ramach danych stref rozwoju. Niewątpliwie w przypadku terenów aktywności gospodarczej, poza analizą danych statystycznych rozwoju funkcji usługowych na przestrzeni ostatnich lat, należy wziąć pod uwagę również inne czynniki

---

⁴ ustalenia dodane uchwałą, o której mowa w przypisie 1

determinujące rozwój tego typu terenów, a w przypadku gminy Wisznia Mała, jest to niewątpliwie budowa drogi ekspresowej S-5, której przebieg stwarza ogromne możliwości rozwoju gospodarczego gminy.

Na podstawie opracowanej analizy demograficznej określono sytuację demograficzną dla każdej miejscowości i uzyskano, na podstawie ostatnich 23 lat, trendy obrazujące prognozy spadku lub przyrostu liczby mieszkańców oraz spodziewaną dynamikę tych procesów. Sporządzając bilans terenów oszacowano powierzchnię brutto niezabudowanych terenów w granicach "jednostek osadniczych", w ramach wskazanych w studium terenów zabudowy mieszkaniowej brutto oraz terenów zabudowy zagrodowej. Szacując powierzchnię terenów zabudowanych oraz przeznaczonych pod zabudowę (w obrębie "jednostek osadniczych"), uzyskane powierzchnie terenów przeliczono na potencjalne działki budowlane (o przyjętej średniej powierzchni wynoszącej 1000m²). Jako tereny korespondujące z "jednostką osadniczą" przyjęto strefy koncentracji istniejącej zabudowy oznaczone w Studium jako "tereny zabudowy mieszkaniowej brutto zainwestowane" obejmujące również kategorie terenów mieszkalnych bezpośrednio sąsiadujące i stanowiące logiczną całość pod względem urbanistycznym danej miejscowości oraz inne funkcje terenów, zlokalizowane w rejonie tych jednostek. Są to obszary charakteryzujące się z reguły bezpośrednim dostępem do uzbrojenia technicznego oraz istniejącego systemu komunikacyjnego, w obrębie których przewiduje się lokalne uzupełnienia zabudowy istniejącej.

Na podstawie obserwowanych procesów demograficznych, szacunkową liczbę mieszkańców w odniesieniu do każdej miejscowości określono w perspektywie 30-o letniej, przyjmując średni wskaźnik wynoszący 3 osoby przypadające na 1 gospodarstwo domowe (działka 1000m² odpowiada 1 gospodarstwu domowemu), z uwzględnieniem 30-o procentowej tolerancji wynikającej z niepewności procesów rozwojowych, wyrażających się możliwością zwiększenia zapotrzebowania w stosunku do wyników analizy. Dla określenia wymaganej ustawowo szacunkowej chłonności terenów wyrażonej w powierzchni użytkowej budynków, przyjęto wskaźnik średniej powierzchni użytkowej mieszkań w powiecie wrocławskim z roku 2015 (GUS - Bank danych lokalnych) wynoszącą ok. 146m².

W celu określenia zapotrzebowania na nowe tereny usługowe i produkcyjno - magazynowe, przeanalizowano dane GUS dla gminy z ostatnich 10 lat w zakresie powierzchni użytkowej nowych budynków usługowych oraz produkcyjnych i magazynowych:

Rok	Powierzchnia użytkowa budynku w zależności od funkcji (m ²)		
	usługowe	produkcyjne	magazynowe
2005	2227	1 160	
2006	24		
2007			420
2008			2 605
2009	157		1 079
2010	1065		
2011	2092		
2012			433
2013			
2014	57		5 377
2015			747
suma	ok. 5 620	1 160	10 661
		ok. 11 820	
Szacowana wielkość zapotrzebowania na rok 2045	ok. 16 860	ok. 35 460	
Szacowana wielkość zapotrzebowania na rok 2045 z tolerancją do 30%	ok. 22 500m ² powierzchnia terenów - ok. 4,5 ha	ok. 46 000m ² powierzchnia terenów - ok. 9,2 ha	

W celu przeliczenia powierzchni obszarów przeznaczonych lub dopuszczających daną funkcję związaną z aktywnością gospodarczą na powierzchnię użytkową, zastosowano wskaźnik urbanistyczny wynoszący 0,5 w odniesieniu do działki gruntu o powierzchni 1000m².

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Wisznia Mała
CZĘŚĆ I UWARUNKOWANIA

	Funkcja usługowa	Funkcja produkcyjno - składowa	Funkcja mieszana: produkcyjno - usługowa
Chłonność terenów ujętych w mpzp	Powierzchnia użytkowa budynków - ok. 280 000m ² powierzchnia terenów - ok. 56ha	Powierzchnia użytkowa budynków - ok. 110 000m ² powierzchnia terenów - ok. 22ha	Powierzchnia użytkowa budynków - ok. 1 000 000m ² powierzchnia terenów - ok. 200ha
Wnioski	Brak potrzeb wskazywania nowych terenów inwestycyjnych		

Kolejnym aspektem analizy jest określenie możliwości finansowania z budżetu gminy inwestycji w infrastrukturę techniczną, drogową i społeczną, służących realizacji zadań własnych gminy, a wynikających z potencjalnego rozwoju nowych terenów budowlanych. Ze względu na skalę opracowania studium oraz trwające procesy inwestycyjne w zakresie rozwoju infrastruktury technicznej, nie ma możliwości oszacowania kosztów uzbrojenia terenów jak również możliwości budżetowych gminy. Należy zauważyć, iż inwestycje realizowane są zgodnie z planami inwestycyjnymi, uwzględnianych corocznie w budżecie gminy. Jakkolwiek prognoza dotycząca inwestycji mających obsłużyć wszystkie niezainwestowane tereny nie jest możliwa ani zasadna, bowiem - jak wynika z przeprowadzonej analizy - gmina posiada bardzo dużą rezerwę terenów przeznaczonych pod inwestycje zapewniającą jej rozwój na długi okres czasu. Obszary opatrzone symbolem MZ - "tereny zabudowy mieszkaniowej brutto, projektowane - zorganizowane" oraz R(M) - "tereny zabudowy mieszkaniowej brutto, projektowane - rezerwy" dotyczą zorganizowanej działalności inwestycyjnej. Są to obszary mogące być aktywizowane po uznaniu przez Radę Gminy inwestycji za korzystną z punktu widzenia rozwoju gospodarczo – społecznego gminy, mające charakter rezerw umożliwiających zorganizowaną działalność inwestycyjną. W celu zobrazowania wielkości spodziewanego zapotrzebowania, w tabeli dotyczącej bilansu terenów dla poszczególnych wsi w odniesieniu do obowiązujących planów miejscowych dotyczących terenów poza "jednostkami osadniczymi", wskazano szacowaną długość dróg oraz sieci wodociągowej i kanalizacji sanitarnej, przyjmując wskaźnik 100mb. na każdy hektar terenów inwestycyjnych. Dla terenów zaliczonych do "jednostek osadniczych" założono brak konieczności inwestycji infrastrukturalnych (głównie uzupełnienia istniejącej tkanki zabudowy zlokalizowanej przy istniejących ciągach komunikacyjnych).

W zakresie otrzymanych wyników analitycznych, należy wziąć również pod uwagę aspekt społeczny, środowiskowy oraz ekonomiczny. Gmina zainteresowana jest tworzeniem podstaw prawnych dla rozwoju, w szczególności terenów związanych z aktywnością gospodarczą. Niezwykle istotnym aspektem polityki przestrzennej Gminy, jest posiadanie oferty terenowej w postaci obszarów przygotowanych dla lokalizacji inwestycji produkcyjno - usługowych, generujących znaczne wpływy do budżetu gminnego z tytułu podatków. Działania te wspierają również sytuację ekonomiczną mieszkańców gminy poprzez potencjalny wzrost zatrudnienia towarzyszący powstawaniu oraz funkcjonowaniu ww. inwestycji. Należy wziąć pod uwagę fakt, iż analiza wielkości powierzchni zabudowy obiektów powstających w okresie ostatnich 10 lat nie może być jedyną przesłanką dla określenia możliwości rozwoju nowych terenów inwestycyjnych, ponieważ nie uwzględnia ona bardzo istotnego aspektu związanego z budową drogi ekspresowej biegnącej przez teren gminy. Jest to czynnik generujący bardzo duże zapotrzebowanie na nowe obszary produkcyjno - usługowe.

W przypadku rozwoju nowych terenów budowlanych związanych z mieszkalnictwem, usługami oraz przemysłem, przedstawione wnioski płynące z analiz demograficznych oraz dotyczących rozwoju funkcji aktywności gospodarczej na przestrzeni ostatnich lat, nie dotyczą obszarów:

- będących własnością gminy, gdzie należy dopuszczać rozwój nowych terenów inwestycyjnych bez względu na otrzymane wyniki analityczne, ze względu na istotny interes społeczny wynikający z możliwego pozyskania wpływów budżetowych związanych z późniejszą sprzedażą lub dzierżawą ww. terenów;
- w pasie terenów sąsiadujących z drogą ekspresową (rozwój terenów aktywności gospodarczej) - ze względu na możliwość pozyskania istotnych wpływów do budżetu z tytułu podatków oraz wspierania rozwoju lokalnego rynku pracy;
- na obszarach zdegradowanych - np. tereny poeksploatacyjne (rozwój terenów aktywności gospodarczej) - poza ww. aspektami ekonomicznymi, ze względu na wspieranie właściwego zagospodarowania obszarów stanowiących potencjalne miejsce degradacji środowiska związane np. z powstawaniem nielegalnych składowisk odpadów;
- na obszarach w rejonie funkcjonujących obiektów lub terenów aktywności gospodarczej, stanowiących ich dalszy rozwój.

⁵ **5.1b. Bilans terenów**

Lp.	Miejscowość	Mieszkańcy 2015r	Prognoza 30-o letnia (do 2045r.)	Tolerancja 30%	Szacowane zapotrzebowanie na nowe tereny (mieszkalnictwo)		Szacowana chłonność terenów w obrębie jednostki osadniczej	Szacowana chłonność terenów objętych mpzp	Suma kol. 7 i 8	Szacowana chłonność w przeliczeniu na powierzchnię użytkową budynków	Szacunkowa długość zapotrzebowania na sieci i infrastr. tech. oraz drogi	Wnioski w zakresie potrzeb i możliwości wyznaczania nowych terenów mieszkaniowych w Studium lokalizowanych poza granicami jednostek osadniczych oraz poza terenami objętymi mpzp
					W przeliczeniu na ha)	W przeliczeniu na powierzchnię użytkową budynków						
	<i>1.</i>	<i>2.</i>	<i>3.</i>	<i>4.</i>	<i>5.</i>	<i>6.</i>	<i>7.</i>	<i>8.</i>	<i>9.</i>	<i>10.</i>	<i>11.</i>	<i>12.</i>
1.	Krynitzno	481	706	920	14,6 ha	21 320m ²	30 ha	13 ha	43 ha	62 780m ²	1300 mb	Brak możliwości
2.	Krzyżanowice	492	900	1170	22,6 ha	33 000m ²	14 ha	-	14 ha	20 440m ²	0	Istnieje możliwość
3.	Ligota piękna	1009	1725	2240	41 ha	59 860m ²	33 ha	1 ha	34 ha	49 640m ²	100 mb	Istnieje możliwość
4.	Machnice	204	trend malejący	-	-	-	0,7 ha	-	0,7 ha	1 020m ²	0	Brak możliwości
5.	Malin	595	359	954	12 ha	17 520m ²	20 ha	8 ha	28 ha	40 880m ²	800 mb	Brak możliwości
6.	Mienice	287	345	450	5,4 ha	7 880m ²	9 ha	9 ha	18 ha	26 280m ²	900 mb	Brak możliwości
7.	Ozorowice	444	653	850	13,5 ha	19 710m ²	52 ha	38 ha	90 ha	131 400m ²	38000 mb	Brak możliwości
8.	Pierwoszków	235	313	410	5,8 ha	8 470m ²	37 ha	-	37 ha	54 020m ²	0	Brak możliwości
9.	Piotrkowiczki	379	392	510	4,4 ha	6 420m ²	18 ha	7 ha	25 ha	36 500m ²	700 mb	Brak możliwości
10.	Psary	1073	1435	1865	26,4 ha	38 540m ²	12 ha	-	12 ha	17 520m ²	0	Istnieje możliwość
11.	Rogóż	393	642	835	14,7 ha	21 460m ²	12 ha	9 ha	21 ha	30 660m ²	900 mb	Brak możliwości
12.	Strzeszów	1064	1126	1465	13,4 ha	19 560m ²	15 ha	-	15 ha	21 900m ²	0	Brak możliwości
13.	Szewce	1007	1560	2030	34,1 ha	49 790m ²	15 ha	7 ha	22 ha	32 120m ²	700 mb	Istnieje możliwość
14.	Szymanów	944	1955	2540	53,2 ha	77 670m ²	18 ha	4 ha	22 ha	32 120m ²	400 mb	Istnieje możliwość
15.	Wisznia Mała	815	1230	1600	26,2 ha	38 250m ²	32 ha	5 ha	37 ha	54 020m ²	500 mb	Brak możliwości
16.	Wysoki Kościół	127	145	190	2,1 ha	970m ²	15 ha	-	15 ha	21 900m ²	0	Brak możliwości
	Razem w Gminie	9549	13486	18029	ok. 594 ha	ok. 306 240m ²	ok. 333 ha	ok. 101 ha	ok.434 ha	ok. 500 340m ²	ok. 44 300 mb	

⁵ *ustalenia dodane uchwałą, o której mowa w przypisie 1*

5. 2 . RYNEK PRACY

Położenie blisko Wrocławia stanowi jeden z głównych atutów sprzyjających rozwojowi gminy. Sąsiedztwo aglomeracji wrocławskiej stwarza dogodne warunki prowadzenia działalności gospodarczej wnosząc zapotrzebowanie dla sektorów gospodarki, które z uwagi na warunki urbanistyczne czy pewne normy nie mogą być ulokowane w mieście.

	2003	2004	2005	2006
Ogółem	683	709	753	777
Sektor publiczny				
podmioty gospodarki narodowej ogółem	14	16	17	17
państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego ogółem	10	12	14	14
spółki handlowe	1	1	1	1
spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	1	1	1	1
Sektor prywatny				
podmioty gospodarki narodowej ogółem	669	693	736	760
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	569	586	622	631
spółki handlowe	35	41	46	53
spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	13	14	15	16
Spółdzielnie	3	3	3	3
stowarzyszenia i organizacje społeczne	5	5	8	13

Tabela 30 Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON wg sektorów własnościowych

Na koniec roku 2006 działało na terenie gminy 777 podmiotów gospodarczych, z czego 760 to podmioty gospodarcze sektora prywatnego. W gminie (marzec 2008r.) jest 837 podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w ewidencji działalności gospodarczej

Na terenie gminy działa 631 osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, 53 spółki handlowe i 16 spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego. Wśród większych przedsiębiorstw zarejestrowanych na terenie gminy wskazać możemy m.in.:

Według danych uzyskanych z GUS ilość podmiotów na terenie gminy Wisznia Mała na przestrzeni 10 ostatnich lat systematycznie wzrasta, co przełożyło się na wzrost miejsc pracy, a tym samym spadek bezrobocia. Mieszkańcy mają zapewniony dostęp do sklepów spożywczych i ogólnoprzemysłowych. W większych sołectwach zlokalizowane są sklepy spożywczo – przemysłowe. Dostępność stacji benzynowej również jest wystarczająca, na terenie gminy zlokalizowane są dwie stacje we wsi Wisznia Małej i Ligocie Pięknej. Mieszkańcy korzystają również z placówek usługowych, w tym z usług Banku Spółdzielczego w Wiszni Małej.

Zatrudnienie

ogółem	Jednostka gospodarcza	777
Sektor publiczny		
podmioty gospodarki narodowej ogółem	Jednostka gospodarcza	17
państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego ogółem		14
przedsiębiorstwa państwowe		0
spółki handlowe		1
spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego		1
państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego, gospodarstwa pomocnicze		0
Sektor prywatny		
podmioty gospodarki narodowej ogółem	Jednostka gospodarcza	760
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą		631
spółki handlowe		53
spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego		16
spółdzielnie		3
fundacje		0
stowarzyszenia i organizacje społeczne		13
Jednostki zarejestrowane		

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Wisznia Mała
CZĘŚĆ I UWARUNKOWANIA

ogółem	Jednostka gospodarcza	777
sektor publiczny		17
sektor prywatny		760

Tabela nr 31. Zatrudnienie w działach gospodarki narodowej

Główne źródło utrzymania

Bardzo powszechnym zjawiskiem na obszarach wiejskich jest wysoki odsetek osób utrzymujących się z rent i emerytur. W dużym stopniu jest to spowodowane starzeniem się społeczeństwa, które obserwujemy na terenie gminy. 40% mieszkańców gminy Wisznia Mała utrzymuje się z pracy najemnej i 11% zatrudnionych pracuje w gospodarstwie rolnym. Tylko 8% mieszkańców prowadzi własną działalność gospodarczą poza rolnictwem.

Źródło utrzymania	Liczba pracujących ogółem	mężczyźni	kobiety
Ogółem	4 478	2 264	2 214
Praca poza rolnictwem, najemna	1 816	975	841
Praca na własny rachunek lub z najmu	352	257	95
Praca w rolnictwie	509	300	209
Emerytura	784	289	495
Renta	675	279	396
Inne niezarobkowe	338	161	177

Tabela nr 32. Struktura ludność według głównego źródła utrzymania, według płci

Pracujący wg płci		
ogółem	osoba	814
mężczyźni	osoba	447
kobiety	osoba	367
Bezrobotni zarejestrowani wg płci		
ogółem	osoba	429
mężczyźni	osoba	177
kobiety	osoba	252

Tabela nr 33. Zatrudnienie i bezrobocie w gminie.

Rok	Pracujący	Bezrobotni	
		ogółem	w tym kobiety
1993	704	353	brak danych
1995	737	361	238
1997	664	131	101
2004	631	590	308
2005	785	564	314
2006	814	429	252
2007	1816	282	174

Tabela nr 34. Zmiany w zatrudnieniu i bezrobociu w czasie.

Liczba bezrobotnych w gminie zwiększyła się w okresie 1993-2004 z niespełna 353 do 590. Wśród ogółu bezrobotnych przeważają kobiety. Najwięcej bezrobotnych znajduje się w grupie osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym, a następnie podstawowym i niepełnym podstawowym. Sytuacja związana z bezrobociem pod wieloma względami podobna jest do sytuacji gmin rolniczych, które przez dłuższy czas funkcjonowały w otoczeniu PGR-ów. Korzystne jest w tym wypadku dla gminy sąsiedztwo Wrocławia, który daje pracę dużej części mieszkańców Wiszni Małej.

Obserwuje się w 2008r zmniejszenie ilości bezrobotnych do połowy w stosunku do najgorszego roku 2004. Obserwuje się stały wzrost zatrudnionych w sektorze prywatnym od 478 w roku 1997 do 760 w roku 2006. W roku 2002r wyłącznie w rolnictwie zatrudnionych było 6 osób na 646 zatrudnionych ogółem, 357 osób

w przemyśle a 283 w innych działach . Wg. stanu na 31.12.2007 długotrwale bezrobotnych zarejestrowanych w PUP było 147 osób (52,1% ogółu bezrobotnych) z czego 108 kobiet.

Pomimo, iż Gmina Wisznia Mała jest gminą o charakterze rolniczym, w sektorze rolniczym znajduje pracę jedynie 1% zatrudnionych na terenie gminy.

Położenie stanowi jeden z głównych atutów sprzyjających rozwojowi gminy. Sąsiedztwo aglomeracji stwarza dogodne warunki prowadzenia działalności gospodarczej wnosząc zapotrzebowanie dla sektorów gospodarki, które z uwagi na warunki urbanistyczne czy pewne normy nie mogą być ulokowane w mieście. Istnieją również takie pozytywne cechy jak dostęp do alternatywnych możliwości znalezienia zatrudnienia, czy na przykład wyboru szkoły.

Większe zakłady i miejsca pracy

Piotrkowiczki, Pierwoszków, Wisznia Mała, Ligota Piękna, Ozorowice - Fermy drobiu	
Psary	Openplast Perfand Sajmet. S.j. Obrabiarki sterowane numerycznie, frezarki, tokarki Savi Inwestycje. Sp. z o.o. Savi Technologie. Sp. z o.o. Tel Force One SA Urban. Ogrodzenia, bramy, furtki Baby Max - Supermarket dla dzieci Grapol Sp. z o.o. Extherm-2 BMW Stando Service Boćko. Stolarstwo. Producent mebli na zamówienie Budinpol. Materiały budowlane Dolnośląskie Centrum Logistyczne. Sp. z o.o. Lechpol Limex. Importer obuwia i odzieży. Przedstawiciel firmy Gezer Motip Dupli Polska. Sp. z o.o. PPH „ZELMET”
Wisznia Mała	Alta. Sp. z o.o. Producent przyczep i zabudów samochodowych. Dozorowany montaż żurawi GL-Pumeks. Zakład wyrobów piankowych Trak. Przedsiębiorstwo produkcyjno - handlowo - usługowe. Tartak Hanbud. S.J.
Szewce	Przedsiębiorstwo „STRATUS”
Kryniczno	Zakład Piekarniczy JULKA, Dipol
Rogoź	Ubojnia
Szymanów	Ceramix SC. Producent podokienników ceramicznych szklwionych Glasspol. Pustaki szklane. Załuski M. Masarnia Zakład Przetwórstwa Tuszek Drobiowych
Strzeszów	Austropol-Soki. Sp. z o.o. Woda Pałacowa. Produkcja i dystrybucja wody źródlanej Auto-Test. Zakład mechaniki i diagnostyki Pisarek Czesław. Gospodarstwo rolne
Ligota Piękna	Zakład Szycia Odzieży IML Zakład Wylęgu Drobiu
Szewce - Szymanów	Jamp. Instalacje elektryczne. Wykonawstwo, projektowanie Komar Feliks. Opał Rega. Masarnia Stratus. Sp.j. Produkcja i sprzedaż mebli biurowych Lotnisko Sportowe
Raków Wielki	Wojskowy Ośrodek Jeździecki

Tabela nr35. Największe zakłady produkcyjne w gminie.

5.3. MIESZKALNICTWO

Następuje stały, szybki wzrost standardu zamieszkiwania, wyposażenia i zamożności gospodarstw domowych. Wynika to głównie z faktu, że przyjezdnymi do gminy są ludzie głównie zamożni budujący tu domy i rezydencje. Wyposażenie mieszkań rolników również się zmienia na korzyść, wzrasta dostępność urządzeń technicznych i wyposażenia oraz materiałów budowlanych.

Zasoby mieszkaniowe w gminie		
mieszkania	mieszkanie	2 424
izby	izba	11 372
powierzchnia użytkowa mieszkań	m ²	258 669
Mieszkania wyposażone w instalacje techniczno-sanitarne		
wodociąg	mieszkanie	2 350
ustęp spłukiwany	mieszkanie	2 076
łazienka	mieszkanie	2 118
centralne ogrzewanie	mieszkanie	1 982
gaz sieciowy	mieszkanie	504
Mieszkania wyposażone w instalacje - w % ogółu mieszkań		
wodociąg	%	96,9
łazienka	%	87,4
centralne ogrzewanie	%	81,8
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania		
1 mieszkania	m ²	106,7
na 1 osobę	m ²	32,1

Tabela nr 36. Standard mieszkań w gminie.

Mieszkania oddane do użytkowania w 2006 roku		
Mieszkania ogółem	miesz.	55
izby	izba	307
powierzchnia użytkowa	m ²	7 891
indywidualne		
mieszkania	miesz.	54
izby	izba	304
powierzchnia użytkowa	m ²	7 827
Budynki nowe oddane do użytkowania		
ogółem	bud.	63
mieszkalne	bud.	51
niemieszkalne	bud.	12
Pow. użytkowa w nowych budynkach mieszkalnych	m ²	7 648
powierzchnia użytkowa nowych budynków niemieszkalnych	m ²	624
kubatura nowych budynków ogółem	m ³	40 755
kubatura nowych budynków mieszkalnych	m ³	37 799
Budownictwo indywidualne		
ogółem	bud.	63
mieszkalne	bud.	51
kubatura nowych budynków ogółem	m ³	40 755
kubatura nowych budynków mieszkalnych	m ³	37 799

Tabela nr37. Tempo budownictwa w jednym roku 2006.

Gmina:	pow. użytkowa mieszkań w m ² / 1 os.	przeciętna liczba osób w mieszkaniu	przeciętna liczba osób na izbę
WISZNIA MAŁA	19,4	4,3	1,0
DŁUGOŁĘKA	18,9	4,4	1,0
OBORNIKI ŚL.	19,7	3,8	0,9
TRZEBNICA	17,7	3,6	1,0
GM. WIEJSKIE	19,4	3,9	0,98
WOJ. DOLNOŚLĄSKIE.	19,1	3,2	0,9
POLSKA	18.5	3.3	0.95

Tabela nr 38. Porównanie zasobów mieszkaniowych 2006r.

Rok	Wskaźniki zasobów mieszkaniowych gminy Wisznia Mała				
	ilość mieszkań	ilość izb	przeciętna pow. użytk. mieszk. na 1 osobę (w m ²)	przeciętna liczba osób na mieszkanie	przeciętna liczba osób na izbę
1986	1571	6177	17,2	4,17	1,06
1993	1629	6746	19,6	4,14	1,00
1995	1645	6846	19,4	4,2	1,02
1997	1663	6950	19,4	4,3	1,0
2002	2 019	9 394	-	-	-
2006	2 424	11 372	32,1	3,28	0,70

Tabela 39. Zasoby mieszkaniowe w gminie na przestrzeni ostatnich 20 lat.

5. 4. USŁUGI

Usługi oświaty

Do szkół podstawowych na terenie gminy w roku szkolnym 2007/2008 uczęszcza 533 uczniów. Największa liczba uczniów uczy się w SP w Psarach, a najmniej w SP w Strzeszowie. Szkoły podstawowe posiadają niejednorodną bazę lokalową i sportową. W gminie funkcjonuje jedno pełne przedszkole (Strzeszów). Ponadto oddziały przedszkolne -zerówki znajdują się przy pozostałych szkołach podstawowych. Ilość dzieci uczęszczających do przedszkoli w roku szkolnym 2007/2008 wynosi 83, stan techniczny obiektów jest stosunkowo słaby, zapotrzebowanie nie jest w pełni zaspokojone. Istnieje ponadto przedszkole społeczne w Szewcach.

placówka	Lokalizacja/ Obsługa uczniów z miejscowości	Ilość uczniów 2007/2008	Ilość dzieci w zerówce
Przedszkole	Strzeszów, wszystkie miejscowości		50
Punkt przedszkolny	Szewce „Mały Szewczyk”		15
4 oddziały przedszkolne w szkołach	Wisznia Mała, Psary, Szewce i Kryniczno		
1. Szkoła Podstawowa Szewce	Szewce, Ozorowice, Panowice	121	15
2. Szkoła Podstawowa Kryniczno	Kryniczno, Ligota Piękna, Rogoż, Malin,	150	17
3. Szkoła Podstawowa Strzeszów		71	49
4. Szkoła Podstawowa Psary	Psary, Szymanów, Krzyżanowice	158	18
5. Szkoła Podstawowa Wisznia Mała	, Machnice Mienice Pierwoszków Piotrowiczki Wysoki kościół	148	20
Gimnazjum Szewce	Szewce, Ozorowice, Strzeszów Wisznia Mała Machnice Mienice Pierwoszków Piotrowiczki Wysoki kościół	134	
Gimnazjum Kryniczno	Kryniczno Ligota Piękna, Rogoż, Malin, Psary, Szymanów, Krzyżanowice	124	
Oddziały Przedszkolne przy SP	Wisznia Mała, Piotrkowiczki, Szewce, Kryniczno, Psary		
Razem		533	83

Tabela nr 40. Lokalizacja placówek oświaty w gminie Wisznia Mała.

W oświacie ogółem zatrudnionych jest 121 nauczycieli.

Na terenie gminy jest zorganizowane dowożenie uczniów szkół podstawowych i gimnazjów. Dowożenie do szkół odbywa się własnym środkiem transportu gminy i przewoźnikiem PKS. Ogółem dojeżdża 338

uczniów, tj. 42,78 % uczniów uczęszczających do szkół podstawowych i gimnazjum. Gminnym środkiem transportu uczniowie dowożeni są do szkoły podstawowej w Szewcach i Wiszni Małej, Krynicznie oraz do gimnazjum w Krynicznie, w Szewcach i filii gimnazjum w Wiszni Małej.

Na terenie gminy nie ma szkoły średniej, dlatego też młodzież kończąca lokalne gimnazja, dalej może się kształcić m.in. w liceach znajdujących się w Trzebnicy, Obornikach Śląskich i we Wrocławiu. Jednocześnie dla tej młodzieży, która wybierze dalszą drogę edukacyjną, czekają choćby 22 wyższe, wrocławskie uczelnie, wśród których prym od lat wiedzie Politechnika Wrocławska i Uniwersytet Wrocławski.

Usługi zdrowia

Gmina Wisznia Mała posiada dosyć ubogą infrastrukturę służby zdrowia. W zakresie leczenia zamkniętego mieszkańcy gminy obsługiwani są przez szpitale we Wrocławiu i Trzebnicy. Na terenie gminy funkcjonuje jeden SPZOZ mieszczący się w Wiszni Małej, który świadczy usługi z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej oraz stomatologicznej i ginekologicznej. Zatrudnia 5 lekarzy. Są też gabinety stomatologiczne prywatne. W gminie zarejestrowanych jest 5 niepublicznych zakładów opieki zdrowotnej. Część mieszkańców korzysta z gabinetów w Pęgowie, mieszkańcy Szymanowa i Psar z Przychodni w Widawie (ZOZ Psie Pole Wrocław), a część mieszkańców Krzyżanowic korzysta z praktyki lekarza rodzinnego na ul. Poświętnej i z usług Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego we Wrocławiu przy ul. Kamińskiego 73a. Bliskość Wrocławia i Trzebnicy pozwalają mieszkańcom na korzystanie z tam usytuowanych usług medycznych, zarówno w lecznictwie zamkniętym, jak i otwartym. Usługi te stanowią znaczne uzupełnienie co do zakresu i dostępności świadczeń medycznych w gminie. Także w zakresie ratownictwa medycznego gmina obsługiwana jest przez Wrocław i Trzebnicę, ponieważ na jej terenie nie ma oddziału pogotowia ratunkowego. W Wiszni Małej jest jedyna apteka w gminie.

Pomoc społeczna

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej mieszczący się we wsi Wisznia Mała jest instytucją, która wykonuje działania z zakresu pomocy społecznej w gminie. Na terenie gminy nie ma placówek opiekuńczych.

Kultura, sport i rekreacja

Zadaniem własnym gminy jak precyzuje ustawa o samorządzie gminnym jest prowadzenie działalności w zakresie kultury. Zadania z zakresu upowszechniania kultury w gminie pełnią takie placówki jak: gminne ośrodki kultury, biblioteki gminne, świetlice wiejskie i kościoły.

Realizacja tych zadań zależy między innymi z położenia gminy. Bliskość Wrocławia- silnego ośrodka upowszechniania kultury, sprawia, że mieszkańcy mają zapewniony dostęp do instytucji kultury takich jak teatry, kina, opera czy operetka, mogą także uczestniczyć w imprezach kulturalnych we Wrocławiu. W związku z tym gmina realizuje zadania własne dotyczące kultury w innym obszarze niż krzewienie "kultury wysokiej".

Gmina Wisznia Mała nie posiada instytucji kultury: teatrów, kin itp. i nie jest to konieczne przez wspomnianą już bliskość Wrocławia. Gmina Wisznia Mała w ramach swoich zadań zajmuje się upowszechnianiem kultury popularnej i sportu, gdyż takie są oczekiwania mieszkańców. Realizuje go w oparciu o Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji, świetlice oraz boiska sportowe.

Placówki te są dobrze wyposażone i w większości w dobrym stanie technicznym. Na terenie gminy organizowane są imprezy sportowo-rekreacyjne, festyny, dożynki, zawody wędkarskie, rozgrywki piłki nożnej. Dwa z boisk posiadają szatnie tj. w Ligocie Pięknej i Szewcach. Kolejne trzy zostały wyposażone w szatnie kontenerowe (Kryniczno, Wisznia Mała, Strzeszów).

Wartym zanotowania jest fakt, że w gminie krzewiona jest także kultura ludowa. Na terenie gminy (w Piotrkowiczkach) mieszka i tworzy ludowa poetka- p. Halina Biarda, w Szymanowie działa zespół ludowy "Szymanowianie", a w Strzeszowie również istnieje zespół ludowy.

Instytucje kultury, sportu i rekreacji w gminie.

- Ośrodek Kultury Sportu i Rekreacji w Wiszni Małej- zatrudnia 3 pracowników na cały etat, a usługi księgowo świadczy podmiot gospodarczy. Stan techniczny budynku został oceniony jako dobry a wyposażenie zadawalające. Ośrodek Kultury posiada salę konferencyjną, salę szachowo-warcabową i dyskotekę.
- Do Ośrodka Kultury należy Ośrodek Wodny usytuowany w Wiszni Małej z domkami campingowymi na 12 miejsc, polem biwakowym, kąpieliskiem. Ośrodek w okresie letnim posiada nadzór ratowniczy. Możliwe jest także wypożyczenie kajaków i rowerów wodnych. Na terenie ośrodka działa siłownia.

- Dom kultury w Piotrkowiczkach - posiada salę widowiskową na 200 miejsc. Sala ta jest bardzo dobrze wyposażona. Jest wypożyczana do organizacji uroczystości, wesel itp. Organizowane są tam bale sylwestrowe, zabawy szkolne, przedstawienia. Spośród odbywających się w Piotrkowiczkach imprez cyklicznych należałoby wymienić: Ogólnopolski Turniej Osób Niepełnosprawnych w warcabach, ogólnopolski Memoriał Warcabowy im. Mariana Ratkowskiego.
- Dom kultury w Krynicznie - posiada salę widowiskową na 150 miejsc i scenę, są tam organizowane duże imprezy.
- Świetlice - na terenie gminy funkcjonują świetlice
- Świetlica w Krynicznie ul. Parkowa
- Świetlica w Ligocie Pięknej ul. Główna
- Świetlica w Ligocie Pięknej ul. Na Kolonii
- Świetlica w Malinie ul. Główna 82
- Świetlica w Mienicach
- Świetlica w Ozorowicach
- Świetlica w Pierwoszowie
- Świetlica w Piotrkowiczkach
- Świetlica w Rogożu
- Świetlica w Strzeszowie
- Świetlica w Szewcach
- Świetlica w Szymanowie ul. Parkowa
- Świetlica w Wysokim Kościele
- Świetlica w Wiszni Małej ul. Szkolna 1

W każdej wsi jest boisko sportowe, trawiaste, niektóre mają szatnie, Jest 30 placów zabaw dla dzieci, urządzonych, nowoczesnych, bezpiecznych,

Biblioteki

W gminie działa jedna biblioteka gminna w Wiszni Małej (w budynku OKSiR) oraz filia biblioteki w Piotrkowiczkach (w budynku domu kultury). W bibliotekach zatrudnionych jest 2 pracowników - w Wiszni Małej na cały etat, w Piotrkowiczkach na pół etatu. Biblioteka nie posiada komputera. Stan techniczny bibliotek został oceniony jako dobry. Biblioteka wraz z filią posiada 34 220 woluminy. W roku 2006 z bibliotek skorzystało 549 osób, osoby te wypożyczyły 16 421 książek, na jednego mieszkańca gminy przypadało więc ponad 2 książki, ilość ludności na placówkę - 4 025, czytelnicy na 1000 ludzi - 68,79.

Usługi handlu

Usługi handlowe są stosunkowo dobrze rozwinięte. W gminie funkcjonuje kilka sklepów - pawilonów handlowych. Są to prywatne sklepy z artykułami spożywczo - przemysłowymi. Kilka obiektów posiada charakter usług wbudowanych w parterach domów jednorodzinnych inne są wolnostojącymi pawilonami. Najwięcej obiektów handlowych znajduje się na terenie wsi Wisznia Mała i Psary. Stan techniczny obiektów handlowych na ogół dobry - jest ich razem 38.

Usługi gastronomii

Usługi gastronomii są słabo rozwinięte. Standard usług jest niski. Większość punktów usługowych służy obsłudze miejscowej ludności i ewentualnie niezbyt wybrednym podróżnym. Uwzględniając niskie lokalne zapotrzebowanie na tego typu usługi, należy stwierdzić, że są one wystarczające, zaś rozwijające się na terenie gminy usługi związane z trasą Wrocław - Poznań spowoduje wzrost zapotrzebowania na usługi o wyższym standardzie.

Usługi rzemiosła

Usługi rzemiosła występujące na terenie gminy związane są przede wszystkim z blacharstwem i mechaniką pojazdową oraz budownictwem i stolarstwem. Istnieje kilkanaście punktów świadczących takie usługi. W większości przypadków zakłady te posiadają charakter niewielkich obiektów, nie stanowiących większego zagrożenia dla środowiska przyrodniczego oraz standardu życia mieszkańców. Kilka - naprawa autobusów - jest nieprawidłowo zlokalizowanych w zabudowie mieszkaniowej, Są warsztaty naprawcze sprzętu RTV i AGD itp.

Produkcja

Zakłady produkcyjne występujące na terenie gminy to w przeważającej większości obiekty hodowlane i inne związane z produkcją rolną. W gminie funkcjonuje 14 większych zakładów produkcji rolnej. Ponadto w południowej części gminy znajdują się obiekty produkcyjne związane z warzywnictwem. Na terenie gminy funkcjonuje kilka niewielkich zakładów produkcji przemysłowej o znikomym stopniu szkodliwości dla środowiska naturalnego. Są to m.in.: zakład produkcji plandek w Wiszni Małej, zakład krawiecki w Ligocie Pięknej, zakład stolarski w Szewcach, zakład wyrobów piankowych w Wiszni Małej, piekarnia w Krynicznie i Szewcach, zakład wytwarzania artykułów z gumy w Malinie, ubojnie i masarnie, produkcja perfum i okien i inne.

Składy i bazy

Składy i bazy występują nielicznie. Związane są przede wszystkim ze składowaniem materiałów budowlanych oraz środków do produkcji rolnej. W wielu przypadkach posiadają charakter tymczasowy. Nie stanowią one zagrożenia dla środowiska naturalnego ani standardu życia miejscowej ludności. Powstały hurtownie materiałów budowlanych, roślin ozdobnych i zespół hurtowni w Psarach. Ilość hurtowni wzrasta i stale potrzebne są tereny na inwestycje.

Cmentarze

Na terenie gminy funkcjonują 4 czynne cmentarze. Znajdują się one we wsiach: Psary, Szewce, Kryniczno, Wysoki Kościół. Cmentarze w Krynicznie i Wysokim Kościele znajdują się w bezpośrednim sąsiedztwie kościołów, w centrum wsi. Cmentarze w Psarach i Szewcach zlokalizowane są poza zabudową.

6. UWARUNKOWANIA ZWIĄZANE Z BEZPIECZEŃSTWEM LUDNOŚCI I JEJ MIENIA, W TYM OBSZARY NARAŻONE NA NIEBEZPIECZEŃSTWO POWODZI

6.1. Zagrożenie powodziowe

Potencjalnym zagrożeniem środowiska naturalnego, w tym szczególnie środowiska życia człowieka występującym terenie gminy Wisznia Mała jest zagrożenie powodziowe występujące w rejonie rzeki Widawy, przepływającej przez obszar gminy jej południową granicą. Widawa jest największym ciekim na obszarze gminy. Liczne tereny są zagrożone podsiąkaniem oraz zalewaniem wodami powodziowymi (ze szczególnym uwzględnieniem powodzi z 1997 roku). Na terenach zalanych powodzią w 1997r. znalazła się zabudowa części wsi: Psary, Krzyżanowice, Szymanów i Szewce. Miejscowości te leżą w bezpośrednim sąsiedztwie rzeki Widawy, co powoduje, że są podtapiane wodami pochodzącymi z jej zlewni. Zagrożenia powodziowe na obszarze gminy Wisznia Mała mogą wiązać się z powodzią wynikającymi z cofki z rzeki Odry, powodzią opadowymi powstającymi z deszczu nawalnego oraz z powodzią roztopowymi związanymi z wodami powierzchniowymi. Na podstawie danych historycznych można wytypować obszary zagrożone powodzią. W wyniku powodzi z 1997 roku zalane zostały części zabudowy wsi: Psary, Krzyżanowice, Szymanów i Szewce. Zniszczone zostało 421 ha gruntów ornych, 40 ha użytków zielonych, wały ochronne na odcinku 200 m i 6 budowli hydrotechnicznych. W obrębie gminy znajduje się jeden wodowskaz na rzece Widawie, zlokalizowany we wsi Krzyżanowice. Znajduje się on na 11,2 km rzeki. Stan ostrzegawczy wynosi 150cm, a stan alarmowy 200cm. Podstawowym zabezpieczeniem przeciwpowodziowym są obwałowania na rzece Widawie, które zabezpieczają przed zalaniem do stanu na wodowskazie 280-290 cm we wsi Krzyżanowice. Dla wyeliminowania zalewania terenów zainwestowanych niezbędna jest budowa nowego systemu obwałowań

6.2. Zagrożenie pożarami

Na terenie gminy istnieje również zagrożenie pożarami. Lasy na terenie gminy są administrowane przez Nadleśnictwo Oborniki Śląskie i zaliczono je do II klasy zagrożeń pożarowych. Najbardziej zagrożone są miejscowości przylegające do większych kompleksów leśnych: Pierwoszków i Ozorowice.

6.3. Zagrożenie ze strony rolnictwa

Ze względu na korzystne warunki glebowe i klimatyczne, uprawa zbóż i upraw okopowych prowadzona jest na obszarze niemal całej gminy. Rolnictwo ma zasadniczy i bardzo negatywny wpływ na retencję i jakość wód powierzchniowych. Głównym zaś zagrożeniem dla środowiska naturalnego, związanym z tym rodzajem aktywności, jest używanie pestycydów oraz nawozów sztucznych z zawartością fosforanów. Zwiększony dopływ substancji chemicznych ma negatywny wpływ na równowagę biologiczną cieków rzecznych.

W ostatnim okresie obserwuje się na terenie gminy narastające zjawisko odłogowania łąk. Taki sposób gospodarki rolnej jest pozytywnym objawem, jednak przedłużanie się okresu odłogowania użytków zielonych bez ich zalesiania, może prowadzić do znacznego osłabienia gleby, a w rezultacie znacznej erozji powierzchniowej. Jednocześnie odłogowanie wiąże się często z ich wypalaniem w okresie jesiennym lub wczesnowiosennym. Wpływa to negatywnie na różnorodność gatunkową traw, jak też na różnorodność fauny. Większość gatunków ginie podczas wypalania pozostawiając monokultury gatunków najbardziej odpornych. Wypalanie traw pośrednio powoduje zamieranie gatunków ryb wrażliwych na zanieczyszczenia.

6.4. Zagrożenie ze strony mieszkalnictwa

Nadmierny rozwój bazy mieszkaniowej powoduje zwiększenie zapotrzebowania na energię ciepłą, co wiąże się ze zwiększeniem emisji zanieczyszczeń do atmosfery oraz zwiększone zapotrzebowanie na wodę. Nadmierne zużycie wody powoduje zwiększenie się ilości ścieków. Szczególne zagrożenie stanowi nieuporządkowany system gospodarki ściekowej i odpadowej. Koszty i niewygodą związana z wywożeniem ścieków stają się powodem stosowania nieprawidłowych rozwiązań takich jak odprowadzanie ich bezpośrednio do wód podskórnych i powierzchniowych. Szczególnie niebezpieczne są przypadki wykorzystywania do tych celów, starych nieużytkowanych studni w gospodarstwach domowych. Ścieki docierające do wód podskórnych powodują wzrost zawartości

substancji organicznych i biogennych związków fosforu i azotu w wodach. Na skutek zużywania tlenu do procesów samooczyszczania, pogorszeniu ulegają warunki tlenowe w wodzie. Jednocześnie wraz ze wzrostem ilości mieszkańców powiększa się ilość odpadów powstających w gospodarstwach. Są to między innymi opakowania z tworzyw sztucznych po produktach żywnościowych, które często spalane są w piecach węglowych lub w ogniskach. W trakcie procesu spalania uwalniane są do atmosfery substancje kancerogenne (dioksyne) oraz substancje toksyczne w postaci tlenków metali ciężkich. Znacznym zagrożeniem są dzikie, nielegalne wysypiska śmieci, szczególnie niebezpieczne w przypadku składowania odpadów zawierających związki organiczne, metale ciężkie, amoniak i inne. Dalszy, niekontrolowany rozwój zabudowy w gminie Wisznia Mała nie uwzględniający właściwych rozwiązań w zakresie infrastruktury technicznej, może spowodować znaczne szkody w środowisku naturalnym, w szczególności w ekosystemie wodnym oraz w atmosferze.

6.5. Zagrożenia ze strony komunikacji

Przez gminę Wisznia Mała przebiegają drogi krajowe, w tym droga nr 5 przenosząca duży ruch tranzytowy (fragment drogi ekspresowej nr E - 261) oraz spory ruch lokalny pomiędzy Wrocławiem a Trzebnicą. Głównym zagrożeniem dla środowiska naturalnego oraz uciążliwością dla mieszkańców wsi jest hałas wytwarzany przez samochody ciężarowe, szczególnie w nocy oraz spaliny samochodowe. Zwiększona emisja spalin o wysokiej zawartości ołowiu oraz samego paliwa (nadmierne obciążenie silników),

jest źródłem skażenia nie tylko atmosfery ale również gleb i roślinności położonych w bezpośrednim sąsiedztwie głównych ciągów komunikacyjnych. Zanieczyszczone tlenkiem węgla oraz związkami ołowiu powietrze jest szczególnie niebezpieczne dla ludzi, a przede wszystkim małych dzieci.

Degradacja środowiska z punktu widzenia emisji hałasu do środowiska jest spowodowana również przez ruch pojazdów rolniczych.

Przez południowo-zachodnią część gminy przebiega linia kolejowa relacji Wrocław – Poznań o znaczeniu państwowym. Linia ta weszła w fazę modernizacji, mającej na celu przystosowanie jej do prędkości 160km/h. Czynnikiem mającym negatywny wpływ na środowisko przyrodnicze oraz warunki życia mieszkańców, jest hałas związany ze sporym natężeniem i prędkością ruchu kolejowego na w/w linii. Dodatkowo należy spodziewać się, że negatywne oddziaływanie linii wzrośnie po jej modernizacji.

6.6. Zagrożenie ze strony zakładów produkcyjno-usługowych

Obecnie w gminie Wisznia Mała działa kilka zakładów produkcyjno-usługowych. Za szczególnie uciążliwe dla środowiska można uznać odkrywkową kopalnię kruszywa naturalnego w Pierwszowie oraz galwanizernię w Psarach. Do obiektów mogących mieć negatywny wpływ na środowisko zaliczyć należy w szczególności wszystkie większe zakłady produkcji rolnej (ścieki, odpady, zapachy, hałas urządzeń tech.). Równie duże zagrożenie stanowią zakłady produkcji przemysłowej (np.: stolarnia w Szewcach) oraz większe zakłady usługowo-rzemieślnicze zlokalizowane w zabudowie mieszkaniowej (np.: lakiernictwo, blacharstwo, mechanika pojazdowa itp.).

Ze strony istniejących zakładów produkcyjnych najpoważniejszymi zagrożeniami stanowią: hałas oraz emisja zanieczyszczeń gazowych i pyłowych do atmosfery. Problem stanowić może również prawidłowe zagospodarowanie odpadów poprodukcyjnych. Niestety procedura zabezpieczenia i utylizacji tych odpadów dotyczy przede wszystkim dużych zakładów przemysłowych, ale powinna dotyczyć również zakładów mechaniki pojazdowej, lakierni, stacji diagnostycznych oraz innych uciążliwych zakładów rzemieślniczych. Każdy tego rodzaju zakład powinien rozwiązać problem zbierania i utylizacji odpadów powstających w trakcie procesu technologicznego.

6.7. Inne zagrożenia środowiska naturalnego

- Poza wymienionymi elementami zagrożenia środowiska naturalnego wywołanego omówionymi czynnikami (gospodarka rolna, budownictwo, transport kołowy i kolejowy, produkcja oraz powódź), zagrożenie stanowią elementy towarzyszące rozwojowi przestrzennemu i urbanizacji gminy, w tym: linie energetyczne wysokiego napięcia. Ich negatywny wpływ na środowisko życia człowieka określają strefy bezpieczeństwa zawarte w odpowiednich aktach prawnych.
- Tereny gminy Wisznia Mała zagrożone są również w pewnym stopniu przez zanieczyszczenia powietrza pochodzące z zakładów przemysłowych znajdujących się we Wrocławiu.
- Z uwagi na brak kopalni głębinowych i odkrywkowych oraz budowę geologiczną terenu, nie stwierdza się na obszarze gminy istnienia zagrożeń geologicznych. Z uwagi na ukształtowanie terenu

oraz łagodne wzniesienia Wzgórz Trzebnickich oraz formę doliny rzek Widawy, Ławy i Mieni nie występują na obszarze gminy tereny osuwiskowe. Liczne poeksploatacyjne formy powstałe w trakcie powierzchniowej eksploatacji kruszywa (głównie piaski i żwiry), ze względu na nieznaczną głębokość wyrobisk, również nie powodują powstawania zagrożenia osuwania się mas ziemnych. Formy te wymagają rekultywacji, ponieważ przeistaczają się w szybkim tempie w dzikie wysypiska śmieci.

- Brak danych o aktualnym stanie czystości wody w przepływających ciekach, można z dużym prawdopodobieństwem przyjąć, że wody nie wykazują przekroczeń dopuszczalnych wartości dla klas czystości wód powierzchniowych.
- Istniejące fermy drobiu powodują znaczną uciążliwość zapachową w najbliższym sąsiedztwie.
- Pewna degradacja jest związana z poprzednim użytkowaniem terenu, występująca w postaci zmian w morfologii na terenach użytkowanych obecnie i w przeszłości jako poligon wojskowy (obniżenia, wykopy pagórki, transeje).

6.8. Nadzwyczajne zagrożenie środowiska

- **Poważna awaria**

To emisja, pożar lub eksplozja powstała w trakcie procesu przemysłowego, magazynowania lub transportu, w których występuje jedna lub więcej niebezpiecznych substancji, prowadzące do natychmiastowego powstania zagrożenia życia lub zdrowia ludzi lub środowiska lub powstania takiego zagrożenia z opóźnieniem. Transport materiałów niebezpiecznych odbywa się zarówno trasą kolejową Wrocław – Poznań, jak również drogą nr 5 łączącą te miasta. Przewożone toksyczne środki przemysłowe to głównie chlor, amoniak i tlenek etylenu. Jednakże ze względu na brak szczegółowych informacji trudno oszacować ilości i rodzaje przewożonych substancji. Nie odnotowano dotąd wypadku, który mógłby w znacznym stopniu zachwiać równowagę ekosystemu, ale droga ma odcinek Wisznia Mała – Wysoki Kościół jest oznaczona jako czarny punkt z powodu bardzo częstych wypadków. Do zagrożonych miejscowości zaliczono: Wisznę Małą, Wysoki Kościół, Ligotę Piękną, Kryniczno i Psary. Za nadzór nad transportem materiałów niebezpiecznych, jak również usuwanie ewentualnych awarii odpowiedzialna jest Powiatowa Komenda Straży Pożarnej w Trzebnicy.

- **Poważna awaria przemysłowa**

Poważna awaria w zakładzie. Na terenie gminy nie występują zakłady zaliczane do zakładów o dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej ani zakłady o zwiększonym ryzyku. Do zagrożeń substancjami chemicznymi zaliczono również potencjalne awarie Zakładów Chemicznych w Brzegu Dolnym.

- **Zagrożenia katastrofami budowlanymi**

Na terenie gminy nie występują; brak tu obiektów energetyki i łączności o znaczeniu krajowym lub regionalnym, obiektów przechowujących substancje promieniotwórcze oraz składowisk materiałów niebezpiecznych.

- **Zagrożenia związane z transportem kolejowym i lotniczym**

Mogą indywidualnie wystąpić zagrożenia związane z zagrożeniem w komunikacji kolejowej i lotniczej.

7. UWARUNKOWANIA ZWIĄZANE Z POTRZEBAMI I MOŻLIWOŚCIAMI ROZWOJU GMINY

- Gmina Wisznia Mała zlokalizowana jest według Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego w obrębie trzech stref funkcjonalno – przestrzennych: w strefie obszarów rolno – leśnych o dominujących funkcjach ochrony walorów środowiska, w strefie rolno – przemysłowej oraz w strefie o przeważającym udziale funkcji przemysłowej i gospodarczej.
- Ponadto na obszarze gminy, w miejscowościach Kryniczno-Ligota-Wisznia przy drodze krajowej nr 5, wskazano obszar zaliczony do Regionalnej Strefy Rozwoju Przedsiębiorczości, przeznaczonej do rozwoju działalności produkcyjnej i rzemiosła nieuciążliwego.

7.1. POTRZEBY ROZWOJU GMINY

7.1.1. W zakresie komunikacji kolejowej

- Należy poprawić połączenia z Wrocławiem poprzez reaktywację linii kolejowej Wrocław-Trzebnica;

7.1.2. W zakresie układu komunikacji drogowej

Należy poprawić połączenia drogowe poprzez :

- budowę autostradowej obwodnicy miasta Wrocławia,
- budowę drogi ekspresowej S-5,
- budowę nowej drogi gminnej Węzeł Pawłowicki -Szewce,
- poprawę parametrów wszystkich dróg w gminie .

7.1.3. W zakresie infrastruktury technicznej

Należy poprawić zaopatrzenie w wodę i uzdrowić gospodarkę ściekową i odpadami poprzez:

- budowę systemu gospodarki odpadami;
- budowę nowych ujęć, stacji uzdatniania i sieci wodociągowej;
- budowę sieci kanalizacyjnej dla wszystkich terenów zainwestowania;
- gazyfikowanie wsi.

7.1.4. W zakresie gospodarki wodnej i ochrony przeciwpowodziowej

Należy poprawić ochronę przeciwpowodziową i retencję wód poprzez:

- budowę kanału ulgi wzdłuż rzeki Widawy,
- budowę nowych zbiorników,
- zwiększenie przepustowości istniejących koryt i kanałów.

7.1.5. W zakresie ochrony środowiska przyrodniczego

Należy poprawić ochronę poprzez:

- wprowadzenie prawnych form ochrony dla obszarów Ochrony Krajobrazu ‘Wzgórza Trzebnickie’ oraz „Dolina Widawy”,
- stworzenie korytarzy ekologicznych chronionych przed zabudową,
- zwiększenie lesistości gminy.

7.1.6. W zakresie infrastruktury społecznej

Należy poprawić jakość życia poprzez:

- pozyskanie nowych terenów pod budownictwo mieszkaniowe;
- stworzenie skoncentrowanego ośrodka usług gminnych;
- poprawę zaplecza sportowo-rekreacyjnego;
- poprawę sieci placówek kultury;
- poprawę sieci placówek opieki zdrowotnej, opieki społecznej.

7.1.7. W zakresie ochrony środowiska kulturowego

Należy poprawić ochronę istniejących zasobów poprzez:

- odbudowę i rewaloryzację zabytków architektury i budownictwa;
- przeciwdziałanie niekorzystnym działaniom inwestorów.

7.1.8. W zakresie turystyki i wypoczynku

Należy poprawić wykorzystanie turystyczne gminy poprzez:

- przystosowanie dla potrzeb turystyki wodnej szlaku kajakowego rzeki Widawy,
- zagospodarowanie dla celów rekreacyjnych lasów,
- wprowadzenie nowych form wypoczynku niedzielnego,
- stworzenie bazy noclegowej dla pobytów weekendowych.

7.1.9. W zakresie gospodarki rolnej

Należy poprawić zaopatrzenie wsi poprzez:

- stworzenie sieci zaopatrzenia wsi w środki do produkcji rolnej, sieci skupów płodów i lokalnych przetwórnici.

7.1.10. W zakresie aktywizacji gospodarczej gminy

Należy poprawić możliwości inwestowania poprzez:

- utworzenie strefy aktywności gospodarczej,
- wskazanie wielu różnorodnych terenów dla rozwoju aktywności gospodarczej, uzbrojenie ich w podstawowe media,
- rozwój i wykorzystanie do celów gospodarczych lotniska i linii kolejowych.

7.2. MOŻLIWOŚCI ROZWOJU GMINY

Powyżej wymienione potrzeby uwzględniają zarówno oczekiwania mieszkańców gminy jak i inwestorów spoza gminy.

Gmina ma możliwość realizacji wszystkich tych potrzeb i możliwości rozwojowe oparte o atuty wynikające z położenia i dotychczasowego zainwestowania oraz braku poważnych zagrożeń:

- położenie blisko wielkiego miasta w aglomeracji wrocławskiej,
- dogodne połączenia komunikacyjne, lotnisko,
- dużo terenów wolnych od zainwestowania,
- zapas atrakcyjnych terenów po rezygnacji z poligonów przez MON,
- możliwość uzbrojenia terenów w oparciu o zasoby gminy i miasta Wrocławia,
- atrakcyjność krajobrazowa gminy,
- brak zanieczyszczeń przemysłowych,
- ogromny popyt na tereny mieszkaniowe i usługowe,
- możliwości pozyskiwania środków z różnych źródeł.

Gmina ma też ograniczenia rozwojowe wynikające z warunków zewnętrznych i zasobów gminy:

- sieć komunikacyjna jest w złym stanie technicznym,
- droga krajowa nr 5 jest niewystarczająca dla obecnego i prognozowanego ruchu,
- przedłuża się realizacja drogi ekspresowej S-5,
- brak ostatecznych rozwiązań systemu ochrony przeciwpowodziowej dla Wrocławia i związanego z tym obwałowania Widawy,
- przeważające dobre gleby podlegające ochronie prawnej,
- niedostateczne zasoby własnych wód podziemnych,
- brak środków budżetowych na wszystkie zadania.

8. UWARUNKOWANIA ZWIĄZANE Z STANEM PRAWNYM GRUNTÓW

8.1. STAN WŁADANIA GRUNTÓW

Gmina Wisznia Mała po powierzchni 10336ha. Własności gruntów przedstawiono poniżej.

L.P.	WYSZCZEGÓLNIENIE GRUP REJESTROWYCH	Pow. ha
1	Razem grunty państwowe	3831
2	Grunty Skarbu Państwa w użytkowaniu wieczystym	72
3	Grunty spółek SP, przedsiębiorstw państw. i państwowych osób prawnych	28
4	Grunty gminy	410
5	Grunty gminy przekazane w użytkowanie wieczyste	24
6	Grunty samorządowych os. prawnych	0
7	Grunty osób fizycznych	5251
8	Grunty spółdzielni	2
9	Grunty kościołów i związków wyznaniowych	13
10	Wspólnoty gruntowe	0
11	Grunty powiatów	61
12	Grunty powiatów w użytkowaniu wieczystym	0
13	Grunty województw	12
14	Grunty województw w użytkowaniu wieczystym	0
15	Grunty spółek prawa handlowego i in. nie wymienione	594
16	Powierzchnia wyrównawcza	38
Całkowita powierzchnia geodezyjna		10336

Tabela nr 41. Powierzchnia geodezyjna gminy - zbiorcze zestawienie (2007r.)

Własności gruntów z podziałem na sektory

lp	własność	Powierzchnia w ha	%
1	Grunty Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa	1283	
2	Lasy Państwowe	1314	
3	Grunty komunalne	483	
4	Grunty powiatów	61	
5	Grunty województw	12	
Razem tereny sektora publicznego		3153	35,1
6	Indywidualne gospodarstwa rolne	4495	
7	Inne grunty indywidualne os. fiz.	756	
8	Grunty spółek prawa handlowego	594	
Razem tereny sektora prywatnego		5845	64,9
Razem			100%

Tabela nr 42. Powierzchnia gruntów w podziale na sektory (2007r.)

Większość powierzchni gruntów w gminie Wisznia Mała znajduje się we władaniu sektora prywatnego (osoby fizyczne, spółdzielnie, kościoły i związki wyznaniowe, inne osoby prawne) - pozostaje w nim 64,9% powierzchni ogólnej gminy; do sektora publicznego (Skarb Państwa, państwowe i komunalne osoby prawne, gmina, i związki międzygminne), należy 35,1% terenów gminy. Jest to istotna zmiana, – w 1992 roku proporcje wynosiły: 38% gruntów rolnych było we władaniu rolników indywidualnych, a 62% we władaniu publicznym.

Własności gruntów należą obecnie do jednych z najistotniejszych uwarunkowań wpływających na kierunki rozwoju i zagospodarowania przestrzennego gminy. W znacznym stopniu determinują możliwości inwestycyjne oraz kierowanie polityką zagospodarowania. W gminie Wisznia Mała obserwuje się stałą, prawidłową tendencję do zwiększania własności prywatnej gruntów, co pozwala na inwestowanie w sektorze najbardziej wydajnym. Własność komunalna to zaledwie 4,7% powierzchni gminy (483ha) i wzrosła w ostatnich latach, dzięki czemu stają się możliwe inwestycje w usługach publicznych.

Charakterystykę użytkowania terenów na obszarze gminy z określeniem wielkości powierzchni geodezyjnych poszczególnych grup obszarowych przedstawia poniższa tabela.

l.p.	grupy obszarowe	pow. ha	razem	pow. ha
1.	grunty orne	5729	użytki rolne	6921
2.	sady	86		
3.	łąki i pastwiska	1106		
4.	lasy i grunty leśne	1373	grunty pod lasami i zadrzewienia	1470
5.	grunty zadrzewione	97		
6.	wody stojące	9	grunty pod wodami	112
7.	wody płynące	11		
8.	rowy	92		
9.	użytki kopalne	0	użytki kopalne	0
10.	drogi	332	tereny komunikacyjne	357
11.	kolej i inne tereny komunikacyjne	25		
12.	tereny zabudowane	208	tereny osiedlowe i inne zabudowane	256
13.	tereny niezabudowane	32		
14.	tereny zieleni	16		
15.	tereny różne	891	tereny różne	891
16.	nieużytki	47	nieużytki	31

Tabela nr 43. Powierzchnia gruntów w podziale na sposób użytkowania (wg rocznego sprawozdania wykazu gruntów na dzień grudzień 2007r.)

Powierzchnia całkowita gminy	Powierzchnia użytków rolnych		Powierzchnia lasów		Powierzchnia gruntów zabudowanych i zurbanizowanych		Powierzchnia pozostałych gruntów	
	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
10.333	7.020	67,9	1.368	13,2	859	8,3	1 086	10,5

Tabela 44. Struktura powierzchniowa gminy Wisznia Mała

8.2. MIENIE KOMUNALNE

Na terenie gminy grunty komunalne to przede wszystkim drogi oraz tereny usług publicznych.

Zestawienie powierzchni gruntów komunalnych we wsiach na dzień 31.12.2007 r. w ha.

1. Kryniczno	31,7008
2. Krzyżanowice	7,5863
3. Ligota Piękna	22,1846
4. Machnice	10,7128
5. Malin	19,8386
6. Mienice	22,5462
7. Ozorowice	21,3455
8. Pierwoszków	16,0638
9. Piotrkowiczki	27,1575
10. Psary	21,3133
11. Rogoź	9,7385
12. Strzeszów	33,2290
13. Szewce	115,4960
14. Szymanów	20,6782
15. Wisznia Mała	37,7100
16. Wysoki Kościół	6,2887

razem : 423,5898 ha

Stan mienia komunalnego na dzień 31.12.2007 r.: 11 budynków mieszkalnych, 5 budynków szkolnych, 1 obiekt służby zdrowia, 5 budynków kulturalnych wolnostojących, 5 budynków użyteczności publicznej, 2 budynki użytkowe, 4 budynki wielofunkcyjne, 13 budynków gospodarczych.

8.3. TERENY ZAMKNIĘTE

Na obszarze gminy, w obrębach: Raków, Cienin, Biskupice występują tereny zamknięte w rozumieniu ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, związane z bezpieczeństwem i obronnością państwa użytkowane jako poligon potrzeb kształcenia w szkole oficerskiej we Wrocławiu.

Terenów tych jest w poszczególnych obrębach:

Kryniczno	4,3550ha
Krzyżanowice	21,5057ha
Malin	123,9781ha
Biskupice	258,1577ha
Cienin	331,6088ha
Raków	199,7070ha
Razem	939,3123ha

Dla terenów zamkniętych nie sporządza się miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

9. UWARUNKOWANIA ZWIĄZANE Z WYSTĘPOWANIEM OBIEKTÓW I TERENÓW CHRONIONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODREBNYCH

9.1. OBSZARY PRZYRODNICZE PRZEWDZIANE DO OBJĘCIA OCHRONĄ PRAWNĄ

Na terenie gminy Wisznia Mała występują projektowane formy ochrony obszarów jeszcze nie usankcjonowane prawnie.

- Obszar Chronionego Krajobrazu „Dolina Widawy”;
- Rezerwat przyrody „Łęg w Wiszni Małej”;
- Użytek ekologiczny „Las Będkowski”;
- Użytek ekologiczny „Kopytnik w Malinie”;

9.2. OBIEKTY PRZYRODNICZE OBJĘTE OCHRONĄ PRAWNĄ

9.2.1. Pomniki przyrody

Pomniki przyrody są to pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, głązy narzutowe oraz jaskinie.

LP.	NAZWA GATUNKOWA	PODSTAWA PRAWNA	LOKALIZACJA
1.	Dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	Rejestr Nr 23 Decyzja 25/64 z dnia 21.03.1964.	Machnice
2.	Platan klonolistny <i>Platanus x hispanica</i>	Uchwała Nr V/XXXI/175/09 Rady Gminy Wisznia Mała z dnia 30.09.2009	Wisznia Mała
3.	Platan klonolistny <i>Platanus x hispanica</i>	Uchwała Nr V/XXXI/175/09 Rady Gminy Wisznia Mała z dnia 30.09.2009	Wisznia Mała
4.	Platan klonolistny <i>Platanus x hispanica</i>	Uchwała Nr V/XXXI/175/09 Rady Gminy Wisznia Mała z dnia 30.09.2009	Wisznia Mała
5.	Buk zwyczajny <i>Fagus sylvatica</i> <i>f. Atropunicea</i>	Uchwała Nr V/XXXI/175/09 Rady Gminy Wisznia Mała z dnia 30.09.2009	Wisznia Mała
6.	Buk zwyczajny <i>Fagus sylvatica</i> <i>f. Atropunicea</i>	Uchwała Nr V/XXXI/175/09 Rady Gminy Wisznia Mała z dnia 30.09.2009	Wisznia Mała
7.	Dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	Uchwała Nr V/XXXI/175/09 Rady Gminy Wisznia Mała z dnia 30.09.2009	Malin

8.	Dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	Uchwała Nr V/XXXI/175/09 Rady Gminy Wisznia Mała z dnia 30.09.2009	Szymanów
9.	Dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	Uchwała Nr V/XXXI/175/09 Rady Gminy Wisznia Mała z dnia 30.09.2009	Szymanów
10.	Dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	Uchwała Nr V/XXXI/175/09 Rady Gminy Wisznia Mała z dnia 30.09.2009	Szymanów
11.	Platan klonolistny <i>Platanus x hispanica</i>	Uchwała Nr V/XXXI/175/09 Rady Gminy Wisznia Mała z dnia 30.09.2009	Psary
12.	Dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	Uchwała Nr V/XXXI/175/09 Rady Gminy Wisznia Mała z dnia 30.09.2009	Psary
13.	Dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>	Uchwała Nr V/XXXI/175/09 Rady Gminy Wisznia Mała z dnia 30.09.2009	Psary

9.2.2. Ochrona gatunkowa

Ochrona gatunkowa ma na celu zapewnienie przetrwania i właściwego stanu ochrony dziko występujących roślin, zwierząt i grzybów oraz ich siedlisk, gatunków rzadko występujących, endemicznych, podatnych

na zagrożenia i zagrożonych wyginięciem oraz objętych ochroną na podstawie umów międzynarodowych, a także zachowanie różnorodności gatunkowej i genetycznej.

Chronione bezkręgowce

W gminie najcenniejsze przyrodniczo są łągi wzdłuż Widawy z alejami starych dębów opanowanych

przez kozioroga dębosza. Łągi te (wraz z położonymi po drugiej stronie rzeki na terenie miasta Wrocławia) tworzą z lasami rędzińskimi jeden z najbogatszych przyrodniczo kompleksów w okolicy Wrocławia i zasługują na ochronę krajobrazową.

Stwierdzono występowanie 16 gatunków chronionych (najczęściej – *Bombus ruderarius* – 5 stanowisk i *Bombus spp.* – 5 stanowisk).

Chronione ryby

Dolny bieg Widawy podlega sezonowym zmianom stanu czystości wody. W okresie od wiosny do rozpoczęcia kampanii cukrowniczej jest ona czysta. W tym czasie następuje masowa migracja ryb z Odry, do znacznie czystszej wtedy Widawy., gdzie w dodatku gatunki fitofilne mają lepsze warunki do rozrodu. Jesienią część ryb wraca do Odry, pozostają tylko gatunki odporniejsze, zimą woda oczyszcza się i na wiosnę znowu rozpoczyna się migracja. W jedenastu zbadanych stanowiskach stwierdzono występowanie 18 gatunków ryb (najczęściej – Ciernik, Kiełb). Jedyne ciernik występował we wszystkich stanowiskach, pozostałe gatunki były ograniczone głównie do Widawy i do dolnego biegu Mieni. Prawdopodobnie w okresie bardziej deszczowych lat, przy wyższych stanach wód Mienia wraz ze swoim dopływem ma więcej gatunków.

Chronione płazy i gady

Herpetofauna tej gminy jest bardzo uboga. Wiąże się to z pewnością z brakiem odpowiednich dla tych zwierząt siedlisk, ubóstwem zbiorników i cieków wodnych, a nawet śródpolnych zadrzewień. Wydaje się, że dodatkowym czynnikiem wpływającym na ubóstwo gatunkowe herpetofauny tej gminy jest duże zanieczyszczenie istniejących cieków wodnych środkami ochrony roślin i spływającymi z pól nawozami. Może to już w najbliższym czasie doprowadzić do dalszego wyeliminowania z terenu gminy kolejnych gatunków. Na terenie gminy stwierdzono występowanie 9 gatunków chronionych.

Chronione ptaki

Na terenie gminy stwierdzono 104 lęgowe gatunki ptaków podlegających ochronie. 71 z nich to gatunki dość liczne i pospolite. 33 pozostałe to gatunki rzadkie lub występujące na terenie gminy w pojedynczych parach.

Gatunki chronione rzadkie i bardzo rzadkie o stałych miejscach gniazdowania.:

Bocian biały	-	7 gniazd w 6 wioskach
Żuraw	-	1 stanowisko
Brzegówka	-	kolonia licząca kilkanaście nerek
Remiz	-	6 stanowisk

Chronione ssaki

Na terenie gminy stwierdzono występowanie 3 gatunków nietoperzy.

Zlokalizowano:

1. jedną kolonię nocka dużego	ok.10 osobników
2. trzy kolonie rozrodzce mroczka późnego	łącznie około 44 osobników
3. dwie kolonie gacka brunatnego	łącznie około 22 osobników

Ponadto stwierdzono tam występowanie nocka rudego.

Drobne ssaki owadożerne pospolite (kret, Jeż, ryjówka aksamitna, Rzęsorek rzeczek, Zębiełek karliczek) występują w charakterystycznych dla siebie środowiskach.

Ssaki drapieżne (kuna domowa, gronostaj, łasica laska) spotykane są w niewielkiej liczbie lub pojedynczo na całym terenie albo przynajmniej w kilku stanowiskach.

Chronione rośliny

Łącznie na terenie gminy występuje 109 stanowisk (19 gatunków chronionych). Ich listę przedstawia poniższa tabela. W odniesieniu do dziko występujących roślin, podlegających ochronie ścisłej lub częściowej, obowiązują zasady ochrony określone w Rozporządzeniu Ministra . Z punktu widzenia gatunków chronionych gmina ta należy raczej do ubogich.

nazwa gatunku	liczba stanowisk
Bluszcz pospolity – <i>Hedera helix</i> L.	7
Centuria pospolita – <i>Centaurium erythraea</i> Rab.ssp. <i>erythraea</i>	4
Cis pospolity – <i>Taxus baccata</i> L.	2
Grażel żółty – <i>Nuphar lutea</i> (L.) Sibth.	3
Kalina koralowa – <i>Viburnum opulus</i> L.	25
Kacanki piaskowe – <i>Helichrysum arenarium</i> (L.) Moench..	3
Konwalia majowa – <i>Convallaria majalis</i> L.	3
Kopytnik pospolity – <i>Asarum europaeum</i> L.	6
Kruszyna pospolita – <i>Frangula alnus</i> Mill.	19
Marzanka wonna – <i>Galium odoratum</i> (L.) Scop.	5
Pierwiosnka lekarska – <i>Primula veris</i> L.	3
Porzeczka czarna – <i>Ribes nigrum</i> L.	9
Sromotnik bezwstydy – <i>Phallus impudicus</i> (L. ex Pers.) E. Frisch.	1
Storczykowate – <i>Orchidaceae</i>	
- <i>Listera jajowata</i> – <i>Listera ovata</i> (L.) R. Br.	2
- Storczyk szerokolistny – <i>Dactylorhiza majalis</i> (Reich.) P.F Hunt & Summerhayes	5
Snieżyczka przebiśnieg – <i>Galanthus nivalis</i> L.	1
Wawrzynek wilczełyko – <i>Daphne mezereum</i> L.	5
Widłak goździsty – <i>Lycopodium clavatum</i> L.	1
Zimowit jesienny – <i>Colchicum autumnale</i> L.	5
łącznie w gminie Wisznia Mała	19 gatunków chronionych 109 stanowisk

Tabela nr 45. Wg. Inwentaryzacja stanowisk roślin chronionych na terenie gminy

9.2.3.Obszary chronione

Na terenie gminy stworzono „Obszar Chronionego Krajobrazu Wzgórza Trzebnickie”.

1. Na terenie Obszaru wprowadzono ustalenia dotyczące czynnej ochrony ekosystemów:

- 1) dotyczące ekosystemów leśnych:
  - a) utrzymanie ciągłości i trwałości ekosystemów leśnych,
  - b) wspieranie procesów sukcesji naturalnej poprzez inicjowanie i utrwalanie naturalnego odnowienia o składzie i strukturze odpowiadającej siedlisku; tam gdzie nie są możliwe odnowienia naturalne - używanie do odnowień gatunków miejscowego pochodzenia przy ograniczaniu gatunków obcych rodzimej florze czy też modyfikowanych genetycznie,
  - c) zwiększenie udziału gatunków domieszkowych i biocenotycznych,

- d) pozostawianie drzew o charakterze pomnikowym, przestojów, drzew dziuplastych oraz części drzew obumarłych,
  - e) stopniowe usuwanie gatunków obcego pochodzenia, chyba że zaleca się ich stosowanie w ramach przyjętych zasad hodowli lasu,
  - f) opracowanie i wdrażanie programów czynnej ochrony oraz reintrodukcji i restytucji gatunków rzadkich, zagrożonych,
  - g) wykorzystanie lasów dla celów rekreacyjno-krajoznawczych i edukacyjnych w oparciu o wyznaczone szlaki turystyczne oraz ścieżki edukacyjno-przyrodnicze,
  - h) prowadzenie racjonalnej gospodarki łowieckiej, w szczególności poprzez dostosowanie liczebności populacji zwierząt łownych do warunków środowiskowych;
- 2) dotyczące nieleśnych ekosystemów lądowych:
- a) przeciwdziałanie zarastaniu łąk i pastwisk poprzez koszenie i wypas, a także mechaniczne usuwanie samosiewów drzew i krzewów na terenach otwartych,
  - b) preferowanie zabiegów agrotechnicznych zgodnych z wymogami zbiorowisk i zasiedlających je gatunków fauny, w szczególności ptaków (odpowiednie terminy, częstotliwość i techniki koszenia),
  - c) ochrona oraz kształtowanie zróżnicowanego krajobrazu rolniczego poprzez utrzymanie istniejących parków wiejskich, zakrzaczeń i zadrzewień śródpolnych i przydrożnych oraz formowanie nowych zadrzewień i zakrzaczeń,
  - d) preferowanie ochrony roślin metodami biologicznymi,
  - e) utrzymanie i w razie konieczności odtwarzanie lokalnych korytarzy ekologicznych;
- 3) dotyczące ekosystemów wodnych:
- a) zachowanie i ochrona naturalnych cieków i zbiorników wód powierzchniowych wraz z pasem roślinności okalającej,
  - b) prowadzenie prac związanych z regulacją i utrzymaniem cieków wodnych w zakresie niezbędnym dla rzeczywistej ochrony przeciwpowodziowej,
  - c) zachowanie i ewentualne odtwarzanie korytarzy ekologicznych opartych o ekosystemy wodne w celu zachowania stałych i okresowych dróg migracji gatunków związanych z wodą,
  - d) ograniczanie działań powodujących zmiany poziomu zwierciadła wód podziemnych,
  - e) poprawa stanu czystości wód powierzchniowych poprzez budowę sieci kanalizacyjnych (sanitarnych) i oczyszczalni ścieków.
2. Dla ochrony przed zmianami lub utratą wartości przyrodniczych wprowadza się zakazy:
- 1) zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia ich nor, legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu oraz tarlisk, złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb oraz wykonywania czynności związanych z racjonalną gospodarką rolną, leśną, rybacką i łowiecką;
  - 2) realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko;
  - 3) likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają one z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej i zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego lub budowy, odbudowy, utrzymania, remontów lub naprawy urządzeń wodnych;
  - 4) wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwpowodziowym lub przeciwsuwiskowym lub utrzymaniem, budową, odbudową, naprawą lub remontem urządzeń wodnych;
  - 5) dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli służą innym celom niż ochrona przyrody lub zrównoważone wykorzystanie użytków rolnych i leśnych oraz racjonalna gospodarka wodna lub rybacka;
  - 6) likwidowania naturalnych zbiorników wodnych, starorzeczy i obszarów wodno-błotnych.
3. Zakazy, o których mowa w ust. 1, pkt. 2 i 4 dotyczą wyłącznie części Obszaru położonej na terenie obrębów geodezyjnych: Machnice, Wysoki Kościół, Piotrkowiczki oraz Mienice.
4. Zakaz, o którym mowa w ust. 1, pkt. 3 nie dotyczy zadrzewień rosnących na gruntach określonych w ewidencji gruntów jako użytki rolne oraz usuwanych w ramach czynnej ochrony ekosystemów.

9.3. OCHRONA GRUNTÓW ROLNYCH I LEŚNYCH

- **Grunty rolne klas I – III oraz IV**

Podlegają ochronie polegającej m.in. na ograniczaniu przeznaczenia ich na cele nierolnicze, zapobieganiu procesom ich degradacji i dewastacji oraz konieczności ich rekultywacji. Ich ewentualne przeznaczenie na cele nierolnicze może nastąpić jedynie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego po uzyskaniu zgody Ministra. Szczegółowe zasady ochrony gruntów rolnych określają przepisy ustawy.

- **Grunty rolne wytworzone z gleb pochodzenia organicznego**

Podlegają szczególnej ochronie polegającej m.in. na ograniczaniu przeznaczenia ich na cele nierolnicze oraz zapobieganiu procesom ich degradacji i dewastacji oraz konieczności ich rekultywacji.

- **Grunty leśne**

Podlegają ochronie polegającej m.in. na ograniczaniu przeznaczenia ich na cele nieleśne lub nierolnicze oraz zapobieganiu procesom ich degradacji i dewastacji, a także przywracaniu wartości użytkowej gruntom, które utraciły charakter gruntów leśnych wskutek działalności nieleśnej. Szczegółowe zasady ochrony gruntów leśnych określają przepisy ustawy.

- **Lasy**

Podlegają ochronie polegającej na trwałym utrzymaniu lasu oraz konieczności zapewnienia przez właścicieli lasów ciągłości ich użytkowania szczególnie poprzez zachowanie w lasach roślinności leśnej.

- **Lasy ochronne – wodochronne**

Podlegają ochronie polegającej na prowadzeniu w nich gospodarki leśnej na zasadach określonych w sposób szczegółowy w rozporządzeniu Ministra.

- **Lasy ochronne – uszkodzeń przemysłowych**

Podlegają ochronie polegającej na prowadzeniu w nich gospodarki leśnej na zasadach określonych w sposób szczegółowy w rozporządzeniu Ministra.

- **Lasy ochronne – wokół miast**

Podlegają ochronie zgodnie z art.15 „Ustawy o lasach”, polegającej na prowadzeniu w nich gospodarki leśnej na zasadach określonych w sposób szczegółowy w rozporządzeniu Ministra. Na terenie gminy Wisznia Mała wszystkie lasy uznane zostały za lasy ochronne wokół miast.

- **Złoże kopalin – udokumentowane obszary**

Podlegają ochronie polegającej na racjonalnym gospodarowaniu ich zasobami oraz kompleksowym wykorzystaniu kopalin, w tym również kopalin towarzyszących oraz konieczności uzyskania odpowiedniej koncesji zgodnie z art. 15 „Ustawy prawo geologiczne i górnicze”.

- **Wody powierzchniowe**

Podlegają ochronie polegającej na racjonalnym gospodarowaniu ich zasobami, zapobieganiu i przeciwdziałaniu naruszaniu równowagi przyrodniczej i wywoływania zmian ograniczających lub powodujących ich nieprzydatność zarówno dla ludzi, zwierząt jak i roślin.

- **Wody podziemne**

Podlegają ochronie polegającej na niedopuszczeniu do ich zanieczyszczenia oraz zapobieganiu i przeciwdziałaniu szkodliwym wpływom na obszary ich zasilania.

- **Drzewa i krzewy**

Podlegają ochronie polegającej na obowiązku utrzymywania ich we właściwym stanie oraz nieusuwaniu ich w przypadkach nieuzasadnionych.

9.4. INNE OBIEKTY CHRONIONE.

- **Walory krajobrazowe**

Podlegają ochronie polegającej na ich zachowaniu, kształtowaniu lub odtwarzaniu.

- **Źródła i ujęcia wód**

Podlegają ochronie polegającej na konieczności ustanawianiu wokół nich stref ochronnych. Na rysunku inwentaryzacji „Infrastruktura techniczna” oznaczono główne ujęcia wód występujące na terenie gminy. Na rysunku „Środowisko przyrodnicze” oznaczono głębinowe studnie wiercone wg. informacji uzyskanych z Wydziału Geologii Urzędu Wojewódzkiego. Szczegółowe zasady ochrony źródeł i ujęć wody określają przepisy ustawy.

- **Cmentarze i zieleń cmentarna**

Podlegają ochronie polegającej na utrzymaniu ich jako terenów zielonych o założeniu komponowanym, i ochronie zieleni cmentarnej przed jej zniszczeniem. Szczegółowe zasady ochrony określają przepisy ustawy. Na rysunku „Środowisko przyrodnicze” oznaczono wszystkie cmentarze występujące na terenie gminy.

- **Obiekty architektury ujęte w rejestrze zabytków**

Podlegają ochronie polegającej m.in. na zabezpieczeniu ich przed zniszczeniem, uszkodzeniem, dewastacją oraz zapewnieniu im warunków trwałego zachowania. Wpis do rejestru zabytków zawiera 15 pozycji wymienionych w rozdziale 4.

- **Obszary i założenia parkowe ujęte w rejestrze zabytków**

Podlegają ochronie polegającej m.in. na zabezpieczeniu ich przed zniszczeniem, uszkodzeniem, dewastacją oraz zapewnieniu im warunków trwałego zachowania.

Na terenie gminy występuje 6 terenów zielonych objętych ochroną w formie wpisu do rejestru zabytków w wymienionych w rozdziale 4.

- **Stanowiska archeologiczne**

Podlegają ochronie polegającej przede wszystkim na konieczności uzyskania odpowiedniego zezwolenia WKZ dla inwestycji prowadzonych w bezpośrednim sąsiedztwie stwierdzonego występowanie 143 stanowisk archeologicznych wypisanych w rozdziale 4.

Z uwagi na nasilające się zagrożenia środowiskowe i kulturowe należy za wszelką cenę dążyć do rozszerzenia ochrony poprzez tworzenie nowych form ochrony obejmujących obszary o najwyższych wartościach przyrodniczych i kulturowych.

- **Ochrona terenów zamkniętych**

Na obszarze gminy, w obrębach: Kryniczno, Krzyżanowice, Malin, Raków, Cienin i Biskupice występują tereny zamknięte w rozumieniu ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, związane z bezpieczeństwem i obronnością państwa.

W obrębie Szewce występują tereny zamknięte - kolejowe. Dla terenów zamkniętych nie sporządza się miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

- **Ochrona lotniska**

Na obszarze gminy występują tereny, na których obowiązuje ograniczenie wysokości obiektów z uwagi na pole wlotów istniejącego lądowiska Wrocław – Szymanów. Oznaczono strefy ograniczeń wysokości obiektów rozumiane jako granice terenu, w którym obowiązuje ograniczenie wysokości obiektów budowlanych: budynków oraz budowli nie będących budynkami, a także drzew, uzależnione od odległości od krawędzi pola wlotów na lądowisku Wrocław-Szymanów. Nieprzekraczalne wysokości określone są na rysunku jako rzędne podane w metrach nad poziomem morza (m n.p.m.). Wartość rzędnej oznacza, że jest to maksymalna całkowita dopuszczalna wysokość obiektów .

10. UWARUNKOWANIA ZWIĄZANE Z WYSTĘPOWANIEM OBSZARÓW NATURALNYCH ZAGROŻEŃ GEOLOGICZNYCH

Na terenie gminy Wisznia Mała nie występują zagrożenia geologiczne. W obszarze Wzgórz Trzebnickich, na glebach lessowych może wystąpić zjawisko wymywania zboczy ale wyłącznie w razie nieprawidłowej gospodarki gruntami – naruszenia utwardzonej warstwy gruntu.

11. UWARUNKOWANIA ZWIĄZANE Z WYSTĘPOWANIEM UDOKUMENTOWANYCH ZŁOŻ KOPALIN ORAZ ZASOBÓW WÓD PODZIEMNYCH

11.1. KRUSZYWA NATURALNE

Na terenie gminy nie występują znaczne pokłady surowców naturalnych, w związku z czym nie prowadzi się eksploatacji surowców na dużą skalę. Teren gminy jest stosunkowo ubogi pod względem występowania surowców budowlanych. Przeprowadzony przegląd odsłonięć naturalnych i wyrobisk oraz materiałów archiwalnych wykazał, że surowcami mineralnymi występującymi na terenie gminy, które mogłyby znaleźć zastosowanie w budownictwie i drogownictwie są piasek i pospółka np.: w Pierwoszowie.

11.2. OBSZARY WYSTĘPOWANIA ZŁOŻ SUROWCÓW NATURALNYCH

⁶ (uchylono)

⁷ Na terenie gminy występuje udokumentowane złożo kruszywa naturalnego „Pierwoszów”. Decyzją nr 28/2016 Marszałka Województwa Dolnośląskiego z dnia 22 lipca 2016r., zatwierdzona została Dokumentacja geologiczna złoża kruszywa naturalnego „Pierwoszów” w kat. C₁+C₂ (zał. 2), którego zasoby wynoszą 2648146 ton i zalegają na powierzchni 98160 m².

Na terenie gminy występują następujące udokumentowane złoża:

- złożo piasku „Ozorowice” (zasoby bilansowe 168 582t) – zgodnie z Decyzją nr I/14/93 z 3.09.1993r. Wojewody Wrocławskiego,
- złożo kruszywa naturalnego „Szewce” (zasoby 113 tys. t) – zgodnie z Decyzją nr 1/95 z 20.03.1995r. Wojewody Wrocławskiego,
- złożo kruszywa naturalnego „Ozorowice 1” (zasoby 199 tys. Mg) – zgodnie z Decyzją nr 14/2001 z 10.12.2001r. Wojewody Dolnośląskiego,
- złożo kruszywa naturalnego „Szewce II” (zasoby bilansowe: 7 073,90 tys. t) – zgodnie z Decyzją nr 40/2014 z 2.06.2014r. Marszałka Województwa Dolnośląskiego,
- złożo kruszywa naturalnego „Mienice” (zasoby bilansowe: 75 744t, zasoby pozabilansowe: 31 728t) – zgodnie z Decyzją nr 74/2015 z 1.07.2015r. Marszałka Województwa Dolnośląskiego.

11.3. OBSZARY PRZEBADANE

W dokumentacji geologicznej dotyczącej występowania oraz perspektywicznego zagospodarowania złóż kopalin na terenie gminy, wyznaczono obszary przebadane za złożami.

L.P.	NAZWA ZŁOŻA	RODZAJ KOPALINY	SZACUNKOWE ZASOBY
1.	I KN - OZOROWICE	piasek budowlany	168 600 ton
2.	IIa KN - SZEWCY	kruszywo naturalne	nie ustalono
3.	III KN - RAMISZÓW	piasek	nie ustalono
4.	IV KN - SZEWCY	piasek budowlany	113 000 ton
5.	V KN - MIENICE	piasek budowlany	nie ustalono
6.	VI TO – WISZNIA MAŁA	torf	nie ustalono

Tabela nr 46. Zbiorcze zestawienie obszarów przebadanych za złożami w gminie.

11.4. WODY PODZIEMNE

Gmina Wisznia Mała leży wg podziału hydrologicznego w prowincji północnej, regionie niecki wrocławskiej, podregionie wrocławskim (XVc). Wody podziemne występują tu w poziomie utworów trzeciorzędowych i czwartorzędowych. Są to zasoby niewielkie. Według Atlasu zasobów zwykłych wód podziemnych gmina położona jest w dwóch rejonach hydrologicznych: region trzebnicko – ostrzeszowski; cechą jest elewacyjne położenie utworów wodonośnych trzeciorzędu związane z glaciektonicznie zaburzonym podłożem. Jest to region o słabej zasobności w wodę. Około 25 – 50% zasobów pochodzi z utworów czwartorzędu, region niecki wrocławskiej; obejmujący dolinę Odry i Widawy oraz wysoczyznę oleśnicką, najbardziej zasobny w wody podziemne III i IV rzędu.

Na terenie gminy są trzy ujęcia wody pitnej omówione w rozdziale 13.

⁶ ustalenia uchylone uchwałą, o której mowa w przypisie 1

⁷ ustalenia dodane uchwałą, o której mowa w przypisie 1

12. UWARUNKOWANIA ZWIĄZANE ZE STANEM WYSTĘPOWANIA TERENÓW GÓRNICZYCH WYZNACZONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODREBNYCH

⁸ (uchylono)

⁹Na terenie gminy ustanowiony został teren górniczy - "Pierwosów", o powierzchni ok. 8,289 ha (82 890,125 m²). Przewiduje się kierunek rekultywacji: wodno-rekreacyjny i inny.

13. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU SYSTEMÓW KOMUNIKACJI I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ, W TYM STOPNIA UPORZĄDKOWANIA GOSPODARKI WODNO - ŚCIEKOWEJ, ENERGETYCZNEJ ORAZ GOSPODARKI ODPADAMI

13.1. KOMUNIKACJA

13.1.1. Położenie i ogólna charakterystyka

Gmina Wisznia Mała położona pomiędzy Wrocławiem a Trzebnicą, na trasie przejazdu z terenów Wielkopolski i Pomorza, jest silnie powiązana gospodarczo z Aglomeracją Wrocławską a także miastem Trzebnicą. Na ruchy lokalne do tych ośrodków nakłada się ruch tranzytowy do Wrocławia. Jest to szansa dla rozwoju gminy ale także przyczyna wielu niedogodności i uciążliwości. Obserwuje się zjawisko stale narastającego ruchu, przy zbyt wolnych przekształceniach infrastruktury technicznej i komunikacyjnej.

13.1.2. Komunikacja kolejowa

Przez obszar gminy przebiegają 2 linie kolejowe:

1. linia kolejowa nr 270 relacji Wrocław – Poznań ze stacją w Szewcach, przechodząca przez południowo-zachodnią część gminy, mająca znaczenie państwowe;
2. linia kolejowa nr 326 relacji Wrocław-Psie Pole-Trzebnica - przez północno – wschodnią część gminy na krótkim (ok. 1 km) odcinku. Linia ta jest zawieszona dla ruchu pasażerskiego i ruchu towarowego. Przystanki na tej linii znajdują się w Pasikurowicach i Siedlcu Trzebnickim (gmina Długołęka) oraz w Brochocimie Trzebnickim (miasto i gmina Trzebnica). Możliwość w przyszłości obsługi gminy transportem kolejowym.

13.1.3. Komunikacja drogowa

Sieć drogowa w gminie jest gęsta. Wynika to z dobrego zagospodarowania obszaru a także z bliskości aglomeracji Wrocławskiej. Pewną barierą w rozwoju sieci drogowych jest rzeka Widawa.

- **Droga krajowa nr 5** (międzynarodowa Te-261)

Grudziądz- Poznań- Leszno- Trzebnica- Wrocław- Świdnica- Bolków (i dalej jako droga nr 3 do Jeleniej Góry i przejścia granicznego do Czech w Jakuszycach). klasy techn. III, przebiega przez środkową część gminy na długości ok. 12,0km, jezdnia o nawierzchni bitumicznej, typu ciężkiego, droga odcinkowo posiada utwardzone i poszerzone pobocze (obszar Ligoty Piękną i Wiszni Małej). Konfiguracja wzgórz Trzebnickich powoduje, że w północnej części gminy pochylenia drogi są znaczne (ok. 6%), przy braku pasa ruchu powolnego, co powoduje spowolnienie ruchu i utrudnienia na kierunku Wrocław – Trzebnica. Ponadto droga przebiega przez wiele miejscowości (Psary, Kryniczno, Ligota Piękna, Wisznia Mała, Wysoki Kościół) co również powoduje zagrożenie bezpieczeństwa, utrudnienia w ruchu i uciążliwości dla mieszkańców.

Natężenie ruchu jest znaczne (jedno z największych w Województwie) i wg pomiarów generalnych ruchu w na odcinku Wrocław – Trzebnica w 2000 r. wyniosło 12839 pojazdów, z czego 74% stanowiły pojazdy osobowe. W okresach pięcioletnich pomiarów generalnych obserwuje się przyrost natężenia ruchu wynoszący 25-40%.

⁸ ustalenia uchylone uchwałą, o której mowa w przypisie 1

⁹ ustalenia dodane uchwałą, o której mowa w przypisie 1

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Wisznia Mała
CZĘŚĆ I UWARUNKOWANIA

SDR średniodobowe natężenie ruchu	SO udział samochodów osobowych	SC udział samochodów ciężarowych	A udział autobusów	Inne	NGS natężenie godziny szczytu	NGS/pas
12839	9501	1669	33	1363	1284	642

Tabela nr47. Dane o ruchu drogowym na odcinku Wrocław – Trzebnica z 2000r.

Obserwacje te potwierdzają, że jest to ruch uciążliwy o dużym udziale samochodów ciężarowych z naczepami. Według prognoz w 2020 roku średniodobowe natężenie ruchu podwoi się.

• **Droga wojewódzka nr 342**

Wrocław – Oborniki Śląskie, przebiega przez południowo – zachodni skraj gminy. Parametry techniczne drogi klasy IV, nie na całym przebiegu spełnione (nienormatywne promienie łuków i załamanie trasy w miejscowości Szewce). Długość drogi na obszarze gminy ok. 2,5 km. Natężenie ruchu (wg pomiarów generalnych z 1995 r.) wynosi ok. 4000 pojazdów na dobę przy ok. 10 % udziale ruchu ciężkiego. Z uwagi na rekreacyjny obszar wokół Obornik Śl. obserwuje się znaczny ruch na trasie Wrocław – Oborniki Śl. w dni wolne od pracy. Krótki (ok. 1,1 km) odcinek pomiędzy stacją kolejową Szewce a drogą 342 (będący właściwie przedłużeniem drogi 47 powiatowej (47569) jest zaliczany do dróg wojewódzkich; parametry: kl. techn. V.

• **Drogi powiatowe**

- 1367D : Wisznia Mała - Strzeszów – Szewce - 7,4 km
- 1371D : Wrocław (Granica Gminy)- Krzyżanowice – Cienin - 4,5 km
- 1337D : Granica Gminy – Machnice – dr. nr 5 - 2,1 km
- 1368D : Kryniczno – Malin – Ligota Piękna - 4,9 km
- 1370D : Granica Gminy - Szymanów – Psary – Krzyżanowice - 4,8 km
- 1369D : Kryniczno – Rogoż – Szewce - 4,2 km
- 1365D : Granica Gminy – Mienice – Piotrkowiczki – Pierwoszów – Granica Gminy - 10,8 km
- 1366D : Granica Gminy – Ozorowice - 2,5 km

Łączna długość dróg powiatowych wynosi ok. 41,2 km. Posiadają lokalne znaczenie i parametry techniczne kl. V względnie VI. Spośród nich, nieco większe znaczenie ma droga 47516, przebiegające na krótkim (ok. 5 km) odcinku przez południowo – wschodnią część gminy, łączące gminę Zawonia z Wrocławiem.

• **Drogi gminne**

Drogi gminne posiadają parametry techniczne klasy D lub L (kl. VI, VII). Niektóre z nich są drogami polnymi, nawierzchnie w większości tłuczniowe lub gruntowe. Drogi gminne służą głównie dla obsługi rolnictwa. Na terenie gminy Wisznia Mała znajduje się 243km dróg gminnych, w tym 29,7km dróg gminnych statutowych, 40 km dróg wewnętrznych i 173,22 km dróg rolniczych. Dróg utwardzonych masą bitumiczną, kostką betonową lub kostką kamienną na terenie gminy jest 24,43km.

W gminie Wisznia Mała do dróg gminnych należą:

- 104921D : Mienice- (Ozorowice) - 1,707 km
- 104922D : Strzeszów – Mienice - 3,158 km
- 104923D : Wisznia Mała – Piotrkowiczki - 1,104 km
- 104924D : Strzeszów – Ozorowice - 1,465 km
- 104925D : Szewce – Ozorowice - 1,892 km
- 104926D : Rogoż- Strzeszów - 3,024 km
- 104927D : Szymanów – Szewce - 3,724 km
- 104928D : Szymanów –Rogoż - 2,560 km
- 104929D : Wysoki Kościół – Machnie - 1,037 km
- 104930D : Wisznia Mała – Wysoki Kościół - 1,776 km
- 104931D : Wisznia Mała – Pierwoszów - 2,100 km
- 104932D : Ligota Piękna- Wisznia Mała - 2,277 km
- 104933D : Psary – Kryniczno - 2,750 km
- 104934D : Szymanów – Psary - 0,600 km

13.1.4. Zaplecze techniczne

Znaczny ruch na drodze nr 5 spowodował budowę dwóch całodobowych stacji paliw; zlokalizowane są one w następujących miejscach:

- pomiędzy Kryniczmem a Ligotą Piękną po wschodniej stronie drogi
- we wsi Wisznia Mała przed Wysokim Kościołem po stronie zachodniej.

13.1.5. Komunikacja autobusowa

Miejscowości gminy są dobrze skomunikowane z m. Wrocław i stolicą powiatu – Trzebnicą. Wynika to z bliskości aglomeracji wrocławskiej oraz przebiegu przez gminę drogi krajowej nr 5.

Obszar gminy jest obsługiwany zarówno przez Przedsiębiorstwa Komunikacji Samochodowej PKS Wrocław i PKS Wołów (na terenie gminy Wisznia Mała znajduje się 26 wiat przystankowych PKS), jak i Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacji we Wrocławiu. Z m. Wrocławia do miejscowości na obszarze gminy docierają autobusy miejskie linii nr130 i 608 (łączą północne osiedla Wrocławia: Karłowice, Poświętne, Widawa z miejscowościami położonymi na południu gminy: Psary, Szymanów, Krzyżanowice). Oprócz tego trasę Trzebnica-Wrocław przez Wysoki Kościół - Wisznię Małą – Ligotę Piękną i Kryniczno obsługuje prywatny przewoźnik z siedzibą w Trzebnicy korzystający z mikrobusów i oferujący 28 kursów od poniedziałku do soboty i 17 kursów w niedziele.

Istnieje też przewoźnik obsługujący trasy lokalne w gminie : 8 kursów: trasa Wisznia-Strzeszów-Ozorowice-Szewce-Szkoła-Ozorowice-Strzeszów- Szkoła- Wisznia; 7 kursów : trasa Wisznia – Pierwoszków-Piotrkowiczki-Mienice-Piotrkowiczki-Wisznia ;3 kursy: trasa Wisznia -Ligota -Malin-Kryniczno-Rogoż-Kryniczno-Malin-Ligota -Wisznia ; 2 kursy : trasa Wisznia– Pierwoszków- Machnice-Piotrkowiczki-Mienice- Piotrkowiczki- Wisznia .

13.1.6. Komunikacja lotnicza

Na terenie gminy, w południowo-zachodniej części (rejon Szewce – Szymanów) znajduje się lądowisko trawiaste służące lotnictwu sportowemu (Areoklub) i agrotechnicznemu. Istnienie pola wlotów i lądowiska o funkcji sportowo – agrotechnicznej (o nawierzchni trawiastej), po jego przystosowaniu do startów i lądowania lekkich samolotów (typu taksówka powietrzna) oraz dogodnie powiązanie z siecią dróg układu podstawowego (droga nr 5 i 342) mogą być wykorzystane do rozwoju gminy i lokalizacji obiektów o różnicowanej funkcji (motele, domy handlowe, obiekty rekreacji). Planuje się przekształcenie lądowiska w lotnisko i realizację obiektów związanych z obsługą ruchu lotniczego. Lokalizacja lotniska wpływa na ograniczenie wysokości obiektów realizowanych w bliskiej odległości od niego. Na rysunku STUDIUM-UWARUNKOWANIA oznaczono istotne informacje dotyczące lądowiska – zasięg wyznaczonych powierzchni ograniczających całkowitą wysokość zabudowy rozumianych jako granica terenu, w którym obowiązuje ograniczenie wysokości obiektów budowlanych: budynków oraz budowli nie będących budynkami, a także drzew, uzależnione od odległości od krawędzi pola wlotów na lądowisku. Nieprzekraczalne wysokości określone są na rysunku jako rzędne podane w metrach nad poziomem morza (m n.p.m.). Wartość rzędnej oznacza, że jest to maksymalna całkowita dopuszczalna wysokość obiektów w obrębie tej strefy . Wymagane ograniczenia dotyczą obiektów do od poziomu ziemi na polu wlotów do 163m.npm. lub 223m.npm.

13.1.7. Komunikacja rowerowa

Występuje kilka ścieżek rowerowych tworzących system zwartych dróg do komunikacji rowerowej. Główne ścieżki przebiegają poprzez zewnętrzne miejscowości gminy, do najważniejszych z nich należą szlaki rowerowe rozpoczynające swój poza granicami gminy i biegnące przez takie miejscowości jak Psary, Szymanów, Szewce, Ozorowice, Ostrzeszów, Piotrowiczki. Drugim z ważniejszych szlaków rowerowych należy ścieżka przebiegająca przez miejscowości Psary, Kryniczno, Malin, Małe Siedliczek, Pierwoszków, Wysoki kościół, Machnie.

13.1.8. Komunikacja piesza

Niedostateczna ilość chodników w terenach zabudowanych.

13.1.9. Szlaki turystyczne

Przez gminę przebiegają szlaki turystyczne: żółty Wrocław -2401-y, oraz niebieski Wrocław -282-n.

13.2. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

13.2. 1. Zaopatrzenie w wodę

Wszystkie wsie w gminie są zwodociągowane ze źródeł położonych na terenie gminy.

Wodociągi

Odbiorcy wody wodociągowej z terenu gminy Wisznia Mała na dzień 31.12.2007 r. zaopatrywani są z trzech wodociągów tj.:

- wodociągu grupowego Wisznia Mała,
- wodociągu zbiorowego Psary,
- wodociągu zbiorowego Kryniczno.

Wodociąg grupowy Wisznia Mała

Ujęcia wody pitnej dla wodociągu grupowego „Wisznia Mała” znajdują się w obrębie Wisznia Mała.

Na ujęcie to składają się następujące studnie wiercone z utworów czwartorzędowych:

- studnia nr 1z o głębokości 25,4 m, wydajność 50 m³/h,
- studnia nr 1bis (odwiert 1995 r.) o głębokości 26 mb i wydajności 50 m³/h,
- studnia nr 2z (odwiert w 1999 r.) o głębokości 24 mb i wydajności 18 m³/h.

Z ujęć woda podawana jest za pomocą pomp głębinowych do dwóch zbiorników wyrównawczych o konstrukcji żelbetowej o pojemności 150 m³ każdy, zlokalizowanych w obrębie wsi Machnice, a następnie po dezynfekcji preparatem JASOL-SOLID podawana jest do sieci i rozprowadzana grawitacyjnie do następujących miejscowości : Wisznia Mała, Pierwoszków, Ligota Piękna, Malin, Ostrzeszów, Ozorowice, Szewce.

Do poniższych miejscowości woda doprowadzana jest za pomocą zbiornika hydroforowego: Machnice, Wysoki Kościół, Piotrkowiczki, Mienice.

Dla wodociągu grupowego Wisznia Mała dokonano odwiertu studni głębinowych z utworów czwartorzędowych w obrębie wsi Machnice.

- studnia nr S-I (odwiert 2000 r.) o głębokości 97,0 mb i wydajności 9,0m³/h ,
- studnia nr S-II (odwiert 2000 r.) o głębokości 103,0 mb i wydajności 19,5 m³/h.

Studnie mogą pracować łącznie z wydajnością 28,5 m³/h.

Studnie z tego ujęcia nie są włączone do eksploatacji ze względu na brak uzbrojenia. Woda ze studni S-I i S-II zawiera ponadnormatywne ilości związków żelaza i manganu w związku z tym istnieje konieczność budowy urządzeń do uzdatniania wody.

Wodociąg zbiorowy Psary

Wodociąg zbiorowy Psary w wodę zasilany jest z gminnej Stacji Uzdatniania Wody, zlokalizowanej w miejscowości Psary, przy ul. Wolności.

Ujęcia wody znajdują się na terenie SUW i obejmują 3 studnie głębinowe o następujących parametrach :

- studnia nr 1 o głębokości 32,5 m i wydajności 35,0 m³/h ,
- studnia nr 2 o głębokości 29,5 m i wydajności 25,0 m³/h ,
- studnia nr 1 AW o głębokości 32,5 m. i wydajności 29,0 m³/h.

Praca studni sterowana jest automatycznie tak by z ujęcia wydobywano łącznie 40 m³/h i 705,0 m³ na dobę. Łącznie na terenie SUW gromadzone jest 200 m³ wody czystej.

Wodociąg zbiorowy Psary zasila w wodę następujące miejscowości: Psary, Szymanów, Krzyżanowice.

Wodociąg zbiorowy Kryniczno

Wodociąg zbiorowy **Kryniczno**, zasilany jest z gminnej Stacji Uzdatniania Wody zlokalizowanej w obrębie wsi Kryniczno. Ujęcia wody dla tego wodociągu znajdują się na terenie SUW i obejmują 2 studnie głębinowe o następujących parametrach:

- studnia nr 1-AW o głębokości 30 m i wydajności 7,7 m³/h,
- studnia nr 2 o głębokości 31 m i wydajności 15,0 m³/h.

Zatwierdzone zasoby wodne na tym ujęciu wynoszą 15,0 m³/h oraz 192,0 m³ na dobę. Praca studni sterowana automatycznie-naprzeniennie. Łącznie na terenie SUW gromadzone jest 100 m³ wody czystej. Woda poddawana jest dezynfekcji za pomocą preparatu JASOL-SOLID. Wodociąg zbiorowy Kryniczno zasila w wodę następujące miejscowości: Kryniczno, Rogoź.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Wisznia Mała
CZĘŚĆ I UWARUNKOWANIA

Lp	Nazwa wodociągu	Ilość gospodarstw domowych	Długość sieci (mb)
1.	Wodociąg grupowy Wisznia Mała	1 917	92 564,5
2.	Wodociąg zbiorowy Psary	613	34 542,0
3.	Wodociąg zbiorowy Kryniczno	194	13 806,0
4.	RAZEM	2 724	140 912,5

Tabela nr 47. Łączna długość sieci wodociągowej na dzień 31.12.2007r.

¹⁰W miejscowości Pierwoszków na działce nr ew. 260/1 ustanowiono strefę ochrony bezpośredniej dla studni wierconej ujmującej wody podziemne z utworów czwartorzędowych o wymiarach 8,0m x 8,0m (decyzja Starosty Trzebnickiego nr OS-6223/2-5/2007 z dnia 16.07.2007 r.).

Sposób zagospodarowania gminnych wodociągów

Eksplatacją wodociągów gminnych zajmuje się Rejonowy Związek Spółek Wodnych w Trzebnicy. Zakład ten prowadzi sprzedaż wody, bieżącą konserwację, naprawy i eksploatację Stacji Uzdatniania Wody.

Stacje Uzdatniania Wody i Hydrofornie

Na terenie gminy występują obiekty zlokalizowane w miejscowościach:

- 1) Wysoki Kościół - hydrofornia dla wodociągu grupowego Wisznia Mała ,
- 2) Psary - Stacja Uzdatniania Wody dla wodociągu zbiorowego Psary,
- 3) Kryniczno - Stacja Uzdatniania Wody dla wodociągu zbiorowego Kryniczno.

13.2.2. Kanalizacja sanitarna

Lp	Miejscowość	Pomp.	Ilość gosp. dom	Lokalizacja	Długość Ø 200 mb	długość tłocznej mb	Przyłącz. [mb]	Ilość przyłączy	Razem długość sieci
1	2	3	4	5	6	7	9	10	11
1	Strzeszów	PS-6	245	wieś	3582	1264	1675	123	6521
		PS-7	8	osiedle	1000	900	160	8	2060
2	Wisznia Mała	PS-1	28	Stawowa, Sportowa	1018		446,5	28	1464,5
			16	Leśna	425	0	321	16	746
			5	Leśna	84	0	97	5	181
		PS-2	12	Strzeszowska	762	708	246	12	1716
			29	Szkolna Leśna	890	323	708	29	1921
			31	Wąska Szkolna Parkowa	1137		565	29	1702
			15	Szkolna	525		256	15	781
			1	Szkolna	72		9	1	81
3		PS-1	1	Modrzewiowa	87		14	1	101
			14	Akacyjowa	333		178,5	14	511,5
	Ligota Piękna	PS-3	70	Na Kolonii Wąska Główna	1661	1014	1428,5	68	4103,5
			19	Sportowa Leśna	1051		485	19	1536
		7	Na Kolonii	193		121	7	314	
		6	Główna	249		112	6	361	
		4	Cicha	189		48	4	237	
		17	Jaśminowa Letniskowa	545		246	17	791	
		16	Fiołkowa, Różana, Kręta	513		154	16	667	
		1	Kręta	255		6	1	261	
			Jaśminowa	30		0	0	30	
		1	Osiedlowa	97		20	1	117	
		1	Osiedlowa	64		5	1	69	
		8	Fiołkowa	113		62	8	175	
		4	Fiołkowa	82		34	4	116	
		Jaśminowa	67		0	0	67		
		Osiedlowa	40		0	0	40		
	OGÓLEM		559		15064	4209	7397,5	551	26433,5

Tabela nr 48. Długość kanalizacji sanitarnej Gminy Wisznia Mała na dzień 31.12.2007 r.

¹⁰ustalenia dodane uchwałą, o której mowa w przypisie 1

• **Oczyszczalnia ścieków**

W Strzeszowie, funkcjonuje mechaniczno – biologiczno - chemiczna oczyszczalnia ścieków komunalnych o wydajności 500 m³/dobę, która została oddana do eksploatacji w 1998r. Obecne obciążenie oczyszczalni wynosi 250 m³/dobę. Do oczyszczalni odprowadzane są ścieki z miejscowości Strzeszów, Wisznia Mała i Ligota Piękna oraz odpady płynne z terenu całej gminy dowożone wozami asenizacyjnymi do stacji zlewnej fekalii urządzonej na terenie oczyszczalni. Końcowym odbiornikiem ścieków oczyszczonych jest potok Ława.

Oprócz w/w oczyszczalni na obszarze gminy funkcjonują 32 oczyszczalnie przydomowe.

Eksploatację Oczyszczalni Ścieków we wsi Strzeszów prowadzi Rejonowy Związek Spółek Wodnych w Trzebnicy. Bezpośrednio na oczyszczalnię dopływają ścieki z miejscowości Strzeszów, Wisznia Mała, (ulice Strzeszowska, Sportowa, Stawowa, część Szkolnej i Leśnej) oraz dowożone są wozami asenizacyjnymi z terenu całej gminy Wisznia Mała.

13.2.3. Usuwanie i unieszkodliwianie odpadów

Na terenie gminy, w miejscowościach Piotrkowiczki i Mienice, zlokalizowane są dwa składowiska odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne. Ponad 90% gospodarstw domowych gminy zaopatrzone jest w pojemniki na odpady stałe. Zezwolenia na świadczenie usług w zakresie odbioru odpadów komunalnych z terenu Gminy Wisznia Mała posiadają następujące firmy:

1. Wrocławskie Przedsiębiorstwo Oczyszczania Alba Spółka Akcyjna,
2. Usługi Komunalne Wodnik Sp. z o. o.,
3. SITA Wrocław Sp. z o. o.,
4. SULO Polska Sp. z o. o.,
5. Przedsiębiorstwo Higieny Komunalnej TRANS-FORMERS Wrocław Sp. z o. o.

Od 2003 roku rozpoczęto segregację odpadów (plastik, szkło) poprzez ustawienie pojemników w każdej miejscowości. Obecnie na terenie gminy jest prowadzona selektywna zbiórka odpadów w systemie pojemnikowym. Odpady ulegające biodegradacji w przypadku zabudowy jednorodzinnej i zagrodowej proponuje się kompostować w ogródkach przydomowych, natomiast w zabudowie wielorodzinnej w systemie pojemnikowym. Duże pojemniki do segregacji odpadów 72, w tym:- 35 pojemników na szkło,- 38 pojemników na plastik są w każdym sołectwie. Zebrane w ten sposób odpady poddawane są recyklingowi.

Obecnie odpady składowane są na składowisku w Mienicach w odległości ok. 500m od najbliższych zabudowań. Teren charakteryzuje się niskim poziomem wód gruntowych. Nie prowadzi się zorganizowanej segregacji odpadów, co niestety przyspiesza jego zapełnienie. Zostało ono otwarte w kwietniu 2004 r. Ma powierzchnię ok. 4 ha. Kwatery składowiskowa odpadów na dzień dzisiejszy zapełniona jest w ok. 10%. Jest przygotowana na 10 lat eksploatacji.

13.2.4. Zaopatrzenie w energię elektryczną

13.2.4.1. Elektroenergetyczna sieć dystrybucyjna

Przez obszar gminy przebiegają 4 linie napowietrzne wysokiego napięcia o charakterze dystrybucyjnym z kierunków:

- linia 110 kV (s-127) Oborniki Śl. – Pasikurowice;
- linia 110 kV (s-128) Milicz – Pasikurowice.
- linia 110 kV (s-130) GPZ R-3 Pasikurowice - GPZ R-151 Wołów; rok budowy 1974-1976, linia napowietrzna wykonana na typowych konstrukcjach kratowych typu S24 i OL24
- linia 110 kV (s-131) GPZ R-15 "Rokita" - GPZ R3 Pasikurowice - rok budowy 1974, linia napowietrzna wykonana na typowych konstrukcjach kratowych typu SL24 i

Trasa powyższych linii przebiega pomiędzy miejscowościami Ligota Piękna i Malin.

Na terenie gminy EnergiaPro posiada rozległą sieć średniego napięcia.

- z kierunku R-159 (Trzebnica) L-156 o napięciu 20 kV;
- z kierunku GPZ Psie Pole L-156 o napięciu 20 kV;
- z kierunku Oborniki Śl. 20 kV L-107 i L-146 przez linię L-16.

Są to głównie linie napowietrzne z przewodami gołymi 20 kV w większości typu 3xAFL6-70 mm² w mniejszym stopniu (na terenach wiejskich oddalonych znacznie od GPZ Trzebnica) typu 3xAFL6-35mm² w systemie trójprzewodowym w układzie trójkątnym i płaskim. Linie te budowane były na przełomie lat 1970-2004. Wcześniejsze wykonania opierały się o typowe rozwiązania na żerdziach żelbetowych typu ŻN i BSW. Obecnie linie budowane są w oparciu o żerdzie wirowane typu E lub EPV ELV a tylko słupy

przelotowe wykonywane są na bazie słupów BSW. Część linii napowietrznych SN na terenach osiedli mieszkaniowych jest okablowana. Są to linie kablowe SN typu YHAKXS1x120mm². Na terenach wiejskich odbiorcy zasilani są głównie liniami nN napowietrznymi zarówno w wykonaniu gołym jak i izolowanym o przekroju żył 35-70 mm². Ponadto na terenach nowych osiedli mieszkaniowych finalni odbiorcy zasilani są z sieci nN w wykonaniu kablowym typu YAKY4x120mm² i YAKY4x240mm². Na terenie gminy jest zlokalizowanych 74 stacji transformatorowych, 33 stacje słupowe oraz 28 węższych, w tym 14 znajduje się w rękach prywatnych. 6 stacji jest obecnie w budowie.

Rodzaj linii	Wykonanie		
	Linia kablowa	Linia napowietrzna	Ogółem
Linie 110 kV	-	18,5	18,5
Linie 20 kV	8,7	60,8	69,5
Linie nN	30,8	58,9	89,7

Tabela nr 49. Zestawienie ilościowe linii energetycznych na terenie gminy Wisznia Mała w km na 1 tor.

13.2.4.2. Elektroenergetyczna sieć przesyłowa

Na terenie gminy znajduje się fragment linii elektroenergetycznej o napięciu 400 kV relacji Pasikurówice-Czarna pracującej w krajowym systemie elektroenergetycznym sieci przesyłowej, wzdłuż której należy nadal uwzględniać pas technologiczny o szerokości 100 metrów (po 50 metrów od osi linii w obu kierunkach), dla którego obowiązują ograniczenia zagospodarowania i użytkowania jego terenu.

Dla terenów znajdujących się w pasie technologicznym obowiązują następujące ustalenia:

- nie należy lokalizować budynków mieszkalnych i innych przeznaczonych na stały pobyt ludzi. W indywidualnych przypadkach, odstępstwa od tej zasady może udzielić właściciel linii, na warunkach przez siebie określonych,
- należy uzgadniać warunki lokalizacji wszelkich obiektów z właścicielem linii,
- nie należy sadzić roślinności wysokiej pod linią i w odległości od osi linii po 22 metry w obu kierunkach,
- teren w pasie technologicznym linii nie może być kwalifikowany jako teren przeznaczony pod zabudowę mieszkaniową lub zagrodową ani jako teren związany z działalnością gospodarczą (przesyłową) właściciela linii,
- wszelkie zmiany w kwalifikacji terenu w obrębie pasa technologicznego linii i w jego bezpośrednim sąsiedztwie powinny być zaopiniowane przez właściciela linii,
- zalesienia terenów rolnych w pasie technologicznym mogą być przeprowadzone w uzgodnieniu z właścicielem linii,
- lokalizacja budowli zawierających materiały niebezpieczne pożarowo, stacji paliw i stref zagrożonych wybuchem oraz konstrukcji wysokich w bezpośrednim sąsiedztwie pasów technologicznych wymaga uzgodnienia z właścicielem linii.

13.2.5. Zaopatrzenie w energię ciepłą

Na obszarze gminy istnieje kotłownia dla osiedla w Strzeszowie , w pozostałych miejscowościach nie istnieją urządzenia i obiekty systemów centralnego ogrzewania. Funkcjonuje jedynie kilka kotłowni (głównie na opał stały) dla potrzeb pojedynczych obiektów. Ogrzewanie zabudowy mieszkalnej oparte jest na indywidualnych źródłach ciepła opalanych węglem, koksem, gazem przewodowym, gazem płynnym, olejem opałowym i energią elektryczną. Jest to uwarunkowane głównie rozproszonym charakterem zabudowy – tworzenie lokalnych układów ciepłowniczych o większej mocy nie jest rozwiązaniem ekonomicznym. Podstawowym paliwem jest węgiel, często o niskiej jakości, stosuje się również olej opałowy i gaz.

13.2.6. Zaopatrzenie w gaz

Przez obszar gminy przebiegają gazociągi wysokiego ciśnienia:

1. gazociąg przesyłowy relacji Wrocław-Obwodnica Północna o średnicy nominacyjnej DN 200,
2. gazociąg przesyłowy relacji Wrocław-Obwodnica Północna odg. Rogóż-Psary o średnicy nominalnej DN 150,
3. odgałęzienie w/c/ do stacji redukcyjno-pomiarowej Psary o średnicy nominalnej DN 65,
4. stacja redukcyjno-pomiarowa Psary,
5. odgałęzienie w/c do stacji redukcyjno-pomiarowej Rogóż o średnicy nominalnej DN 80,

6. stacja redukcyjno-pomiarowa Rogoź.

7 z 16 miejscowości gminy ma dostęp do gazu sieciowego. Zaopatrzenie w gaz odbywa się w następującym układzie grup miejscowości:

- miejscowości Rogoź, Kryniczno, Ligota Piękna i Malin: poprzez stację redukcyjno-pomiarową o przepustowości $Q_{max} = 1\ 000\text{m}^3/\text{h}$ w Rogożu, z możliwością zwiększenia;
- miejscowości Psary, Szymanów, Krzyżanowice: poprzez stację redukcyjno-pomiarową o przepustowości $Q_{max} = 3\ 000\text{m}^3/\text{h}$ w Psarach, z możliwością zwiększenia.

Długość czynnej sieci gazowej na terenie gminy Wisznia Mała wynosi 56,6 km a liczba przyłączy 1.136. Odbiorcy sieci stanowią 21% ogółu ludności. Pozostały obszar gminy zaopatrywany jest w gaz płynny w butlach, z zastosowaniem do celów użytkowych głównie w kuchniach domowych.

	2004	2005	2006
Długość czynnej sieci gazowej ogółem w km	54,2	55,7	56,6
Czynne połączenia do budynków mieszkalnych (szt.)	1 027	1088	1 136
Zużycie gazu na ogrzewanie mieszkań w tys. m^3		771,1	838,7
Ludność korzystająca z sieci gazowej	1 568	1 612	1 673

Tabela nr 50. Sieć gazowa – lata 2004-2006

Dla sieci gazowej wysokiego ciśnienia (PN 6,3MPa) obowiązują następujące strefy ochronne:

L.p.	Rodzaj obiektu terenowego	Średnica $DN \leq 300$ Ciśn. PN 6.3MPa	Licząc od gazociągu do:
1.	Zespoły wiejskich bud. mieszkalnych o zwartej zabudowie	25,0m	linii zwartej zabudowy
2.	Budynki użyteczności publicznej	35,0m	granicy terenu
3.	Budynki mieszkalne zabudowy jedno i wielorodzinnej	20,0m	rzutu budynku
4.	Wolnostojące budynki niemieszkalne	15,0m	rzutu budynku
5.	Zakłady przemysłowe	25,0m	granicy terenu
6.	Parkingi	20,0m	granicy terenu

Tabela nr 51. Strefy ochronne od sieci gazowej podwyższonego ciśnienia

Strefa ochronna sieci gazowej podwyższonego ciśnienia, której lokalizację pokazano na rysunku studium stanowi obszar, w którym operator sieci gazowej jest uprawniony do zapobiegania działalności mogącej mieć negatywny wpływ na jej trwałość i prawidłową eksploatację. W związku z czym, ustala się obowiązek uzgadniania z operatorem sieci gazowej, lokalizacji obiektów wzdłuż strefy ochronnej oraz sposobu jej zagospodarowania.

13.2.7. Telekomunikacja

Jedynym operatorem telefonicznej sieci przewodowej na terenie gminy jest Telekomunikacja Polska S.A. a łączna liczba abonentów wynosiła 1 715 na koniec w 2001 roku.

Parametry sieci

Część komutacyjna składa się z trzech koncentratorów wyniesionych elektronicznych central cyfrowych, oferujących szereg usług telekomunikacyjnych (m.in. cyfrową telefonię ISDN, pocztę głosową i inne usługi dodatkowe central cyfrowych). Sieć miejscowa pokrywa większość obszaru gminy. Została zbudowana w większości w latach 1997-98 i spełnia wszystkie wymagane parametry.

Na terenie gminy zainstalowanych jest 5 PAS w następujących miejscowościach: Wisznia Mała, Psary, Szewce, Strzeszów, Szymanów. Za najważniejsze czynniki ograniczające rozwój przewodowej sieci telekomunikacyjnej na obszarze gminy należy uznać długotrwałość procedur związanych z uzyskiwaniem pozwoleń na budowę oraz trudności związane z uzyskaniem pozwoleń na przeprowadzenie sieci telekomunikacyjnej przez prywatne grunty.

Na obszarze całej gminy istnieje sieć telekomunikacyjna w postaci linii kablowych podziemnych i napowietrznych oraz linii kablowych w kanalizacji teletechnicznej. Istnieje 6 masztów telefonii cyfrowej w miejscowościach : Kryniczno, Ligota Piękna, Wysoki Kościół, natomiast nie ma firmy, która zajmowałaby się zakładaniem Internetu, tworzeniem sieci lokalnej.

14. UWARUNKOWANIA ZWIĄZANE Z WYSTĘPOWANIEM ZADAŃ SŁUŻĄCYCH REALIZACJI PONADLOKALNYCH CELÓW PUBLICZNYCH

Na terenie gminy występują lub będą występowały inwestycje wykraczające funkcjonalno – przestrzennymi powiązaniem poza teren gminy.

14.1. W ZAKRESIE KOMUNIKACJI KOLEJOWEJ

- Reaktywacja linii kolejowej Wrocław- Trzebnica wraz z nowymi przystankami w Rakowie i Pierwoszowie.

14.2. W ZAKRESIE UKŁADU KOMUNIKACJI KOŁOWEJ

- budowa autostradowej obwodnicy miasta Wrocławia (wraz z łącznikiem do istniejącej drogi krajowej nr 8),
- budowa drogi ekspresowej S-5 w kierunku na Poznań (etap I - obejścia wsi Psary, Kryniczno, Wisznia Mała, Ligota Piękna, etap II – budowa nowej trasy po zachodniej stronie Trzebnicy) pozostawienie rezerwy terenowej,
- budowa nowej drogi gminnej łączącej Wrocław- Węzeł Pawłowicki z trasą drogi wojewódzkiej 342 w rejonie Szewc,
- uzyskanie docelowo parametrów klasy GP dla drogi krajowej nr 5 na całym jej przebiegu, budowa poszerzonych i utwardzonych poboczy na całej długości pomiędzy Wrocławiem a Trzebnicą, budowa pasów ruchu wolnego w rejonie Wysokiego Kościoła;
- podniesienie parametrów technicznych dróg powiatowych do V względnie VI klasy oraz dróg gminnych do VI lub VII klasy.

14.3. W ZAKRESIE INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

- budowa całościowego systemu gospodarki odpadami na podstawie „planu gospodarki odpadami województwa dolnośląskiego;
- uwzględnienie wzdłuż linii elektroenergetycznych o napięciu 110 kV i 400kV obszaru ograniczonego użytkowania z racji oddziaływania pola elektromagnetycznego.
- dalsza sukcesywna budowa ujęć, stacji uzdatniania i sieci wodociągowej oraz koordynację wodociągowania wsi z budową sieci kanalizacyjnej we współpracy z Gminą Wrocław;
- dalsza sukcesywna budowa sieci kanalizacyjnej zgodnie z koncepcją kanalizowania wsi w gminie we współpracy z Gminą Wrocław;
- dalsze sukcesywne gazyfikowanie wsi w gminie;
- sukcesywne przechodzenie przy ogrzewaniu indywidualnym z opału stałego na opalanie gazem, olejem opałowym lub energią elektryczną;
- realizacja linii radiowej relacji SLR Wrocław Karkonoska – RON Trzebnica;

14.4. W ZAKRESIE GOSPODARKI WODNEJ I OCHRONY PRZECIWPOWODZIOWEJ

- budowa kanału ulgi wzdłuż rzeki Widawy ;
- wprowadzenie zakazu zabudowy wałów, międzywala i terenów przy wale oraz tworzenia ogrodów w tym obszarze;
- budowa nowych zbiorników do hodowli ryb, retencji i celów gospodarczych;
- zwiększenie przepustowości istniejących koryt i kanałów.

14.5. W ZAKRESIE OCHRONY ZASOBÓW MINERALNYCH ORAZ GOSPODARKI KOPALINAMI

- prowadzenie sukcesywnej rekultywacji obszarów zdegradowanych w wyniku działalności górniczej;
- minimalizacja negatywnych oddziaływań eksploatacji kopalni użytecznych na środowisko przyrodnicze i środowisko człowieka.

14.6. W ZAKRESIE OCHRONY ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO

- utworzenie Obszarów Ochrony Krajobrazu ‘Wzgórza Trzebnickie’ oraz „Dolina Widawy”.

14.7. W ZAKRESIE INFRASTRUKTURY SPOŁECZNEJ

- wyznaczenie terenów pod nowe budownictwo mieszkaniowe na obszarze całej gminy;
- koncentracja zróżnicowanej sieci handlowo – usługowej w gminnym ośrodku usługowym;
- zapewnienie odpowiednich warunków kształcenia dzieciom i młodzieży w zakresie zaplecza socjalnego i sportowo-rekreacyjnego;
- zapewnienie mieszkańcom gminy dostępu do różnorodnej działalności placówek kultury;
- stworzenie właściwych warunków opieki zdrowotnej ludności.

14.8. W ZAKRESIE OCHRONY ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO

- wprowadzenie dolesień dla stworzenia korytarza ekologicznego pomiędzy projektowanym obszarem chronionego krajobrazu „Dolina Widawy”, a projektowanym obszarem chronionego krajobrazu „Wzgórza Trzebnickie”;
- uzgadnianie przebiegów korytarza ekologicznych z sąsiednimi gminami.

14.9. W ZAKRESIE OCHRONY ŚRODOWISKA KULTUROWEGO

- dążenie do odbudowy i rewaloryzacji zabytków architektury i budownictwa;
- prowadzenie polityki sprzyjającej ochronie środowiska kulturowego polegającej m.in. na :
- powiązaniu dawnych zespołów pałacowo – parkowych z pełnieniem nowych funkcji nie kolidujących z ich pierwotnym przeznaczeniem,
- wykorzystanie i eksponowanie w układach przestrzennych oraz sylwetach miejscowości zachowane dominanty architektoniczne i krajobrazowe, a także odtwarzaniu tego typu zniszczone obiekty zabytkowe,
- zwracanie szczególnej uwagi na potrzebę obejmowania rewaloryzacją nie tylko zabytków architektury ale, w powiązaniu z nimi, zieleni komponowanej w formie parków, ogrodów, alei, szpalerów itp.
- przeciwdziałanie, niekorzystnej z punktu widzenia układu przestrzennego, parcelacji kompleksów zabytkowych,
- unikanie rozdzielania zabudowań zabytkowych od związanego z nim areалу, stanowiącego zaplecze kompozycyjne i funkcjonalne,
- preferowanie w nowowznoszonych obiektach budowlanych tradycyjnych w rejonie form architektonicznych.

14.10. W ZAKRESIE TURYSTYKI I WYPOCZYNKU

- podjęcie działań zmierzających do utrzymania istniejących szlaków turystycznych,
- przystosowanie dla potrzeb turystyki wodnej szlaku kajakowego rzeki Widawy,
- zagospodarowanie dla celów rekreacyjnych lasów w północnej części gminy.

14.11. W ZAKRESIE GOSPODARKI ROLNEJ

- wykorzystanie gleb dobrej jakości do upraw rolniczych;
- położenie nacisku na pielęgnację istniejących i wprowadzenie nowych zadrzewień śródpolnych i przydrożnych.

14.12. W ZAKRESIE AKTYWIZACJI GOSPODARCZEJ GMINY

- utworzenie strefy aktywności gospodarczej w powiązaniu z istniejącą drogą nr 5 i projektowaną drogą zbiorczą gminną,
- rozwój i wykorzystanie lotniska sportowego w Szewcach do celów rekreacyjnych, komercyjnych i gospodarczych.